

UMĚLECKÉ TENDENCE V KRAJINĚ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Bc. Hana Syrová

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: Ing. Barbora Dohnalová, Ph.D.

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
ZAHRADNICKÁ FAKULTA

LEDNICE 2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Hana Syrová**
Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura
Obor: Zahradní a krajinářská architektura
Název tématu: **Umělecké tendence v krajině**
Rozsah práce: 40 – 60 stran + přílohy

Zásady pro vypracování:

1. V literární rešerši zpracujte přehled uměleckých projevů v krajině, uveďte příklady z ČR i ze zahraničí. Zaměřte se zejména na způsoby dokumentace a charakteristiku land-art a site-specific.
2. Shrňte možnosti využití těchto uměleckých směrů v krajinářské architektuře. Popište pozitivní i úskalí umělecké tvorby v krajině.
3. Ve vybraném modelovém území zpracujte relevantní krajinářskou analýzu, zaměřte se na historické, vizuální, strukturální apod. charakteristiky a širší souvislosti konkrétních vybraných míst.
4. Navrhněte vlastní realizaci dle vybraného uměleckého záměru. Dílo zdokumentujte vhodným způsobem a navrhněte jeho prezentaci.

Seznam odborné literatury:

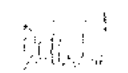
1. JANČURA, P. Metodika identifikácie a hodnotenia charakteristického vzhľadu krajiny. [online]. 2010. URL: <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1925>.
2. HOWARD, P. J. *Landscapes – The Artist's Vision*. Routledge, 1991. ISBN 0-415-00775-5.
3. ČERNOUŠEK, M. *Psychologie životního prostředí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. 142 s. ISBN 80-7068-550-5.
4. NORBERG-SCHULZ, C. *Genius loci: k fenomenologii architektury*. Praha: Odeon, 1994. 218 s. ISBN 80-207-0241-5.
5. SCHAMA, S. *Krajina a paměť*. 1. vyd. Praha: Argo, 2007. 702 s. Zp. ISBN 978-80-7363-071-3.
6. *Tuť naši země – Krajina domova. : Umělecká reflexe krajiny*. 4. 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2001. 83 s. ISBN 80-86512-00-2.
7. BÁRTA, J. – ČORNEJ, P. *Místa hodná paměti*. 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2002. 197 s. ISBN 80-86512-19-3.
8. GOLDSWORTHY, A. *Enclosure*. London: Thames and Hudson, 2007. ISBN 978-05-0009-336-8.
9. SMITHSON, R. *THE COLLECTED WRITINGS, 2nd Edition, edited by Jack Flam*. Berkeley and Los Angeles, California, London, England: University of California Press, LTD, 1996.
10. POHRIBNÝ, J. *Hledání světla / Searching for the Light. (texty: Tomáš Pospěch, Paula Hyönen)*. Jindřichův Hradec: Národní muzeum fotografie, 2008. ISBN 978-80-254-3066-8.

Datum zadání diplomové práce: listopad 2013

Termín odevzdání diplomové práce: květen 2015

L. S.

Bc. Hana Syrová
Autorka práce

Ing. Barbora Doňhalová, Ph.D.
Vedoucí práce

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci: UMĚLECKÉ TENDENCE V KRAJINĚ vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona . 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací. Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon . 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Lednici dne: 3. 5. 2015

.....
podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji zejména Ing. Barbaře Dohnalové, Ph.D., za celkové vedení diplomové práce a Ing. Markétě Flekalové, Ph.D. za konstruktivní konzultace v rámci diplomového ateliéru. Děkuji také všem konzultantům, kteří mi rozšiřovali obzory a podněcovali mě k novým myšlenkám a nápadům.

Děkuji všem, kteří se podíleli na projektu Hřebečsko - region, který (ne) zanikl, a dali do něho svoji energii a čas.

Děkuji rodině, která mi vytvořila vhodné zázemí k uskutečnění mého nápadu.

Děkuji svým nejbližším za podporu, moudrost a radost.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. CÍL PRÁCE	1
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	2
3.1 VYMEZENÍ POJMŮ	2
3.2 HISTORICKÁ VÝCHODISKA LAND ARTU	3
3.3 KONTRAST AMERICKÉHO A EVROPSKÉHO PŘÍSTUPU	3
3.3.1 AMERICKÝ PŘÍSTUP	3
3.3.2 EVROPSKÝ PŘÍSTUP	5
3.4 LAND ART V ČESKÉ REPUBLICE	6
3.4.1 VÝVOJ LAND ARTU V ČESKÉ REPUBLICE	6
3.4.2 CHARAKTER ČESKÉHO LAND ARTU	6
3.5 LAND ART A KRAJINÁŘSKÁ ARCHITEKTURA	9
3.5.1 SVĚTOVÉ PROSTŘEDÍ	9
3.5.2 ČESKÉ PROSTŘEDÍ	10
3.5.3 MODERNÍ JAZYK KRAJINÁŘSKÉ ARCHITEKTURY	11
3.6 ASPEKTY LAND ARTU	12
3.7 APLIKOVANÝ LAND ART	13
4. MATERIÁL A METODY	15
4.1 MODELOVÉ ÚZEMÍ	15
4.2 METODICKÝ POSTUP	16
5. VÝSLEDKY	18
5.1 ANALYTICKÁ ČÁST	18
5.1.1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ ÚZEMÍ	18
5.1.2 INTERPRETACE PRIMÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY	18
5.1.3 INTERPRETACE SEKUNDÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY	20
5.1.4 INTERPRETACE TERCÍÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY	26
5.1.5 PROBLÉMY ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	31
5.2 PRAKTICKÁ ČÁST	33
5.2.1 VÝCHODISKA K ŘEŠENÍ KULTURNÍCH PROBLÉMŮ	35
5.2.2 UMĚLECKÝ ZÁMĚR	36
5.2.3 ŽÁDOST O GRANT	39
5.2.4 PROPAGACE PROJEKTU	42
5.2.5 UMĚLECKÝ WORKSHOP	43
5.2.6 VERNISÁŽ	46
5.2.7 RAUT V SADU	47
5.2.8 VZNIKLÁ DÍLA - FOTODOKUMENTACE	48
5.2.9 ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI	61
5.2.10 MEDIALIZACE PROJEKTU	64
5.2.11 ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA PROJEKTU	65
6. DISKUSE	66
7. ZÁVĚR	67
8. SOUHRN, RESUME, KLÍČOVÁ SLOVA	68
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	70

SEZNAM VYOBRAZENÍ

A - SEZNAM OBRÁZKŮ V TEXTU

Obr. č. 1: Nadřazený pojem environmental art a jeho jednotlivé směry (zdroj: http://greenmuseum.org/i_img/environmental_art_term_map.jpg)

Obr. č. 2: Robert Smithson navrhuje Spiral Jetty, 1970 (zdroj: <https://criticalissuesintheculturalindustries2.wordpress.com/studio-2/studio-editorial-image/>)

Obr. č. 3: Michael Heizer. Double Negative, 1969-70 (zdroj: <https://sculpturetwo.files.wordpress.com/2013/03/doublenegative.jpg?w=640&h=535>)

Obr. č. 4: Walter de Maria - Lightning Field, 1977 (zdroj: <http://i.guim.co.uk/static/w-620/h--/q-95/sys-images/Guardian/Pix/pictures/2013/7/29/1375112043708/Walter-De-Marias-Lightnin-008.jpg>)

Obr. č. 5: Walter de Maria – The Earth room, 1977 (zdroj : http://civilianglobal.com/wp-content/uploads/2012/10/DEMARIA_New-York-Earth-Room-high-res-1-21.jpg)

Obr. č. 6: Christo and Jeanne-Claude. Projekt Running Fence, 1972-76 (zdroj: <http://www.artribune.com/wp-content/uploads/2012/02/Christo-e-Jeanne-Claude-Opere-nella-Collezione-Wurth-9-480x378.jpg>)

Obr. č. 7: Christo and Jeanne-Claude. Budování Running Fence, 1972-76 (zdroj: http://christo.vaesite.net/_data/6fccd0785b9da634e43eb3ce35561324.jpg)

Obr. č. 8: Christo and Jeanne-Claude. Running Fence, 1972-76 (zdroj: http://christo.vaesite.net/_data/bee18ff83b03758da7e6fefef72122336.jpg)

Obr. č. 9: Richard Long. Line in dust. Peru 1972 (zdroj: <http://www.mistermotley.nl/sites/default/files/storage/r-long-heellineindust.jpg>)

Obr. č. 10: Richard Long – Wind Line, 1989 (zdroj: http://www.artwiki.fr/files/RichardLong/long_wind_line_20140917121440_20140917121913.jpg)

Obr. č. 11: Hamish Fulton – Walk. 2012 (zdroj: <http://i.guim.co.uk/static/w-1920/h--/q-95/sys-images/Guardian/Pix/pictures/2012/1/19/1326982209656/Hamish-Fulton-005.jpg>)

Obr. č. 12: Andy Goldsworthy - Storm Kind Wall. 1997-1998 (zdroj: <https://s-media-cache-ak0.piniimg.com/originals/b7/fc/83/b7fc839964ec904125fdc060d85dd07f.jpg>)

Obr. č. 13: Andy Goldsworthy – Rivers and tides (zdroj: <https://www.2wickl.de/wp-content/uploads/2014/08/riversandtides1.jpg>)

Obr. č. 14: Hugo Demartini - Demontrace v prostoru, 1968 (zdroj: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sites/default/files/imce/sochari/Hugo%20Demartini021.jpg>)

Obr. č. 15: Dalibor Chatrný – Vidět svět jinak (zdroj: <http://www.designmagazin.cz/umeni/53542-jiny-svet-dle-dalibora-chatrneho-vystaven-v-praze.html>)

Obr. č. 16: Ivan Kafka - Pro soukromou maxipotřebu, 1979 (zdroj: http://www.artlist.cz/uploads/tx_artlist/1443-kafkaivan_doplnit_nazev2.jpg)

Obr. č. 17: Zorka Ságlová - Seno - sláma, 1969 (zdroj: http://www.hisvoice.cz/obrazky/velke/saglova_zorka-07_seno-slama-1969-07_201410160926207.jpg)

Obr. č. 18: orka Ságlová - Kladení plín u Sudoměře, 1970 (zdroj: <http://www.earch.cz/sites/default/files/images/gallery/festival-landscape-praha-2014/06-landscape-festival-praha-2014.jpg>)

Obr. č. 19: Obr. č. 18: Milan Knižák - Přátelství se stromem, 1980 (zdroj: http://www.artlist.cz/typo3temp/_processed_/csm_2403-knizak_pratelstvi_02_95df197a54.jpg)

Obr. č. 20: František Skála - Cestovní deník, 1993 (zdroj: http://www.artlist.cz/uploads/tx_artlist/91-10-11.jpg)

Obr. č. 21: Petr Štembera - Štěpování, 1975 (zdroj: http://www.artlist.cz/uploads/tx_artlist/2-stembera_stepovani.jpg)

Obr. č. 22: Helen Mayer Harrison and Newton Harrison - Portable Orchard, 1972–1973 (zdroj: <http://lindaweintraub.com/images/galleries/Helen%20Mayer%20and%20Newton%20Harrison/8-5R.jpg>)

Obr. č. 23: Patricia Johanson - Fair park Lagoon, 1981 (zdroj: <http://billchance.files.wordpress.com/2014/05/platyphilla2.jpg>)

Obr. č. 24: Patricia Johanson - Fair park Lagoon, 1981 (zdroj: http://sfaiablog.files.wordpress.com/2010/04/snv10512_web.jpg)

Obr. č. 25: Herbert Bayer - Mill Creek Canyon Earthworks, 1982 (zdroj: <https://s-media-cache-ak0.piniimg.com/originals/71/7a/c4/717ac4c888efbc6f87b1237d677c9bbf.jpg>)

Obr. č. 26: Magdalena Jetelová - Centrální park Jižního města v Praze, 1979 (zdroj: http://ceadata.eu/media/CEAD/images/2/62539_ca_object_representations_media_260_medium.jpg)

Obr. č. 27: Kurt Gebauer – Sídliště Fifejdy, 1976 (zdroj: <http://img.ct24.cz/cache/900x700/article/58/5767/576628.jpg>)

Obr. č. 28: Kurt Gebauer – Sídliště Fifejdy, 1976 (zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/124758-vetsina-pravd-vznikla-na-zaklade-lzi-rika-kurt-gebauer/#galleria>)

Obr. č. 29: Jan Šimek – Cesta života, Lázně Jeseník (zdroj: http://foto.turistika.cz/foto/13416/59322/full_49e6e0_P6260204.jpg)

Obr. č. 30: Jan Šimek – Cesta života, Lázně Jeseník (zdroj: http://2.bp.blogspot.com/-mllrzwROpU8/U_DwT8eQz_I/AAAAAAAAAK0/E62pQtvGKQI/s1600/aDSCN2606.jpg)

Obr. 31: Hannsjörg Voth - Sky Stairs, 1980-1987 (zdroj: http://www.xaluca.com/galerias/actividades/10114128404add99bdc63a61.52535280439168524ad834463a8603_87166267Entorno_arf_2.jpg)

Obr. 32: Hannsjörg Voth - Sky Stairs, 1980-1987 (zdroj: <https://s-media-cache-ak0.piniimg.com/736x/c3/de/33/c3de330022681f12a2964a4c414b9d1a.jpg>)

Obr. č. 33: Dani Karavan - Palmach Negev Brigade Memorial (zdroj: <https://s-media-cache-ak0.piniimg.com/736x/51/e6/d1/51e6d10bc08f0b35d112a8d1d1114353.jpg>)

Obr. č. 34.: Isamu Noguschi - Moerenuma Park (zdroj: http://www.welcome.city.sapporo.jp/cms/wp-content/uploads/2013/06/f_moere_04-1200x600.jpg)

Obr 35:The Garage Rural.e (zdroj: : <http://www.landco.nl/uploads/Garage%20Rural.e%20definitief.pdf>)

Obr 36: ENALA - European network for applied Land art (zdroj: <http://www.kolleg.wi.hs-anhalt.de/fb1/ag/raabe/cache/2/62dceedca8452edc89acdcd6e5406ef8.jpg>)

Obr. č. 37: Chalk - Atsushi Takenouchi, 2011 (zdroj: <http://totalartjournal.com/wp-content/uploads/2012/10/redearth10.jpg>)

Obr. č. 38: Chalk - Horting Down, 2011 (zdroj: <http://totalartjournal.com/wp-content/uploads/2012/10/redearth14.jpg>)

Obr. č. 39: Long Shore Drift, Suffolk, 2008 (zdroj: <http://www.redearth.co.uk/img/longshore/1.png?1427307103058>)

Obr. č. 40: Obr. č. 40: Outcrop, Ditchling Beacon, 2000 (zdroj: <http://www.redearth.co.uk/img/outcrop/1.png?1427307196626>)

Obr. č. 41: Obr. č. 41: Encloser: Hambledon Hill, Dorset, 2007 (zdroj: <http://www.redearth.co.uk/img/enclosure/1.png?1427307225059>)

Obr. č. 42: Obr. č. 42: Encloser: Hambledon Hill, Dorset, 2007 (zdroj: <http://www.redearth.co.uk/img/enclosure/1.png?1427307225059>)

Obr. č. 43: Pohled na specifický geomorfologický útvar – kuestu (zdroj: http://foto.turistika.cz/foto/11885/41660/full_06cd41_f_normalFile4-img_2744.jpg)

Obr. č. 44: Pohled z kuesty na Lanškrounskou kotlinu (zdroj: http://foto.turistika.cz/foto/11885/41660/full_06cd41_f_normalFile4-img_2744.jpg)

Obr. č. 45: Řez kuestou, geologické podloží (autorka práce, 2015)

Obr. č. 46: Fotografie lázní Anna bald v roce 1914 (zdroj: <http://fotohistorie.cz/image.jpg.ashx?photoID=5508&photoType=1>)

Obr. č. 47: Německá mapa z roku 1936 vymežující hranice Hřebečského region (zdroj: <http://www.hrebecsko.estranky.cz/img/picture/149.jpg>)

Obr. č. 48: Zemědělství na Hřebečsku, Opatov, 1912 (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/zwi/abtsdorf/abtsdorf.002>)

Obr. č. 49: Zemědělství na Hřebečsku Horní Dobrouč, 1934. (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/zwi/abtsdorf/abtsdorf.011>)

Obr. č. 50: Typický dvůr hřebečského velkostatku, Helvíkov, 1941 (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/lkr/klein-hermigsdorf/klein-hermigsdorf.005.m.jpg>)

Obr. č. 51: Typické stavení s uzavřeným dvorem, Opatov, 194? (zdroj: <http://www.>)

schoenhengstgau.eu/archiv/b/zwi/abtsdorf/abtsdorf.027.m.jpg)

Obr. č. 52: Pohled na Anenskou Studánku, 1914 (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/lkr/koenigsfeld/koenigsfeld.002.g.jpg>)

Obr. č. 53: Pohled na Helvíkov, 192? (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/lkr/klein-hermigsdorf/klein-hermigsdorf.1.m.jpg>)

Obr. č. 54: Kolorovaná pohlednice - Anenská Studánka obklopená členitým reliéfem (zdroj: <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/lkr/koenigsfeld/koenigsfeld.003.g.jpg>)

Obr. č. 55: Poloha osady Královec - Königsberg - na mapě politického okresu Lanškroun, 1910 (zdroj: <http://www.kreis-landskron.de/c/karte/kreis-landskron/1?f5>)

Obr. č. 56: Královec na topografické mapě z roku 1952 (zdroj: http://historick-emapy.cuzk.cz/mapy/map.phtml?dg=topo_csr1&me=-953246.202901,-1587510.7158599999,-94531.42082800006,865194&language=cz&config=topo_s&resetsession=ALL&resetsession=ALL)

Obr. č. 57: Královec s viditelnou strukturou domů a polí na mapě kontaminace, 1952 (zdroj: <http://kontaminace.cenia.cz/>)

Obr. č.58: Současný stav zaniklého Královce - zbořená domy, zcelené pole, zaniklé sady (zdroj: ORTOFOTO 2007, ČUZK)

Obr. č. 59: Kaple v roce 2005. Sice v dezolátním stavu, přesto opravitelná. (zdroj: <http://www.znicenekostely.cz/image.php?id=82297&h=800>)

Obr. č. 60: Vyhlazené místo po kapli. Díky stromům - němým svědkům - je stále patrné, kde kaple stála. 2008 (zdroj: <http://www.znicenekostely.cz/image.php?id=37608&h=800>)

Obr. č.61: Větrné elektrárny a VNN na horizontu obce (foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 62: Otevřená krajina zatravněných plání (foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 63: Sakrální dominanta obce ((foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 64: Pastviny s výhledem na Lanškrounskou kotlinu (foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 65: Staré jabloňové aleje (foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 66: Starý průmyslový areál v Mladějově (foto: autorka práce 2014)

Obr. č. 67: Hřbet kuesty a plochá lanškrounská pánev (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 68: Přirozené meandrující koryto (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 69: Výchozy podložních sedimentů, sesuvné území (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 70: Zcelené lány orné půdy a meriovaný tok (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 71: Větrné elektrárny a ochranné pásmo VVN (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 72: Prudké svahy kuesty s nepůvodní druhovou strukturou (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č. 73: Půdní eroze v horní části toku (foto: autorka práce, 2014)

Obr. č.74: Plužinová struktura v 1. pol. 19. století (zdroj: Císařské otisky stabilního katastru, ČUZK)

Obr. č.75: Zaniklá plužinová struktura (zdroj: ZM 10, ČUZK)

Obr. č.76: Přetržení kořenů, kontinuity, paměti místa, koláž fotek z roku 1911 a 2014 (zdroj: foto autorka práce 2014 a <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/lkr/klein-hermigsdorf/klein-hermigsdorf.006.m.jpg>)

Obr. č.77: Zanikající drobné sakrální objekty v krajině kolem Anenské Studánky. Chybí lidé, kteří by o krajinu pečovali (zdroj: foto autorka práce 2014)

Obr. č. 78: Pozvánka na landartový workshop (autorka práce, 2014)

Obr. č. 79: Pozvánka na vernisáž v Královci (autorka práce, 2014)

Obr. č. 80: Pozvánka na přednášku Kulturní krajina sudet a její paměť v Lanškrouně (autorka práce, 2014)

Obr. č. 81 – 96: Fotodokumentace z landartového workshopu Hřebečsko – region, který (NE)zanikl (autor fotografií: Daniel Matějka, 2014)

Obr. č. 97: Mapa děl vzniklých na workshopu (autorka práce, 2014)

Obr. č. 97 - 128: Fotodokumentace z landartového workshopu Hřebečsko – region, který (NE)zanikl (autor fotografií: Daniel Matějka, 2014)

Obr. č. 129: Pozvánka na výstavu (autorka práce, 2014)

Obr. č. 130: Newsletter SZKT 3/2013 (zdroj: http://www.szkt.cz/images/stories/aktuality/2015/SZKT_aktualne_2_brezen_2015_fin.pdf)

Obr. č. 131: Článek o projektu Hřebečsko - region, který (NE)zanikl (zdroj: Lanškrounské Listy 20/2014)

Obr. č. 132: Článek o Hřebečsku v časopisu ZAHRAHA -PARK - KRAJINA.

Obr. č. 134, 135: Fotodokumentace z vernisáže výstavy Krajina na okraji (autor fotografií: Daniel Matějka, 2015)

B - SEZNAM KARTOGRAMŮ V TEXTU

Kartogram č. 1: Lokalizace Anenské Studánky / Autorka práce, 2015

Kartogram č. 2: Hranice řešeného území / Podkladová data: ZM 50, ZABAGED / Autorka práce, 2015

Kartogram č. 3: Lokalizace Anenské Studánky v rámci Hřebečského regionu / Autorka práce, 2015

Kartogram č. 4: Širší vztahy řešeného území / Podkladová data: ZM 50, ZABAGED

Kartogram č. 5: Hypsometrická mapa řešeného území / Podkladová data: ZABAGED

Kartogram č. 6: Geologická mapa řešeného území / Podkladová data: <http://geoportal.gov.cz>, ZM 10

Kartogram č. 7: Pedologická mapa řešeného území / Podkladová data: <http://geoportal.vumop.cz>, ZM 10

Kartogram č. 8: Biogeografické členění biochor / Podkladová data: <http://geoportal.cenia.cz>, ZM 10

Kartogram č. 9: Mapa 1. vojenského mapování,1764-1768 / Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>

Kartogram č. 10: Mapa 2. vojenského mapování 1836-1852 / Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>

Kartogram č. 11: Mapa 3. vojenského mapování, 1877-1880/ Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>

Kartogram č. 12: Mapa z roku1952 / Podkladová data: <http://kontaminace.cenia.cz>

Kartogram č. 13: Poloha regionu Hřebečska - největšího německého jazykového ostrova, jehož byla Anenská Studánka součástí a který zanikl s odsunem německých obyvatel / Podkladová data: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Sudetendeutsche_gebiete.svg

Kartogram č. 14: Tvarosloví půdorysu obytných domů v Anenské Studánce v roce 1836 - čtvercový půdorys, uzavřené dvory / Podkladová data: Stabilní císařské otisky, ČUZK

Kartogram č.15: Tvarosloví půdorysu obytných domů v Anenské Studánce v roce 2007 dokumentuje markantní změnu struktury sídla / Podkladová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK

Kartogram č. 16 : Mapa pozemkového katastru obce Královec z vyznačenými půdorysy domů a důležitými body v roce 1920 / Podkladová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK

Kartogram č. 17: Současný stav zaniklé obce Královec. Místo osady jsou zde zcelená pole a lesní porosty / Podkladová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK

Kartogram č.18 Současné využití půdy v modelovém území / Podkladová data: ZABAGED, ZM 10

Kartogram č.19: Definované typy krajinného rázu / Podkladová data: ZM 10

Kartogram č. 20: Vizuální exponovanost větrných elektráren na horizontu / Podkladová data: ZABAGED, ZM10

Kartogram č.21: Cestní síť v období v 1. pol. / Podkladová data: Císařské otisky stabilního katastru

Kartogram č.22: Současná cestní síť / Podkladová data: ZM 10

C - SEZNAM MAP

Mapa č.1: Mapa percepčních charakteristik řešeného území / Podkladová data: ZM 10, ZABAGED, ÚAP obce s rozšířenou působností Lanškroun

Mapa č.2: Mapa hodnot řešeného území / Podkladová data: ZM 10, ÚAP obce s rozšířenou působností Lanškroun

Mapa č.3: Mapa limitů řešeného území, podkladová data: ZM 10, ÚAP obce s rozšířenou působností Lanškroun

Mapa č. 4: Mapa problémů řešeného území / Podkladová data: ZM 10

D - SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Graf vývoje počtu obyvatel v řešeném území / Zdrojová data: http://www.czso.cz/xe/redakce.nsf/i/okres_svitavy / Autorka práce, 2014

Graf č. 2: Využití půdy v roce 1878 / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisku, ČUZK

Graf č. 3: Využití půdy v roce 1953, / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisku, ČUZK

Graf č. 4: Využití půdy v roce 2007 / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisku, ČUZK

1. ÚVOD

Žijeme v postagrární době, kdy krajina pro přežití člověka není přímo nezbytná. Člověk nemusí dennodenně docházet do krajiny za obživou, což má za důsledek, že jsou přetrženy přirozené vazby a vztah člověka ke krajině. Přerušením přímé potřeby krajiny k přežití byl narušen základní životní prostor člověka, ve kterém se odehrávalo vše podstatné. Obživa, práce, zkušenost života či náboženský rozměr. Tento aspekt přerušení vazby vnímáme o to víc v krajině sudetské. Paměť krajiny byla nenávratně odsunuta společně s obyvateli, kteří byli jejími nositeli. Krajina byla domovem plným příběhů, významů a duchovního rozměru. Tyto příběhy a významy jsou však pro nové obyvatele těžko přenositelné. Proto dochází k postupnému zapomínání. Kulturní paměť krajiny se nenávratně vytrácí, zanikají historické krajinné struktury a umírají poslední pamětníci, kteří by nám mohli své příběhy předat.

Je proto potřeba najít cestu, jak lidem interpretovat danou historii. Jak je přilákat znovu do krajiny a prohlubovat jejich vztah k místu, ve kterém žijí. Kulturní krajina bez lidí ztrácí význam. Proto je potřeba hledat způsob, jak krajinu lidem přiblížit. Jak o ní s lidmi mluvit.

Land art (zde chápán jako pojem pro široké spektrum uměleckých projevů v krajině) je cesta, jak k lidem o krajině promlouvat. Jedná se o formu, která může lidi do krajiny přilákat, poukázat na určitý problém či vyvolat diskusi, zájem o určené místo. Díky land artu můžeme vyzdvihnout potenciál místa, který je často pro místní lidi skrytý. Můžeme poukázat na hodnoty krajiny a následně navrhnout jejich ochranu či hledat nové cesty k řešení ekologických a estetických problémů. Umění v krajině slouží k zamyšlení se nad naším vztahem k ní. Umělecké dílo nás může pak přimět k zamyšlení se nad tím, kdo vlastně jsme, kam patříme a jaké je naše místo ve světě.

...Možná jednou přijde doba, kdy lidé najdou zapomenutou krásu v náletech javorů a rozvalinách domů. Doba, kdy se naučí číst v moudrosti krajiny, která něco ponechává, něco přeměňuje a něco ničí. Doba, kdy původně sudetskou krajinu přijmou za vlastní a ucítí za ni zodpovědnost...

„Uměním může být cokoliv.“ (Marcel Duchamp)

„Umělcem může být kdokoliv.“ (Joseph Beuys)

„Umění může být kdykoliv.“ (Václav Stratil)

2. CÍL PRÁCE

Teoretická část diplomové práce se zabývá uměleckými tendencemi v krajině ve vymezeném období od 2. poloviny 20. století až po současnost. V rámci teoretické části jsou prozkoumány historická východiska land artu; aspekty land artu, kontrast mezi americkým a evropským přístupem; vývoj land artu v České republice a propojení land artu s krajinářskou architekturou.

Důležitou částí teoretické části je kapitola o aplikovaném land artu, která se stala inspirací pro praktickou část diplomové práce. Získané vědomosti byly aplikovány na modelovém území v obci Anenská Studánka v srdci zaniklého sudetského regionu Hřebečsko.

Cílem praktické části diplomové práce je vypracovat krajinářskou analýzu v modelovém území zaměřenou především na historické souvislosti a změnu využívání území. Následně navrhnout možnost řešení zjištěných problémů pomocí aplikovaného land artu - činnosti, která je založena na přenosu land artových principů tvorby při řešení problémů či potřeb.

Nad rámec zadání je navržené řešení zrealizováno v rámci projektu Hřebečsko – region, který (NE) zanikl, který je popsán ve výsledcích práce. Díky realizaci návrhu je diplomová práce obohacena o zkušenosti získané během samotné realizace.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 VYMEZENÍ POJMŮ

Pro literární rešerši je nezbytné vymežit základní pojmy jednotlivých směrů umění v krajině, kterých se rešerše týká. Umění v krajině má spoustu různorodých směrů a tendencí, které se vzájemně propojují a překrývají. V interpretaci jednotlivých pojmů se umělečtí kritici často velmi liší. Proto není téměř možné vytvořit všeobecně platný systém a směry kategorizovat. Není to dokonce ani potřebné. Je však vhodné kategorie vnímat pro lepší orientaci v problematice a rozlišovat u jednotlivých směrů jejich myšlenkové pozadí. V následujícím výčtu jsou stručně definovány pojmy základních směrů umění v krajině.

- **Land art**

Jedná se o umělecký proud, který usiluje o aktualizování či reflektování vztahu člověka a kultury vs. přírody či krajiny. Land art má často konceptuální a symbolickou povahu. Pojem může být také chápán jako obecné označení pro umělecké proudy, které mají kořeny v 60. letech 20. století. Ovšem někteří umělečtí kritici vnímají land art pouze jako ranou formu uměleckého směru v Americe, která je spojována často s utvářením krajiny ve spolupráci s těžkou technikou. V současnosti se pojem land art v anglosaských zemích používá pro všechny typy umění v krajině bez časového omezení.¹

- **Earth art**

Americký směr zaměřený na tvarování části krajiny se záměrem estetického působení. Důraz je kladen na práci se zemí ve smyslu půdy jako hmoty, která je pro umělce hlavním materiálem, médiem i místem současně. Earth art spojuje velikány, jako jsou Robert Smithson, Walter de Maria či Michael Heizer.²

- **Zemní umění**

V českém prostředí se jako ekvivalent k land artu používá zemní umění, které zřejmě vzniklo z termínu „Earth art“. Tento termín poprvé použil Karel Srp³ v samizdatové publikaci Jazzpetit v roce 1982 v referenci o Earth artu. Obecně v českém prostředí je terminologie chudá, jelikož si vystačíme pouze s pojmem „land art“, který zahrnuje v širokém slova smyslu jakékoliv akce či instalace, které pracují s přírodními elementy nebo jsou realizována v přírodním prostředí.⁴

- **Art in Nature**

Tento směr je spojován se evropským prostředím, který se liší od amerického land artu především v měřítku, intimitě děl a estetickým půvabem forem. Hlavními představiteli tohoto směru jsou Andy Goldsworthy a Nils Udo.⁵

- **Environmental art**

Jedná se o nadřazený pojem ostatním pojmům, který výtvarníci ze sdružení Greenmuseum⁶ vnímají jako směr, interpretující přírodu a její procesy. Zároveň upozorňuje na problémy životního prostředí a navrhuje nové způsoby jak koexistovat s životním prostředím.

- **Eko-art**

Tento pojem dle Bowera⁷ úzce vymezuje současné umělecké produkce, které jsou zaměřeny na ryze ekologické otázky. Dle Morávkové je však pojem „eko-art“ vnímán jako zastřešující pojem pro různé typy uměleckých projektů, které místo estetické funkce umění podtrhují jeho etickou, sociální a případně i politickou funkci.⁸ Blail vidí v eko-artu environmentálně nejčistší umělecký směr, který se snaží o propojení landartové formy s environmentální reflexí světa a skrz umění tak reaguje na problematiku životního prostředí.⁹

- **Site-specific**

Tímto pojmem jsou myšleny umělecké projekty, které jsou vytvořeny pro určitý prostor a čas. Prostor je nejdůležitější médium a nástroj pro veškeré tvoření. Site-specific vychází a odvíjí se od samotného místa.¹⁰ Podle Ondrušky je site-specific projekt vytvořený s ohledem na daná specifika místa a s respektem jak k místu samotnému, tak i k jeho historii, atmosféře a ladění. Forma není důležitá, může to být projekt divadelní, hudební, multimediální či čistě výtvarný. Důležitá je však kvalita tvorby a vztah k danému místu.¹¹

Výčet pojmů definuje základní směry umění v krajině, které ovšem ještě zahrnuje další, ne tak významné směry např. restoration art, econvention, destination art, bio-art, junk-art atd. Všechny se však určitým způsobem vztahují ke krajině a k životnímu prostředí a lze je zařadit do nadřazené kategorie environmental art (viz obrázek č.1).

V diplomové práci je pro umění v krajině použit pojem „land art“, jakožto zastřešující pojem pro všechny umělecké projevy týkající se umění v krajině.

Obr. č. 1: Nadřazený pojem environmental art a jeho jednotlivé směry

1, 8 | Morávková. Eko-art. 2012

2, 5, 7 | Bower. A Profusion of Terms. 2010

3 | Srp. Minimal & Earth & Concept Art. 1982

4 | Morganová. Místa činu, akční umění 60. a 70. let. 2010

6 | Portál greenmuseum.org se systematicky zaměřuje na uměleckou tvorbu ve vztahu k ekologii, zejména s důrazem na aktuální výstavní činnost, dostupné online na <http://greenmuseum.org>

9 | Blail. Umění v kontextu environmentální problematiky. 2008

10 | Žižka. Site specific. 2008

11 | Ondruška. Site specific. 2008

3.2 HISTORICKÁ VÝCHODISKA LAND ARTU

V druhé polovině 20. století procházela západní kultura procesem hledání alternativy k modernistickému umění. Počátek můžeme spatřovat již v beatnickém hnutí, či v silném myšlenkovém vlivu východní filozofie – taoismu, zen buddhismu.¹² Umělci se rozhodli vyvést umění ze sterilního prostředí bezpečné galerie do ulic a do krajiny, a tím narušit udržovanou hranici mezi uměleckým a běžným životem. Snahou umělců bylo oprostít se od silících civilizačních nároků západní industriální společnosti a vymanit tak umění ze zajetí kapitalistické tržní ekonomiky, kde se s uměleckými díly zacházelo jako s přenosným a vyměnitelným zbožím. Silným motivem byla také snaha o dematerializaci uměleckého díla. Vznikají tak nové umělecké formy – performance, konceptuální umění, body-art, happening.¹³ V 60. a 70. letech se objevuje land art v reakci i návaznosti na minimalismus a paralelně s konceptuálním uměním se stává novým způsobem, jak uvažovat o umělecké tvorbě. Tento nový způsob rezignoval na vytváření tradičního artefaktu představovaného v galeriích. Radikální byl také obrat od materiální práce k myšlence uměleckého díla, k jejíž realizaci stačil pouhý text.¹⁴ Land art byl také odpovědí na první projevy globální ekologické krize a současně probouzející se ekologické povědomí. S čímž je spojen probouzející se pocit, že člověk je stále součástí přírody, která má své neměnné zákony. Díky vzniku a zániku land artových děl si člověk mohl připomenout jeho pomíjivé místo na zemi. Land art se pokusil relativizovat dosavadní dualitu kultury a přírody, galerie a krajiny. Nastala změna v podstatě vnímání krajiny. Byla zpochybněna tradiční dualita „uvnitř“ a „vně“, která byla typická pro dosavadní umělecké představování krajiny, jakožto statického objektu. Krajina přestala být pouze vnějším modelem. Stala se procesem, událostí, materií a především konkrétním místem tvorby. Umělec se stává interaktivní součástí přírodního prostředí, nestojí před ním. Tím se poukázalo na moderní dobou zapomenuté spojení člověka a Země, připomněl se posvátný rozměr přírodního světa a odkryla se tvář současné zdevastované krajiny. Land art se tak stal jedním z impulzů k obnově životního prostředí.¹⁴ Stejně tak i dílo v krajině přestává být objektem, ale stává se procesem, který provokuje diváka a ovlivňuje jeho způsob nahlížení na umělecké dílo.¹⁵

Land art vzniká po celém světě, především se však vznik této umělecké tendence váže k opuštěným, těžko dostupným místům, které jsou nedotčené člověkem – pouště, prerie, pobřeží – ve Spojených státech. Prostor je téměř neomezený a vznikají tak monumentální díla. Umělci nejsou spoutáni galerijním prostorem a užívají si pocit volnosti a svobody. Při tvorbě děl je používán přírodní materiál a počítá se s následným působením živlů. Vytváří se tak v krajině stopa, která je pomíjivá, dočasná.¹⁶ Land artová díla jsou spojena s konceptuálním myšlením. Při realizaci děl vznikalo velké množství návrhů, plánů, skic či schémat. Ty byly následně vystavovány v galeriích, včetně map, fotografické či filmové dokumentace, textů či přírodnin; tyto odkazy neměly samy o sobě žádnou peněžní hodnotu a spíše vyzývaly diváka k návštěvě lokality. Díla land artu byla často velice nákladná, umělci byli často závislí na finančních příspěvcích sponzorů a nadací.

3.3 KONTRAST AMERICKÉHO A EVROPSKÉHO PŘÍSTUPU

3.3.1 AMERICKÝ PŘÍSTUP

Mezi americkým a evropským land artem lze vycítit silný rozdíl. Americký land art je typický svoji monumentalností. Prostor rozsáhlých amerických pouští přitahoval umělce a nabízel jim možnosti geometrické tematizace, a tak se díla mohla rozšířit do zcela neobvyklých měřítek. Umělci ke své realizaci potřebují bagry a buldozery. Jsou přemístovány tuny materiálu a tak zásah do krajiny zanechává dlouhodobé stopy. Umělci si tak krajinu dotváří k obrazu svému. Rozdíl mezi americkým a evropským přístupem má jistě své kořeny v rozdílnosti charakteru krajiny. Rozlehlá, pustá americká krajina vs. zalidněná, kultivovaná evropská krajina s historickými vrstvami.¹⁷

Hlavní postavou amerického land artu je **Robert Smithson**, jehož díla jsou obzvláště přínosná z důvodu hluboce promyšlené koncepce. Zajímavostí je Smithsonova záliba o průmyslovou krajinu, obzvláště ho fascinovaly skládky newyorského odpadu. Začat tedy vytvářet struktury z kamenů a zeminy neboli tzv. Earthworks. Smithson je autorem teoretické eseje „A Sedimentation of the Mind: Earth Project“, ve které představil první ideje land artu. Jeho cílem bylo představit funkce umění v opravdovém životě a prostředí. Zajímal se o působení krajiny na člověka a jeho citění. Jeho nejznámějším dílem je Spiral Jetty (1970), která se nacházela v jezeře v Utahu. Nutno dodat, že spirálové molo má rekultivační charakter, jelikož svým dílem Smithson přeměnil průmyslovou pustinu zničenou těžbou ropy. Zničená krajina tak byla pozměněna v umění, které si příroda svými procesy opět vezme zpět. Smithson tvrdí, že plná krása land artu může vzniknout pouze v nenarušeném prostředí, ať už průmyslem či urbanizací. Monumentálnost Smithsonových děl byla nejlépe viditelná ze vzduchu, což se mu stalo osudným, jelikož zemřel při pádu z helikoptéry při prohlídce svého díla a to ve stáří pouhých 35 let.¹⁸

Dalším velikanem je **Michael Heizer**, který zanechal v roce 1967 malování a vydal se na poušť hledat „onen druh nedotčeného, duchovního prostoru naplněného mírem, jaký se umělci vždy snažili dostat do svých děl“. Pracuje s krajinou sochařským způsobem. V roce 1970 vykopal Dvojitý negativ, půlkilometrovou brázdou do náhorní plošiny v Nevadě. Dalším známým dílem je Odstraněná a přemístěná hmota. Koncept byl založen na nahrazení obvyklého procesu navrhování procesem hloubení. S pomocí těžké techniky tak bylo vytěženo 240 000 tun kamení a písku. Do vytěžené prohlubně byl vložen objekt, který byl měněn přírodními živly.¹⁹ Tyto monumentální díla jsou ztělesněním svobody. Ne pouze svobody umělecké, ale také svobody intelektuální, na kterou se nevztahují ideologie, byrokracie ani zákony civilizace. O dílech se dá prohlásit, že jsou prodchnuty duchem svobody. Jejich monumentalita a neohraničenost v sobě nese sílu symboliky, jejíž interpretace se spíše opírá o instinkt než o intelekt.²⁰

Obr. č. 2: Robert Smithson navrhuje Spiral Jetty, 1970. Přestože již dávno toto průkopnické dílo neexistuje, je zapsané hluboko v kolektivní paměti lidí.

Obr. č. 3: Michael Heizer. Double Negative, 1969 - 70. Heizer přesunul více než 240.000 tun zeminy tak, aby vytvořil naprosto stejnou jámu a kopeček.

12 | Schmelzová. Současná umělecká díla v krajině. 2012

13 | Morganová. Místa činu, akční umění 60. a 70. let. 2010

14 | Zemánek. Znovuobjevení krajiny jako materie, procesu a místa. 2007

15 | Morávková. Eko-art. 2012

16 | Kohák. Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky. 2000

17, 19 | Dempsey. Umělecké styly, školy a hnutí. 2002

18 | Glenn. Artmuseum - Robert Smithson. 2008

20 | Altmann. Window and Mirror. Looking at the work of Magdalena Jetelová 2010

Dalším významným umělcem je **Walter de Maria**. Proslavilo ho galerijní dílo Zem v newyorské místnosti, které je tvořeno 127 300 kilogramy zeminy umístěné ve sterilním galerijním prostoru, do které vnáší vnáší surovost a specifickou vůni. Dalším známým dílem je Bleskové pole, ve kterém Maria rozmístil 400 ocelových tyčí v prostoru náhorní plošiny v Novém Mexiku. Tyto tyče v letních měsících přitahují blesky a rozehrávají tak divadlo s přírodními živly. Stálost a izolace měly vypovídat o podstatě land artu. Známé dílo je také Mile long drawing, kdy vlastní silou nakreslil v Mohavské poušti vápnem dvě rovnoběžky, které nesplývaly v dálce, ale až za obzorem, který byl vzdálen od diváka téměř kilometr. Zde nebylo potřeba využít těžkou techniku, ale práce vyžadovala těžké fyzické úsilí, díky kterému Maria zažil silný prožitek. Jeho díla jsou založena na zkoumání vztahu mezi uměním a přírodním prostředím. Principy a témata tvorby jsou založená na opakování geometrických tvarů různých médií a velikostí a jednoduché matematické formě.²¹

Obr. č. 4: Walter de Maria - Lightning Field, 1977. 400 ocelových tyčí v prostoru náhorní plošiny v Novém Mexiku přitahují blesky a rozehrávají tak divadlo s přírodními živly.

Obr. č. 5: Walter de Maria – The Earth room, 1977. 127 300 kilogramů zeminy umístěné ve sterilním galerijním prostoru, která do ní vnáší surovost a specifickou vůni.

Mluvíme-li o monumentálních dílech, nemůžeme opomenout **Christo a Jeanne-Claude**, kteří od šedesátých let realizují dočasná environmentální díla ve městě i v krajině. Tito umělci sice nepřemísťují tuny zeminy pomocí bagrů, přesto patří mezi umělce, jejichž tvorba se dá označit až za megalomanskou. Tento pár se zabývá zahalováním či balením objektů do látky syntetickou tkaninou. Cílem je dočasná proměna prostoru, čímž se mění pohled na všední prostory, kterými jsou lidé obklopeni. Jejich cílem je vytvořit krásnější svět v novém pohledu na zažité krajiny a panoramata. Vždy se jedná pouze o krátkodobou instalaci, kterou chtějí umělci navodit pocit naléhavosti. Sami tento pocit popsali následovně: „Když vám někdo řekne, abyste se podívali na duhu, také mu nikdy neodpovíte, že se na ni podíváte zítra.“²² Mezi jejich realizace patří několik zabalených historických budov, pobřeží, obklopili tkaninou i ostrovy, či zatáhli oponou celé údolí. Rádi pracují s kontrasty, jak už materiálovými, barevnými i tvarovými. Jejich díla se dají považovat také za sociální umění - největší sílu díla má totiž samotná kampaň, happening, který akci provází. Umělci totiž musí nejdříve přesvědčit a nadchnout obrovské množství lidí. Musí jednat s vlastníky půdy, okresní samosprávou i dobrovolníky. Výsledkem je triumfální epická fantazie a pocit sounáležitosti lidí, posílení smyslu pro společenství. Přesto že se jedná o díla krátkodobá, v kolektivní paměti místních lidí přetrvává zážitek dlouhá léta.²³ Mezi jedno z neznámějších děl patří dílo Running Fence, jehož příprava trvala čtyři roky. Plot byl pět a půl metru vysoký a dlouhý přes čtyřicet kilometrů. Jelikož plot protínal území padesáti pěti rančérů, bylo nezbytné přesvědčit a nadchnout do díla samotné vlastníky půdy. Před realizací díla strávili umělci čtyřicet dva měsíců navazování spolupráce. Proběhlo osmnáct veřejných projednání a tři jednání na nejvyšším soudě v Kalifornii. V rámci příprav museli také sepsat čtyř set padesáti stránkovou zprávu a dopadu díla na životní prostředí. Plot byl navržen tak, aby byl viděn z několika silnic. Doba instalace trvala pouhých čtrnáct dní. Všechny použitý materiál byl darován místním rančérům.²⁴ Zajímavostí je, že si veškeré projekty financují sami, přestože cena děl se často pohybuje v řádu desítek milionů dolarů. Uskutečnění některých projektů trvá i několik let.²⁵

Obr. č. 6: Christo and Jeanne-Claude. Zákres projektu Running Fence, 1972-76.

Obr. č. 7: Christo and Jeanne-Claude - Running Fence, 1972-76. Příprava projektu trvala 4 roky, dílo bylo na místě instalováno pouhých čtrnáct dní. Náklady na realizace jsou údajně pokryty prodejem přípravných skic a modelů. 1972-76.

Obr. č. 8: Christo and Jeanne-Claude - Running Fence, 1972-76. Plot protínal území padesátipěti rančérů, které bylo nezbytné do díla nadchnout. Tím získává samotné dílo sociální rozměr. Největší sílu má totiž samotná kampaň, happening. Výsledkem je sounáležitost lidí a posílení smyslu pro komunitu.

21 | Glenn. Artmuseum - Walter de Maria. 2008

22 | Glenn. Artmuseum - Christo a Jeanne Claude. 2008

23 | Smith. Arttoday. Současné světové umění. 1996

24 | Christo and Jeanne Claude. Running Fence 2012

25 | Dempsey. Umělecké styly, školy a hnutí. 2002

3.3.2 EVROPSKÝ PŘÍSTUP

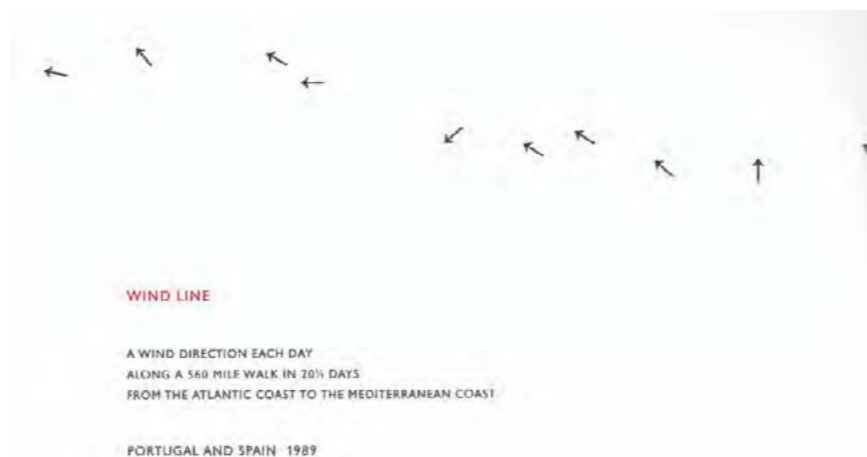
Na evropský land art má silný vliv krajinářská tradice 18. a 19. století. Umělci se snaží proniknout do přírodních procesů a pochopit je. Následně tak odhalují tyto přírodní procesy v samotných divácích. Jejich díla pak poukazují na jejich hluboký vztah ke krajině. Přístup je citlivější, pomíjivější, něžnější (při porovnání Goldsworthyho s Heizerem).

Představitelem evropského land artu je **Richard Long**, který se nad krajinou spíše pokorně sklání, než že by ji potřeboval přetvářet k obrazu svému. Můžeme ho považovat za protiklad amerického land artu. „Chodit v Himalájích znamená dotýkat se země lehce a je v tom rozhodně víc osobního a uměleckého zaujetí, než když si umělec naplánuje obrovské zemní dílo, které za něho provede četa buldozeristů. Uznávám spíše ducha amerických Indiánů než současných amerických zemních umělců. Raději jsem ochráncem a spolupracovníkem přírody, než bych i já byl jejím vyděračem.“²⁶ Jeho tvorba vyžaduje fyzické úsilí a intenzivní prožívání vnitřní tělesnosti. Cílem je s krajinou souznít. Pro Longa byla důležitá jeho vlastní zkušenosti. Vyrážel do krajiny bez prostředků a za umění považoval samotnou chůzi v krajině, která byla často propojována s výtvarnými rituály. Nejčastější uměleckou formou jsou stopy a chůze v krajině. Součástí jeho výstav jsou dokumentace z cest, fotografie a zápisky. Přístup je velmi ekologický, materiál pouze uspořádává, vytváří kamenné linie či kruhy. Mezi nejznámější díla patří Linie desti mil.

„Chtěl jsem využít krajinu novými uměleckými způsoby. Nejprve jsem začal při práci používat přírodních materiálů, jako je tráva a voda, až mě to přivedlo k myšlence vytvářet sochy chůzí. Byla to přímka loukou, která byla mojí vlastní cestou, cestou nikam. Vytvářím tak nové umění, které je také novým způsobem chůze. Chůze jako umění. Každou procházku jsem chápal jako jedinečnou cestu, nikoliv cestování. Každá procházka, přestože neměla koncept, dávala vzniknout novým myšlenkám. Chůze se tak pro mě stala způsobem, jak zkoumat vztah mezi časem, vzdáleností, geografii. Chůze jsou zaznamenávány rozdílnou formou a každá vyjadřuje jiné myšlenky. Fotografie, mapy, nebo práce s textem. Všechny tyto formy vzbuzují představivost.“²⁷

Obr. č. 9: Richard Long. Line in dust. Peru 1972. Long za umění považoval samotnou chůzi v krajině, která byla často propojována s výtvarnými rituály.

Obr. č. 10: Richard Long své prožitky z cest vystavuje v galeriích ve formě Textworks. Tato minimalistická forma probouzí představivost diváka.

„I am an artist who walks, not a walker who makes art.“ Hamish Fulton

Mezi další známe „chodce“ umělce patří **Hamish Fulton**. Svě emocionální a fyzické vzpomínky na chůzi, která trvá od jednoho dne až po několik týdnů, zaznamenává prostřednictvím fotografie, sochy, textu či kresby. Uměleckým dílem ovšem není tento doklad o putování, ale cesta sama. Fulton se spíše považuje za pozorovatele, než fotografa. Místo fotografií používá občas pouze slova, která jsou napsána přímo na galerijní zdi. Nechává tím divákovi prostor pro vlastní imaginaci scénérie. Svě cesty občas doplňujeme drobnými akcemi, jako je např. zapíchnutí ptačích per do písku či vhození kamene do řeky. Fultonova práce také ilustruje, jak může místo putování ovlivnit charakter chůze. Pokud putuje v přírodě, jeho pozornost je zaměřena na krajinu a proměňující se přírodní podmínky. Naopak při chůzi ve městské krajině často zaujímá obranný postoj a obrací dovnitř, do sebe.²⁸

Obr. č. 11: Hamish Fulton. Walk 2: Margate Sand. 2010. Dvě stě lidí v pomalém tempu krouží kolem mořského pobřeží. Chůze v nich vyvolává meditativní stav.

„Nemyslím si, že by mě krajina k čemukoliv potřebovala, ale já potřebuji ji“
Andy Goldsworthy

Dalším známým evropským představitelem je **Andy Goldsworthy**, který svými lehkými a nepatrnými doteky přeměňuje přírodu. Používá čistě přírodní materiály, nalezené přírodniny a při tvorbě se soustředí na pomíjivost a prchavost děl. Zaměřuje se na charakter, barvu, tvar, podstatu. Pracuje jak s rytmem ročních období, tak s proměnami počasí a přírodních fenoménů. Z přírodnin jsou vytvářeny přírodní ornamentální formy, které směřují k rozeznání viditelné i neviditelné podstaty. V jeho tvorbě můžeme cítit vliv japonské filozofie a zen-buddhismu. Díla pro něho mají význam radostného spojení s přírodou. Díla jsou uchována pouze formou fotografií, které jsou pro něho jazykem, který umožňuje jeho díla popsat a zachovat.²⁹

Obr. č. 12: Andy Goldsworthy - Storm Kind Wall. 1997-1998. Při své tvorbě vychází z typických znaků skotské krajiny - v tomto případě kamenných zídek.

Obr. č. 13: Křehkost okamžiku v dílech Andyho Goldsworthyho. Rivers and Tides.

26 | Long in Gáblíková. Selhala moderna?1995

27 | Long. Heaven and Earth. 2009

28 | Wilson. The blue mountains are constantly walking: On the art of Hamish Fulton. 2002

29 | Goldsworthy. Rivers and Tides. 2001

3.4 LAND ART V ČESKÉ REPUBLICE

3.4.1 VÝVOJ LAND ARTU V ČESKÉ REPUBLICE

Dle Zemánka mají počátky land artu v České Republice svá specifika. Jeho projevy nelze jednoduše odvozovat z podnětů západního zemního umění, jak tomu často je. Toto umění má totiž vlastní genealogii a vyznačuje se specifickými rysy, ve kterých se zrcadlí ojedinělý ráz české krajiny i specifická kulturní povaha. Můžeme také lehce vypožorovat spojitost s krajinářskou architekturou meziválečné avantgardy, která stála na počátku poválečné české obdoby land artu.³⁰

Mluvíme-li o vlivu krajinářské architektury meziválečné avantgardy na vývoj land artu je nezbytné zmínit přínos architekta **Ladislava Žáka**, který podle Kuči předešel o čtvrtstoletí světovou teorii a praxi krajině tvorby. Žákův ambiciózní projekt obytné krajiny vycházel z typických prvků historické krajiny českých zemí a jeho cílem byla ekologická denaturalizace technokratické kultury. Na krajinu nahlížel jako na velkou monumentální plastiku, která vytváří nekonečně rozmanitý, zajímavý a bohatý obytný prostor.³¹ V tomto duchu byl vytvořen projekt Úpravy pamětního areálu válečných obětí v Ležákách (1946-1958), který byl Rostislavem Šváchou³² označen za jedno z nejkultivovanějších děl českého poválečného krajinářství i moderního monumentalismu. Karel Teige, vůdčí teoretik meziválečné avantgardy, označil Žákovu dílo za blízké své vizi surrealistické krajiny: „*Je to vlastně velká plastika utvořená z terénu, zeminy, balvanů, vody a rostlinstva.*“³³ Teige měl představu, že se určité krajině úseky zformují dle fantazijních představ jako básnický prostor v přírodním prostoru. **Žák společně s Teigem svými úvahami o tvorbě krajiny, jakožto výtvarného díla, předpověděli nové tendence land artu šedesátých osmdesátých let i současný rozvoj krajinářské architektury.**³⁴

3.4.2 CHARAKTER ČESKÉHO LAND ARTU

Vlastní nástup land artu v českém prostředí proběhl v letech 1968 -1970. První vlna krajině umění je spojena s akcemi Huga Demartiniho, Zory Ságlové, Jana Steklíka a dalších. **Mezi hlavní příznačné rysy realizovaných děl patří povaha kolektivních slavností, her či rituálů. Díla se vyznačovala umělečností používaných výtvarných prostředků. Krajině intervence měly ráz esteticky pojatých koláží, které krajinu dočasně obzvlášťovaly. Tyto situační hry vyplývaly z prostoru české kulturní krajiny, která je typická svou uzavřeností, malebností a intimitou. Umělci většinou do krajiny přímo nezasahovali, ani nepoužívali její materiály a prvky. Díla neměla charakter výrazných gest, spíše vytvářela poetickou formu. Ukazovala spíše na komplementárnost, tedy spojení protikladů civilizace a přírody, techniky a přírody, umělečnická a krajiny.** V těchto myšlenkách se propojují s konceptem Žáka a Teigeho, tedy meziválečným avantgardním konceptem syntézy konstrukce a poezie.³⁵

Dle Valocha můžeme umění v krajině rozdělit do několika typů. Základním typem jsou **statické zásahy ve zvoleném prostředí**, instalace in situ.

Záměr může být různý; široká škála výsledného poselství od estetické aktualizace určitých situací až k interakci přírodního a umělého. V českém prostředí je tento typ realizací typický pro **Huga Demartiniho**, který se řadí mezi průkopníky českého land artu.³⁶ Demartini překročil hranice tradičního ateliérového díla, když lesklé kovové koule rozmístil na poli, čímž vznikla konfrontace přírodního a umělého, technického a organického. K velmi specifickým patří i jeho díla nahodile vyhozených geometrických prvků do vzduchu, při čemž umělec zkoumal vztahy mezi prvky i mezi tělem. Vzdušné plastiky se tak staly přelomovým momentem vztahujícím se k prostoru a času.³⁷

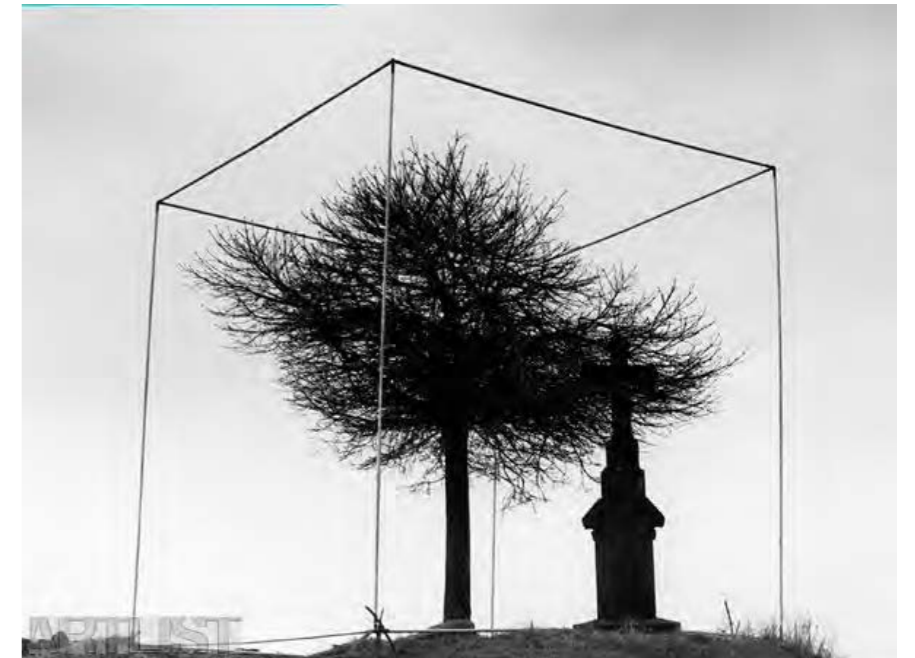

Obr. č. 14: Hugo Demartini - Demontrace v prostoru, 1968. Umělec zkoumal vztahy mezi padajícími prvky a jeho tělem.

Na Demartiniho realizace v prostoru navázal **Dalibor Chatrný**, který v krajině pracoval se zrcadlením. Jeho dílo Souvislosti protilehlých horizontů (1973) bylo založeno na zrcadlení kruhových zrcadel odrážející horizonty protějšího kopce. Dalším projektem bylo Svítání na západě, ve které umělec zrcadlo umístil tak, že se na kopci na západě zobrazilo východní slunce. Tyto optické klamy byly založeny na propojování reality a „nestečného“ zrcadlového obrazu do nového imaginativního prostoru. Chatrný poukazuje na spojení nespojitelného. Umělec se tak stává mágem, který vytváří iluzivní krajinu. Realizacemi v přírodním prostředí se také zabýval **Ivan Kafka**, který kladl důraz na čistě estetické působení. Tento umělec zrealizoval řadu rozměrově i významově monumentálních realizací, které reagují na zvolené místo a které využívají specifických vlastností použitých materiálů.³⁸

Obr. č. 15: Dalibor Chatrný pracoval v krajině se zrcadlením kruhových zrcadel odrážející horizonty protějšího kopce.

Obr. č. 16: Ivan Kafka - Pro soukromou maxipotřebu, 1979. Duralová krychle (cca 4x4m), její lineární hrany jsou rámcem vnějšího a vnitřního prostoru dělicího jsoucna na látku obsaženou uvnitř krychle a v jejím okolí. Dočasně tak zadržuje cokoli, co se vyskytuje uvnitř jejich stěn.

30, 34, 35 | Zemánek. Znovuobjevení krajiny jako materie, procesu a místa. 2007

31 | Žák. Obytná krajina. 1947

32 | Rostislav Švácha - historik a teoretik umění a architektury zaměřující se na architekturu 17. až 20. století. Roku 1985 se stal vědeckým pracovníkem Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky, kde působí doposud.

33 | Švácha. Žák, Teige, surrealismus – a Ležáky. 2000

36, 38 | Valoch. Land art a konceptuální umění. 1993

37 | Schmelzová. Současná umělecká díla v krajině. 2012

Druhý typ umění v krajině představují **různé typy akcí**, které jsou typické svou proměnlivostí v čase. U nás je tento typ blízce propojen s akčním uměním 70. let, kdy umělci reagovali na krajinu nejrůznějšími zásahy nebo využívají přírodních jevů. Díla stále více nabývají soukromé povahy ve formě soukromých vlastností a událostí. Přichází vlna akcí či instalací v krajině, která je založena na práci s improvizací, náhodou, ožívování mytologické roviny při vnímání krajiny.³⁹

Mezi významné představitele akčního umění vztahující se ke krajině patří **Zorka Ságlová**, která do své tvorby vnáší čas, prostor a pohyb. Ve svých krajinných akcích dokázala vyjádřit hravou a odlehčenou atmosféru kolektivní radosti. Její akce měly specifický místní ráz, který občas vyzníval jako vtípná kritika hlavního proudu land artu ve světě. Známe je např. dílo *Seno – sláma* (1969), které vzniklo v Galerii Václava Špály, v níž se návštěvníci mohli hrabat a kupit seno či přenášet balíky slámy. Vzniklo tak otevřené dílo, které bylo možné ovlivňovat a sledovat. Mezi nejznámější instalace ovšem patří *Kladení plín u Sudoměře* (1970), které probíhalo na území dávné bitvy. Akce se vztahovala k běžné práci venkovských žen. Zároveň byla propojena se slavnou legendou o husitech. V prostoru bitvy bylo rozmístěno sedm set bílých plín. V první řadě šlo autorce o výtvarnou proměnu krajiny. Odkaz na historii českých dějin, kdy ženy předčily muže, tu lze chápat jen jako vtípnou deklaraci jedinečnosti akce v dějinách českého umění. **Díky lyrické evokaci oživila Ságlová vztah k místu vztahující se k historické paměti krajiny.**⁴⁰

Obr. č. 17: Zorka Ságlová - *Seno - sláma*, 1969. V tradičním prostoru Galerie Václava Špály na Národní třídě v Praze byly umístěny balíky sena a slámy. Lisované balíky se přeskupovaly, seno se různě kupilo, přehrabávalo, a tak docházelo k neustálé, ale jemné, výtvarně stejnorodé změně vystavených objektů. Sláma a seno se trousily po místnosti a promíchávaly, vznikaly tak materiálové struktury. Náhodnost tu byla nezřetelně promíchána s připravenou strukturou.

Obr. č. 18: Zorka Ságlová - *Kladení plín u Sudoměře*, 1970. Propojení běžné práce venkovských žen s legendou o husitech. Díky lyrické evokaci došlo k oživení vztahu k místu vztahující se k historické paměti krajiny.

Mezi akční umělce se řadí také Jan Steklík, jehož díla měla často povahu lyrické metafory (*Letiště pro mraky*). Steklík v té době vytvářel díla, která byla předjímavá a vzácná – s ekologickou tematikou (*Ošetřování stromu*, *Ošetřování jezera*).⁴¹

Protipólem těchto veřejných akcí byly **akce-rituály**, které vznikaly často bez dalších aktérů. Rituály měly intimní rozměr a byly založeny na osobním prožitku. Často zviditelňovaly nějakou rituálovou zkušenost nebo evokovaly rituálové kvality určitého místa. Mezi tento typ můžeme zařadit předního českého umělce **Milana Knižáka**. Knižák dokázal propojit rituálnost s kolektivní akcí. Například v díle *Přátelství se stromem* (1980) vyzývá lidi k návštěvě stromu. Návod: jdeme ke zvolenému stromu na návštěvu. Během této návštěvy např. strom pozdravíme, hladíme, objímáme, rozmlouváme s ním, zpíváme mu, oblékneme mu připravený oděv či darujeme jiný přinesený dar. Můžeme se spolu i vyfotografovat.⁴²

Obr. č. 19: Milan Knižák - *Přátelství se stromem*, 1980. Akce, i když nevyklučuje určité společenství, sleduje především vztah člověka k přírodním fenoménům. Osobní vztah k určitému stromu vede až k jeho personifikaci. Ve hře a rituálu, jež se v akci spojují, se probouzí prvotnější empatický vztah k přírodě. Rovina rituálu jako hlubší rovina akce je reflexivně zlehčena a uvolněna prvky hry.

40 | Zemánek. Znovuobjevení krajiny jako materie, procesu a místa. 2007
39, 41 | Schmelzová. Současná umělecká díla v krajině. 2012
42 | Valoch. Land art a konceptuální umění. 1993

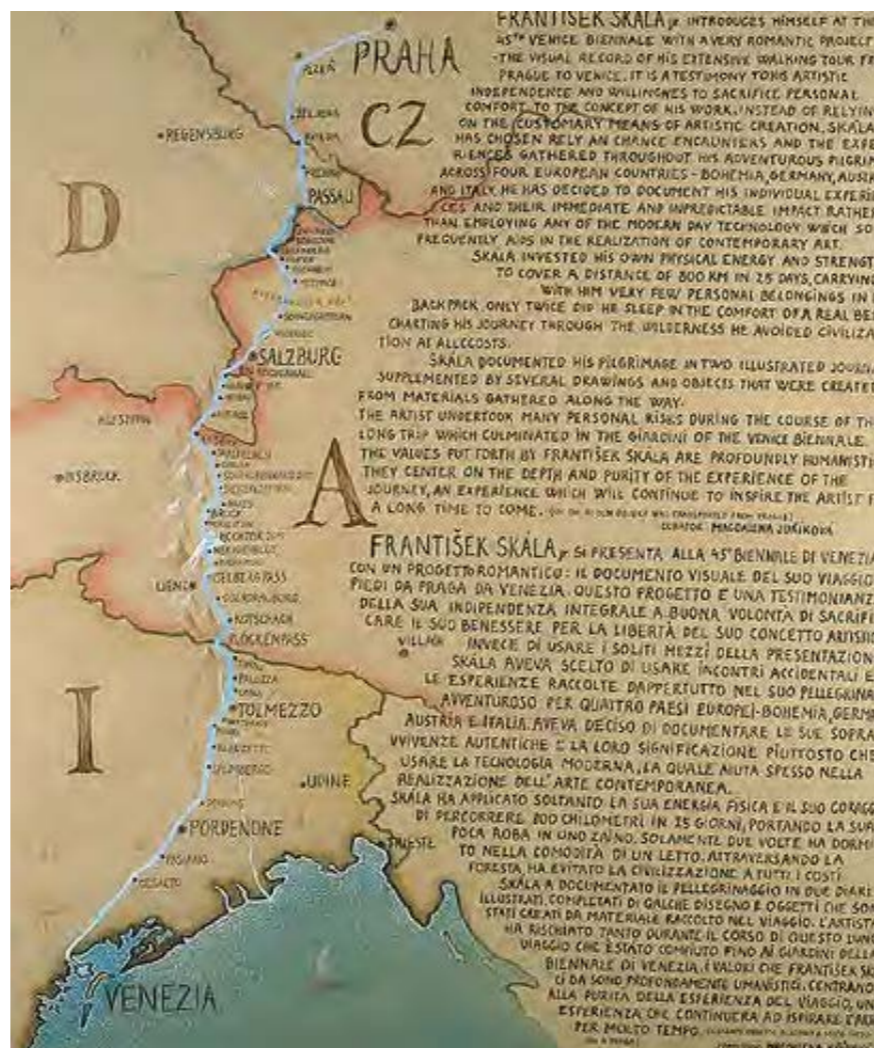
Velmi podstatou skupinou je také tematizace putování. Od 60. let se touto tematikou zabýval **Miloš Šejn**. Jeho tvorba je spjata s chůzí a putováním krajinou, jelikož má úzký vztah k paměti krajiny Českého ráje i k tradicím romantismu 19. století. Cestu pojímá jako tvorbu, a to formou bloudění, které je podmíněno snovým nastavením vědomí, kdy mysl autora a mysl krajiny se ocitají ve vzájemném vztahu. S tímto souvisí jeho prožitek vztahu vlastního těla a krajiny. Autor v krajině provádí minimum zásahů. Nemá zapotřebí nic měnit či vnášet nové struktury. Spíše se snaží číst z tvarů a znaků. Tvorba pak má spíše charakter nalezených vnitřních krajin. Intervence se pak omezují na jednoduché přemístění kamene či na otisk vlastní ruky na skále.⁴³

„Poutník, který se vztahuje k přírodě s obdivem a láskou, vytváří jakýsi pomyslný most, jenž propojuje vnitřní a vnější skutečnost – objevuje žijící krajinu jako síť vztahů, do níž je vetkán, a odkrývá její příběhy jako skrytou paměť vlastní duše.“

Jiří Zemánek

Originálním uměleckým dílem je cesta **Františka Skály** do Benátek v roce 1993, kde se konalo mezinárodní Biennale současného umění. Do Benátek dorazil po měsíci náročného putování. Cestu, dlouhou 850 km, Skála zaznamenal do podrobného deníku, který byl založen na pozorování, postřezích a zážitcích a doprovodných kresbách. Skála tak navazuje na romantické Máchovo poutnictví a zároveň na tradici českých umělců a řemeslníků, kteří často putovali za prací do Vídně a Itálie. Výstupem onoho uměleckého díla byl samotný deník, který byl vystaven na Biennale. Deník vyjadřuje protiklad vlastních silných prožitků v konfrontaci se zprostředkovanými zážitky turistického průmyslu.⁴⁴ Autor k tomu sám dodává: „Největší zážitek z této cesty je překonání vzdálenosti rychlostí přirozenou člověku. Dostal jsem se do absolutní harmonie s přírodou a všechno jsem intenzivně vnímal. Po dvou letech jsem byl schopen vybavit si cestu téměř krok za krokem, tak jak dny následovaly po sobě... Možnost prožít nepřerušovanou řadu dní tímto přirozeným způsobem zůstává nejsilnějším (a nepřenositelným) zážitkem v mém životě. Myslím, že málokdo z takzvaně svobodných lidí vybavených všemi šesti smysly si tento přepych ve své honbě za konzumním způsobem života může dovolit.“⁴⁵

Specifickým typem je tvorba umělců, kteří se **při tvorbě snaží získat extrémní zkušenost**. Ať už fyzickou či psychickou, které by přesahovala naši každodenní zkušenost. Představitelem tohoto typu je **Petr Štembera**, který se svým radikálním nasazením vlastního těla pracoval s tematizací určitého přírodního fenoménu. Mezi tyto extrémní akce patří např. Štěpování, kdy si umělec nechal vsadit do rozříznuté ruky stromový štěp a následně sledoval, jak na to bude štěp reagovat. Štěp byl lidským tělem odmítnut. Tématem této akce byla vzájemnost či substituci lidského a přírodního. Také již zmiňovaný **Miloš Šejn** vyhledával velmi extrémní podmínky. Při tvorbě ho provází nepohodlí až trýzeň, dlouhé pochody nočním terénem, nošení se do rybníčních řas a ledových vod. Výtvarná řeč je pak objevována chůzí, blouděním, sbíráním pigmentů, meditací a následně konceptuálním domýšlením otázek vztahu umění a krajiny. Šejn se také zabývá myšlenkou, jakým způsobem je možné zprostředkovat druhým jedinečný prožitek přírody a krajiny.⁴⁶

Obr. č. 20: František Skála - Cestovní deník, 1993. Deník popisující cestu pěšky z Prahy do Benátek, kde František Skála reprezentoval Českou republiku na 48. bienále.

Obr. č. 21: Petr Štembera - Štěpování, 1975. Způsobem obvyklým v sadařství si umělec vštěpoval větvíčku keře do paže.

43 | Šejn. Byti krajinou = being landscape. 2010
 44 | Zemánek. Od země přes kopec do nebe: o chůzi, poutnictví a posvátné krajině. 2005
 45 | František Skála. 2004
 46 | Valoch. Land art a konceptuální umění. 1993

3.5 LAND ART A KRAJINÁŘSKÁ ARCHITEKTURA

Německý krajinářský architekt Weilacher⁴⁷ ve své knize *Between landscape architecture and land art* uvádí, že nic se nezdá být přirozenější, než že by byla krajinářská architektura propojena s uměním v krajině. Jelikož se zabývá podobnými tématy, používá stejné materiály a pracuje ve stejném prostoru.

Krajinářská díla v sobě nesou charakteristiky podobné land artu, ale rozvádí je do větší plochy a buduje obytný prostor, či celé výseky krajiny. **Krajinářská architektura však v sobě propojuje více přístupů, a to sochařský, architektonický, konceptuální, čímž propojuje různé formy umění v krajině. Kvalitní krajinářská díla odráží tvarosloví domácího prostředí a tradic. České prostředí tak prokazuje mnoho specifik.**

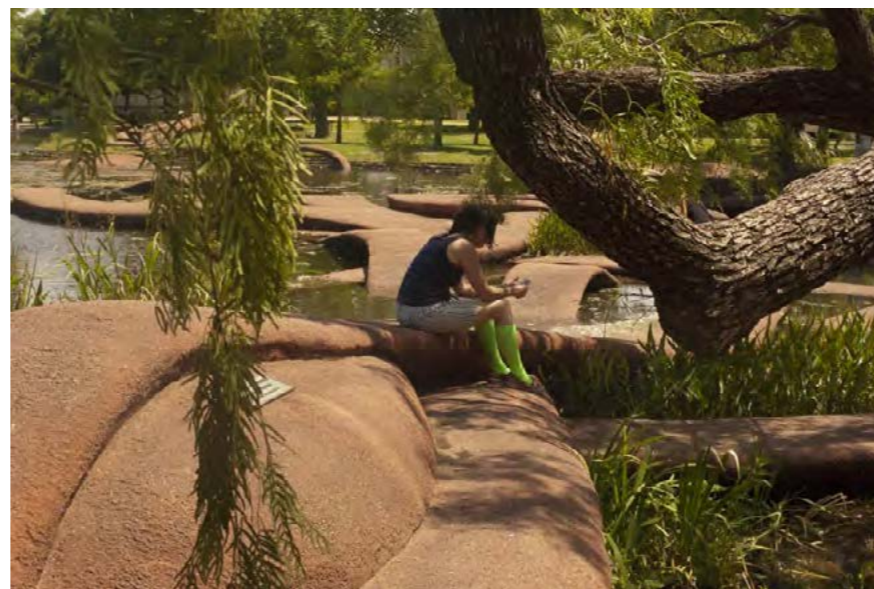
3.5.1 SVĚTOVÉ PROSTŘEDÍ

Hranice mezi krajinářskou architekturou a uměním v krajině je velmi tenká. Mezi typické případy patří revitalizační díla, která pracují se zničenou krajinou a vnášejí do ní umělecký aspekt. Za průkopníky můžeme považovat manžele **Helen Mayer Harrison a Newton Harrison**, kteří pracují s koncepcí širších, prostorových souvislostí. Jejich tvorba poukazuje na důležitost funkčnosti jednotlivých složek ekosystému i systémů sociálních. Svou tvorbou tak podporují lokální ekosystémy, a to pomocí revitalizačních projektů. Harrisonovi spolupracují s odborníky různých oblastí – s ekology, biology, urbanisty i krajinnými architekty. Mezi jejich hlavní tvorbu patří obnovování původních toků řek, obnovování městského i zemědělského prostředí. Vhodným příkladem jejich tvorby je projekt *Portable orchard, Survival piece No. 5 (Přenosný sad, Přeživší kus č. 5)*, ve kterém autoři reagovali na tehdejší problém, týkající se odumírání sadů v důsledku velkého znečištění ovzduší. Součástí vernisáže byla velká hostina z ovocných druhů, díky které akce nabyla sociální rozměr a došlo k interakci mezi diváky a dílem.⁴⁸

Obr. č. 22: Helen Mayer Harrison and Newton Harrison - *Portable Orchard*, 1972–1973. Harrisonovi jsou při své tvorbě zaměřeni na podporu obnovy lokálních ekosystémů. Dílo *Portable Orchard* reaguje na problém odumírání sadů.

Další představitelkou je **Patricia Johanson**, která navrhuje funkční ekologická díla a vytváří infrastrukturu, která by měla mít vliv na obnovení zničených ekosystémů. Jako názorný příklad může být uvedeno dílo *Fair park Lagoon* (1981). Jednalo se o projekt, který měl za cíl obnovit záliv, který byl ve velmi špatném stavu. Byla zde kalná voda, zerodované pobřeží a zápach. Johanson do prostoru vnesla obrovské sochařské formy, které rozčlenily prostor a umožnily tak vytvořit nový mikrosvět pro volně žijící zvířata. Vznikl tak prostor plný spletitých cest a ostrůvků, kde našli svůj životní prostor jak lidé, tak živočichové i rostliny. V současnosti prostor slouží ke vzdělávání a rekreaci a zároveň plní funkci zdravého ekosystému pro rostliny i zvířata. Johnson při svých dílech pracuje často s různými odborníky jako jsou urbanisté, biologové, krajináři nebo architekti.⁴⁹

Obr. č. 23: Patricia Johanson - *Fair park Lagoon*, 1981. Umělkyně vnesla do prostoru obrovské sochařské formy v organickém tvarosloví rostlin a zpřístupnila tak nepřístupný záliv plný odpadků.

Obr. č. 24: Patricia Johanson - *Fair park Lagoon*, 1981.

Mluvíme-li o umělcích zabývajících se revitalizací, nemůžeme opomenout **Herberta Bayera**. Bayer propagoval myšlenku, že umění by mělo mít sociální rozměr a schopnost propojovat různé disciplíny. Skrz umění a techniku zapojoval do své tvorby veřejnost. Díky podpoře veřejného dialogu a vstupu veřejnosti během tvůrčího procesu se Bayerovi podařilo lépe propojit diváka s konečným výsledkem tvorby. Dílo *Mill Creek Canyon Earthworks* (1982) je jasným důkazem propojení umění a každodenního života. Toto dílo v sobě kombinuje umění a ekologii v podobě tvarované zeminy, která umožňuje zachycování srážkové vody. Prostor je pojednán čistou sochařskou formou – kužely, čáry, valy, které jsou umístěny v údolí delty Mill Creek v rozloze 2,5 akrů. Tyto tvary pomáhají vyrovnat srážkový režim krajiny. Je to ukázka díla, kdy je použito umění k vytvoření kvalitního veřejného prostoru se silnou estetickou kvalitou.⁵⁰

Obr. č. 25: Herbert Bayer - *Mill Creek Canyon Earthworks*, 1982. Uměle modelovaný terén pomáhá zachytit srážkovou vodu a vyrovnat tak hydrický režim krajiny. Dílo se tak pohybuje na hranici ekologie a umění.

47 | Weilacher. *Between landscape architecture and land art*. 1996

48 | Harrison. *Portable Orchard*. 1973

49 | Johanson. *Art and survival: Creative solutions to environmental problems*. 1992

50 | Baird. *Herbert Bayer and the Art of Reclamation*. 2014

3.5.2 ČESKÉ PROSTŘEDÍ

Vývoj land artu v České republice je úzce spjat s krajinářskou architekturou meziválečné avantgardy. Přínos Ladislava Žáka a historické pozadí této provázanosti je podrobněji popsán v kapitole Vývoj land artu v České republice. Mezi umělce pohybující se na pomezí land artu, sochařství a krajinářské architektury patří např. již zmiňovaný Ladislav Žák, dále Václav Cigler, Magdaléna Jetelová, Jan Šimek, Otakar Kuča, Kurt Gebauer a další.

Mezi nejvelkorysejší projekty českého land artu lze zařadit dílo **Magdaleny Jetelové** - Projekt Centrálního parku Jižního města v Praze (1979). V tomto projektu se velmi úzce propojuje podnět land artu s krajinářskou architekturou. Koncept spočíval v kontrastu uměle modelované fantazijní krajiny s racionální strohostí sídlištního urbanismu. Organicky modelovaný terénní útvar byl pojat jako krajinná „superplastika“. Myšlena jako esence typicky české krajiny i s její malebností. Park byl dotvořen plastikami kamenných stěn, menhirů. Barevnost prostoru byla zajištěna přesným výběrem dřevin, keřů a travin. Ostré zářezy v modelované krajině tvořily průhledy. Ekologický duch celého projektu se projevuje v navržení skleníků a pařenišť, kde bylo možno pěstovat rostliny a květiny pro celé sídliště.⁵¹

Obr. č. 26: Magdalena Jetelová - Centrální park Jižního města v Praze, 1979. Návrh podzemního centra, umělé krajiny v prostoru pražského sídliště Jižní město. Povrch terénu by současně tvořil fasádu podzemní architektury obsahující zahradní centrum, měnící se podle srážek a obsahující výhledy do vnějšího prostoru.

Kurt Gebauer se proslavil realizací Minikrajiny – environmentálního hřiště na ostravském sídlišti. Děťství pro umělce představuje pocit volnosti, přirozenosti a nezmanipulovanosti. Jeho dílo bylo reakcí na nesvobodu normalizačních let a výsměchem okázalých klišé vyprázdněných monumentů. Proslulé hřiště na ostravském sídlišti Fifejdy II (1976) bylo dílem rekultivačním. Sochař společně s pomocí brigádníků a dětí vymodeloval divokou krajinu ve vnitrobloku panelákového sídliště. Vytvořil tak s minimálními prostředky malebnou a fantazijní krajinu plnou

zemních oblud, skalních útvarů a amfiteátrů. V rozhovoru Gebauer vysvětluje svůj postoj k dětským hřištím: „*Já jsem v podstatě odpůrce dětských hřišť. Děti si totiž zpravidla hrají s tím, co ke hře není prioritně určeno. Herní prvky by měly působit nevtíravě. Měl by to být krajinný, městský nebo venkovní útvar, který provokuje ke hře.*“⁵²

Obr. č. 27: Kurt Gebauer - Hřiště na ostravském sídlišti Fifejdy II, 1976. Environmentální hřiště na Fifejdách je dodnes nepřekonatelným počinem, jak si promyšleně hrát s terémem na ploše 1,5 hektaru s minimálními prostředky.

Obr. č. 28: Kurt Gebauer - Hřiště na ostravském sídlišti Fifejdy II, 1976. Vymodelovaná divoká krajina ve vnitrobloku panelákového sídliště vznikala za pomoci brigádníků a dětí.

Mezi další tvůrce na hraně umění s krajinářskou architekturou patří **Jan Šimek**. Svérázný sochař – vizionář ve své tvorbě spolupracuje s krajinářským architektem Vladimírem Sittou. Jeho díla jsou koncipována jako rituální silová místa krajiny, z nichž se vynořují sochařské kompozice, které ztvárňují tajemný zrod života z hlubin země. Mezi nejznámější díla patří Cesta života v Lázních Jeseník. Toto dílo je pojmuto jako rozlehlé solárium na úpatí travnatého svahu, který propojuje lázeňský areál s volnou krajinou. Toto dílo kombinuje land artovou modelaci terénu s kamennými plastikami, které se vinou na půdorysu cesty, v jejímž centru je nachází pramen. Žulové sochy tvoří zastavení a proměňují se od elementárních abstrakcí až k antropomorfní sochařské kompozici. Cesta je zakončena útvarem sluneční brány, která otevírá pohled do nádherné

kotliny Jeseníků. Myšlenkou celého díla je návrat k mýtické paměti Země a snaha o vzkříšení vnímání přírody a krajiny, jakožto domova. Svým dílem u nás Šimek podnítil trend vývoje krajinářské architektury (dokladem jsou díla Zdeňka Sendlera a Radko Květa – Park Přírodní katedrála v Brně, 1993). V 90 letech 20. st. se podněty land artového a přírodního umění transformovaly do celkového utváření krajiny i životního prostředí města a začaly se najednou chápat jako svébytná součást krajinářské architektury.⁵³

Obr. č. 29: Jan Šimek - Cesta Života, 1979 - 1985. Tajemný ráz objektů a celá sochařská kompozice svahu naplňuje místo meditativní atmosférou a proměňuje je v putovní místo novodobého kultu přírody. Celá sochařská kompozice do sebe vtahuje a sochařsky umocňuje charakter a prvky okolní krajiny, do níž se otevírá.

Obr. č. 30: Jan Šimek - Cesta Života, 1979 - 1985. Sochařská realizace Jižního svahu nás vede k zamyšlení, co je v přírodě a životě podstatné. Klade nám otázku po jeho smyslu a naplnění. Její poselství odrážející myšlenkové dění své doby se tak stýká s myšlenkovým odkazem zakladatele jeseníckých lázní V. Priessnitz.

51 | Jetelová. Urban Landscape. 2001

52 | Gebauer. Kultura není nadstavba. Kultura je prostě základ. 2009

53 | Oslzly. Jan Šimek - příběhy soch: příběhy - svědectví - myšlenky - sochy - akce - dokumentace. 1998

3.5.3 MODERNÍ JAZYK KRAJINÁŘSKÉ ARCHITEKTURY

Na závěr kapitoly, která hledá propojení mezi land artem a krajinářskou architekturou je rozebrán přístup krajinářského architekta Uda Weilachera, dle kterého land art může pomoci definovat nový moderní jazyk krajinářské architektury. Dle Weilachera nejsme schopni vyvinout moderní designový jazyk krajinářské architektury a stále se držíme stejných standardizovaných plánovacích strategií, které se soustředí na funkční a ekologické problémy. Podle autora právě land art může pomoci k definování nového moderního jazyka, který pomůže oživit dialog mezi člověkem a krajinou. Otázkou je, zda umění v krajině může najít nové cesty pro krajinářskou architekturu, které pomohou překonat vážnou krizi v lidském vnímání. Nebo nás přivede subjektivní postoj umění pouze do estetické slepé uličky?

Autor v díle popisuje tři základní rysy land artu, které mohou pomoci rozvinout moderní jazyk krajinářské architektury:

1. Snaha o návrat pozornosti k archetypálním formám, odmítnutí zbytečného designu konzumní společnosti z hlediska stylu a použití materiálů. Využití kontrastu mezi chaotickou silou přírody a jasnou geometrickou strukturou artefaktu. Snaha o dosažení expresivní jednoduchosti je dodnes cílem mnoha vynikajících umělců a krajinářských architektů.

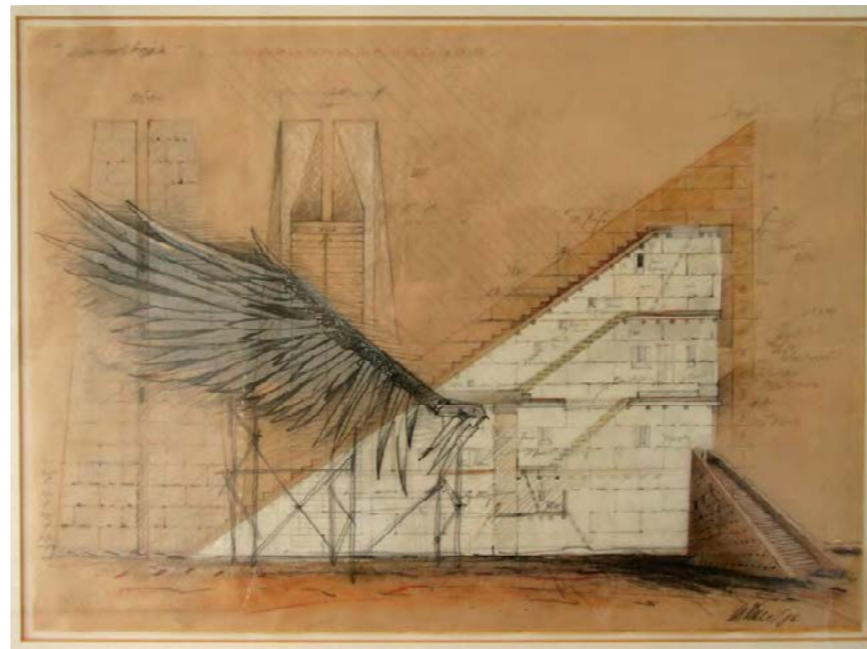
2. Snaha o využití pomíjivosti, jakožto obrazového vyjádření procesu v čase, jako uznání fáze rozpadu v přirozeném cyklu života či jako charakter otevřeného uměleckého díla. Je to provokující aspekt v současné společnosti zaměřené na získávání, násobení a zabezpečování se hmotným majetkem. V současnosti patří velká pozornost ready-made obrazu krajiny.

3. Romantická složka land artu je důležitým aspektem. V krajinářské architektuře došlo k vyhoštění romantiky z krajinného designu ve prospěch racionality. Otázka je, zda tento počín nevedl k zániku základních kvalit našeho prostředí. Tvorba míst, která by mohla prohlubovat vnímavost ke krajině není možné bez oživení některých romantických prvků.

V knize *Between landscape architecture and Land art* autor uvádí umělce - krajinářské architekty, které ve své tvorbě vstoupili do intenzivního dialogu s krajinou. Nezacházeli s ní tradičním způsobem – pouze jako s estetickým pozadím uměleckého díla, ale jako s nezávislým, někdy až jako se sochařským prostorem, určeným pro vnímání a prožívání. Uvedeny jsou světoznámí architekti jako jsou Isamu Noguschi, Dani Karavan, Petr Latz, Martha Schwartz a další.⁵⁴

Obr. č. 31: Hannsjörg Voth - Sky Stairs, (1980-1987). Německý umělec, který pracuje s archetypálními formami umění. Voth vyvinul formu dialogu mezi přírodou, krajinou a civilizací. Jeho díla blízce souvisí s průkopnickými díly land artu. V jeho dílech najdeme citlivost, romantismus, úzkou vazbu na kulturní historii.

Obr. č. 32: Hannsjörg Voth - Sky Stairs, (1980-1987). Skica díla Sky Stairs.

Obr. č. 33: Dani Karavan - Palmach Negev Brigade Memorial. Izraelský sochař, který svá monumentální díla umísťuje do veřejného prostoru. Jeho objekty bývají s citem zakomponovány do okolí a reflektují širší společenskou situaci a také problematiku lidských práv.

Obr. č. 34: Isamu Noguschi - Moerenuma Park. Park, který se budoval dlouhých 23 let vznikl na skládce odpadů. Při návštěvě se cítíte spíše jako uvnitř obrovské sochy, než uvnitř parku.

3.6 ASPEKTY LAND ARTU

V následující kapitole je shrnut land art do základních aspektů, které ho charakterizují. Základní aspekty land artu:

- Prolomení prostorových bariér – opuštění sterilního galerijního prostředí, prolomení hranice mezi umělcem a běžným životem.
- Dematerializace díla – nové výtvarné formy, vliv konceptuálního umění, odklon od materiální práce k myšlence uměleckého díla.
- Nepřenositelnost – dílo vzniká na konkrétním místě v konkrétním čase. Díla jsou neopakovatelná a nepřemístitelná.
- Procesuálnost – proces tvorby je samotným dílem, odklon od tradičního umění, které bylo zaměřeno na konečný produkt.
- Odpověď na první projevy globální ekologické krize a probouzející se ekologické povědomí.
- Užívání specifických forem a materiálů, což dává vzniknout specifickému výtvarnému jazyku, který respektuje lokální možnosti.
- Přirozené působení času, proměnlivost.
- Zpochybněna dualita „uvnitř“ a „vně“. Krajina není statickým objektem. Je to proces, událost, materie. Umělec se stává součástí prostředí, ve kterém tvoří.

V následujícím textu jsou některé aspekty popsány blíže.

• Prožitek krajiny

Umělci, kteří tvoří v krajině nebo s krajinou, k ní mají silné pouto a intenzivně prožívají danou zkušenost. Paradoxní je, že tento vztah může vyústit do protikladných forem tvorby. Jedna skupina umělců se snaží s krajinou souznít, naslouchat jí. Krajinu nepřetváří, pouze jemně poukazují, obtiskují, doplňují. Tvorba pak odráží citlivost a uvědomění si sebe sama jakožto součást krajiny. Druhá skupina je charakteristická potřebou podmaňovat, demonstrovat a ve velkém měřítku přetvářet krajině struktury. Rozlišené přístupy často vychází z přírodní a kulturní charakteristiky krajiny. Odraz charakteru krajiny můžeme vnímat především u evropských umělců, kteří ve svých dílech odráželi znalost kontextu kultivované krajiny. Díky prolomení prostorových bariér galerijního prostoru, je nabídnut divákovi nový kontext. Díla nejsou za divákem transportována, ale divák se musí vypravit za nimi. Tím umělci umožňují prožitek krajiny i samotným divákům. Divák se tak setkává s dílem v prostoru, který nese specifické podmínky a může tak vnímat kontext vytvořeného díla. Lokace je tedy neoddelitelná součást díla, která je nezbytná pro celostní poznání či porozumění. Přírodní kontext také umožňuje poukázat na krajinu jako takovou. Použitím krajiny jako materiálu a místa se může krajině zvýšit hodnota pro člověka, který doposud viděl hodnotu v umění, nikoliv v krajině.⁵⁵

• Stálost a proměnlivost

Aspekt stálosti - sochařství a krajinářství. V krajině se můžeme setkat s uměním, které má stálý charakter, ať už to jsou původní megalitická

díla, či skalní reliéfy nebo sochy umístěné v krajině. Všechny tvoří otisky přítomnosti člověka v krajině. Tato díla slouží člověku k pocitu zakotvenosti, zabydlenosti a srozumitelnosti. Land artová díla, která přejímají podobu soch, objektů či stálých instalací v krajině, navazují na odvěkou lidskou tradici – sochařství. **Sochařská díla v krajině nejsou vždy zařazována do land artového proudu, jelikož ne vždy jsou motivována základní pohnutkou land artu, který se vymezoval vůči společenskému dění a hledal tak nové způsoby uměleckého vyjádření. Oproti umění, založené na významu procesu tvorby, vyžaduje sochařství určitou řemeslnou dovednost, což je atributem umění v tradičním smyslu.**⁵⁶

Aspekt proměnlivosti - akční a procesuální umění. Specifikem při vzniku land artu v 60. letech 20. století je odklon od tradičního umění, které bylo zaměřeno na konečný produkt, k procesuálnímu vnímání umění. Umělecký artefakt je samotný proces tvorby. To dalo vzniknout novým formám jako jsou happening či performance. Proces je zaznamenán formou fotografií, videa, zvuku či vlastní kresby a otisků. Jedinečnost konkrétního prožitku je však neopakovatelná. Vzniklé formy jsou často přetvářeny vnějšími přírodními podmínkami a reagují na proměny okolního světa stejným způsobem, jak by mělo reagovat umění na proměny okolního světa. Aby ovšem umělecké dílo bylo vnímáno s celou svojí hloubkou, potřebuje vnímavého diváka, který ho bude pozorovat v proměnách času.

• Fotografie a kolektivní paměť

Můžeme tak umělecká díla rozdělit jednoduše na trvalá (díla M. Heizera či Roberta Smithsona) a pomíjivá (díla Richarda Longa, Andyho Goldsworthyho či Ivana Kafky). Důležitou roli však v tomto dělení hraje fotografie a kolektivní paměť. Fotografie má pro land art zásadní význam. Lidí, kteří se vydají hledat vzniklá díla do odlehlých pouští, je minimum. Proto právě fotografie umožní zprostředkování díla ostatním lidem. Díky fotografii se tak k divákům můžou dostat i díla, která zaznamenávají třeba jen chvilkové pocity sounáležitosti s krajinou. V kolektivní paměti lidí jsou často zaznamenána díla, která již dlouhou dobu neexistují. Příkladem můžou být díla Christa a Jeanne-Claude, jelikož jsou jejich díla monumentální a do samotné realizace se zapojilo velké množství lidí. Tím se díla mocně zapíší do kolektivní paměti.⁵⁷

• Specifičnost místa

Převážná část land artových děl jsou site-specific, tedy díla, která vznikla na konkrétním místě v konkrétním čase. Tyto díla jsou neopakovatelná a nepřemístitelná.⁵⁸ Volba místa tvorby často odráží vztah tvůrce ke krajině. Díla jsou stavěna na specifičnosti dané lokality, jejímu geniu loci, kultuře, topografii i historii.

• Shrnutí

Land art může být posuzován z různých hledisek. Pro pochopení samotné podstaty je důležitý postoj při tvorbě, který vycházel z dobového kontextu 2. poloviny 20. století. Tento postoj byl postaven na kritice společnosti,

kteřá přeměňovala umění na spotřební zboží. Tento stav dal vzniknout nové formě umění, která má proměnlivou a nezachytitelnou formu, tedy se nemůže stát prodejní komoditou. Umění se stává procesem, akcí, myšlenkou, proměnlivou přírodní strukturou. Vedle proměnlivých forem vznikají i formy stálé, pracující s tradičnějšími nástroji a prolínající se do oblasti sochařství a krajinářství. Je ovšem důležité si uvědomit, že u land artu je důležité myšlenkové pozadí, které u sochařství a krajinářství chybí. Myšlenkovým pozadím je myšlena motivace původní pohnutkou – tedy vymezení se vůči společenskému dění a hledání nové umělecké formy. Přestože se současnosti nacházíme v jiném dobovém kontextu, land artové formy přetrvávají až do dnes. Postoj, který byl v minulosti při tvorbě stěžejní, teď nemusí být z dnešních děl tohoto typu čitelný. Někteří proto současnou land artovou tvorbu označují jako modernistický kýč či přežitek, který čerpá z výtvarných forem minulého století a který nepřináší nic nového a objevného.

55 | Dempsey. Destination art. 2011

56 | Zhoř. Proměny soudobého výtvarného umění. 1992

57 | Smith. Art today – Současné světové umění. 1996.

58 | Dempsey. Umělecké styly, školy a hnutí. 2002

3.7 APLIKOVANÝ LAND ART

Současná doba postmoderního přetechnizovaného světa vytváří plodné podhoubí novým alternativám a směrům, které hledají jiné hodnoty života, než které jsou současnou společností předkládány. Vznikají tak nové tendence, které jsou inspirovány formami land artu. Tyto tendence posouvají však tuto formu dál do mezioborového prostoru, ve kterém se land art protíná se sociologií, historií, územním plánováním a s jinými obory, které mají vliv na utváření krajiny.

Aplikovaný land art je potom chápán jako termín, který vymezuje činnosti založené na přenosu land artových principů tvorby při řešení praktických zadání, problémů a potřeb. Podobnost zde nacházíme s technologií jako aplikací vědy při řešení praktických potřeb.

V současné době vznikají interdisciplinární kreativní projekty, které umožňují posílit historické, ekonomické, sociální a krajinné charakteristiky. Vytvářejí tak příležitosti, kde lidé můžou prožít krajinu a ucítit sounáležitost s ní. Otázkou je, zda můžeme stále mluvit o land artu, jelikož základní myšlenkový podtext se vytrácí (viz kapitola Historická východiska land artu). Používáme tedy spíše principy a stejné výrazové prostředky k dosažení jiného cíle. Proto je užit termín aplikovaný land art. V následujícím textu jsou představeny dvě organizace zabývající se interdisciplinárními projekty na principech aplikovaného land artu – The Garage Rural.e a The Red Earth.

- **The Garage Rural.e**

The Garage Rural.e je organizace zaměřená na spolupráci německého regionu Mittlere Altmark, francouzského regionu France Beauce-Dunois a nizozemského regionu Het Groene Woud. Cílem spolupráce je posílit venkovské oblasti v sociálně-kulturní a socio-ekonomické sféře. Landart podporuje kontakt městského obyvatelstva s okolní krajinou a funguje jako výzva pro městské lidi, aby přišli krajinu navštívit. Vyzývá lidi, aby nahlédli zcela novým způsobem na vztah mezi městem a venkovem, na produkci potravin, biologickou rozmanitost a význam přírody. Otevírá nové způsoby, jak se dívat na význam umění a kultury v přírodě.

The Garage Rural.e je místem poznání, dotazování, učení, prožívání a experimentování. Je to místo, kde místní obyvatelé mohou najít odpověď na otázky týkající se místa. Tyto otázky mohou být zodpovězeny uměním a vědou. Zemědělci, vlastníci půdy, obyvatelé, studenti, umělci a vědci mohou spolupracovat se školami, univerzitami a podniky, můžou hledat odpovědi na tyto otázky interdisciplinárním způsobem.

Dle organizace je umění vnímáno jako způsob, jak vytvořit vztah k místu. Umění, které vychází z místa může vytvořit alternativní vztah mezi divákem a místem samotným. Zaměřuje se na spolupráci s místem samotným a s pozorovatelem, přičemž oba se neustále mění. Posiluje vazby mezi uměním, publikem. To vše v kontextu místa.

Při projektech organizace spolupracuje s vlastníky pozemků, podnikateli, návštěvníky a občany a zvyšuje tak význam místa pomocí umění. Při projektech se spolupráce zaměřuje na sociálně-kulturní a socio-ekonomického postavení krajiny. Land art vyzývá lidi, kteří žijí v městském prostředí, aby navštívili krajinu a vytvořili si vztah k vlastnímu regionu tím, že mají možnost komunikovat s prostorem.

Cílem Garage Rural.e je propojit městské lidi s krajinou. GR je místo, kde lokální komunita má možnost formulovat a klást otázky. Farmáři, vlastníci pozemků, obyvatelé, specialisté, studenti, umělci a vědci pracují dohromady se školami, univerzitami, firmami, aby našli odpověď na lokální otázky. Tento model umožňuje identifikovat a odpovědět na lokální otázky pomocí společného setkání umění a vědy. Každý problém a otázka má dvě úrovně – faktickou a psychickou či emocionální. V současné době převažuje technologie a pragmatické myšlení nad emocemi v definici problémů a řešení problémů. Umělecký pohled může být důležitý ve zdůrazňování mentální stránky řešeného problému a v jeho definování.⁵⁹

Obr. č. 35: The Garage Rural.e - organizace zaměřující se aplikovaný land art ve venkovské krajině.

Obr. č. 36: ENALA - European network for applied land art - projekt podporující aplikovaný land art v Evropě, pořádající konference, workshopy, semináře.

- **The Red Earth**

Red Earth je mezinárodní environmentální umělecká skupina, vytvářející site-specific sochařské instalace a živé vystoupení v krajině. Jejich díla vycházejí z krajiny samotné. Cílem jejich akcí je rozvíjet kulturní dědictví a rozvíjet vnímání místa, ve kterém žijí. Skupina je složena z umělců, geologů, archeologů, ekologů a krajinářských architektů, což jim pomáhá komplexně porozumět místu i jim samotným. Jejich práce je inspirována světovými tendencemi, ale zaměřuje se na konkrétní, lokální detail. Performance, které pořádají, mají často mezikulturní charakter. Jejich scénář byl vytvořen na základně zkoumání historie a procesů, které se podílely na tvorbě identity místa. Jejich cílem je lidem interpretovat a přiblížit současnou kulturní krajinu neolitu.

Jednou z uspořádaných akcí je Chalk: South Downs National Park 2011. Skupina Red Earth zkoumala archeologii a ekologii národního parku a následně vytvořila site-specific instalaci, putování s performancí a experimentální chůzi přes ohromující krajinu jižního pobřeží Anglie. Otázka, kterou si skupina kladla, byla, jak vlastně můžeme poznat místo? Můžeme ho přejít autobusem, přejít pěšky, na kole nebo běžet. Ale jaký to může být pocit cestovat skrz vrstvy geologického a archeologického času, cítit a ochutnat ekologii krajiny a odhalit její skrytý svět prostřednictvím zvuku a performance? Jaký je to pocit skutečně se ponořit do krajiny? Red Earth pozvala lidi, aby se stali součástí krajiny. Skrz putování, skrz hledání správného směru, stavění, zpívání, performanci. To vše vedlo k setkání s přírodním světem a s objevením sil, které ho formují. Při akci vznikly zelené sochy od místních řemeslníků, představení japonského tanečníka, akustická zvuková hra na pravěké rohy, kosti a perkuse a ohnivá performance. Při akci se setřela hranice mezi divákem a umělcem. Výsledkem byl pocit sounáležitosti a pospolitosti. Události, vystoupení a sochařské instalace byly inspirovány historickými rituály, které na území v minulosti probíhaly. Cílem akce nebylo rekonstruovat minulost. Cílem bylo vytvořit živoucí současnost.⁶⁰

Činnost skupiny Red Earth vychází ze čtyř klíčových aspektů jejich metodiky:

1. Akce se konají venku ve volné krajině. Ani zprostředkování či ukázka nemůže nahradit zkušenost z akce, ve které vládou přírodní síly a živly. Slunce, vítr, déšť, zima - tyto živly posílí naši zkušenost s krajinou. Neexistuje způsob jak tento prožitek plnohodnotně zprostředkovat.
2. Pouť či průvod slouží jako vstupní bod do performance. Prostor performance se tak stává posvátným místem, díky němuž jsou odděleni účastníci od všedního světa. Cesta působí, jako meditativní prolog a epilóg hlavních událostí. Umožňuje postupně se naladit na přírodní prostředí a danou atmosféru.
3. Zapojení diváků umožní pocit sounáležitosti, společenství, sdílení. Diváci jsou díky pouti a performanci vtaženi do děje a stávají se tak neoddělitelnou součástí příběhu.
4. Díky rituálům divák prožije intenzivní zážitek. U diváků dojde ke

smyslovému vnoření, které je propojí s krajinou. Příběhy se stanou skutečností. Performance vytváří prostor v našem běžném vnímání reality. Skrz rituál tak vstupujeme do meta-reality, do meta-krajiny, do současného mytologického prostoru.⁶⁰

Obr. č. 37: Chalk - Atsushi Takenouchi, 2011. Site-specific projekt, který vychází ze specifické atmosféry jižního pobřeží Anglie. Performance vycházející z historických vrstev krajiny.

Obr. č. 38: Chalk - Horting Down, 2011. Jaký je to pocit, skutečně se ponořit do krajiny? Red Earth pozvala lidi, aby se stali součástí krajiny. Skrz putování, skrz hledání správného směru, stavění, zpívání, performance.

Obr. č. 39: Long Shore Drift, Suffolk, 2008. Ve spolupráci s The National Trust, Red Earth vytvořil cyklus site-specifi instalací. Projekt byl zaměřen na interpretaci environmentálních změn lidem.

Obr. č. 40: Outcrop, Ditchling Beacon, 2000. Série třiceti vysokých soch z čerstvého dřeva a propletené pšenici, rostoucí na okolních polích. Sochařská forma byla inspirována fází růstu vegetace. Fotosyntéza umožňuje rostlině růst a vytvářet plody, které ale s přibývajícím váhou táhnou rostlinu opět k zemi. Přes tisíc lidí přišlo, aby spatřilo hořící sochy na podzimní rovnodennost.

Obr. č. 41: Encloser: Hambledon Hill, Dorset, 2007. Koridor času. Setkání s dávnými předky. Performance při putování v krajině rezonující s historií a pamětí krajiny. Při podzimní rovnodennosti Red Earth vytvořila performanci putování, kde se potkala minulost se součastností, živí s mrtvými. Rovnodennost jako okamžik rovnováhy, křehkého klidu před kyvadlovými výkyvy roku. Sedm set lidí se vydalo na symbolickou cestu mezi časem a prostorem.

Obr. č. 42: Encloser: Hambledon Hill, Dorset, 2007.

60 | Pascoe. Doors into the neolithic mind: Experiential Interpretations of the Prehistoric Landscape. 2012

4.2 METODICKÝ POSTUP

A. Sběr informací

Samotnému psaní diplomové práce předcházelo studium odborné české i zahraniční literatury zabývající se problematikou umění v krajině. Důležitou součástí byla i osobní zkušenost autorky na kurzech zabývajících se uměním v krajině. Mezi nejvíce obohacující řadí mezinárodní interdisciplinární workshop Bohemiae Rosa zabývající se vztahem mezi tělem, uměním a krajinou pod vedením Franka van de Vena (NL) a Miloše Šejny (CZ). Workshop proběhl v září 2014 v Lužických horách. Další kvalitní zkušenosti byly letní kurzy Tribo 2012 a 2013, zaměřující se na tvořivost v každodennosti. Kurzy probíhaly v sudetské krajině Rychlebských hor.

K získání informací, mapových podkladů, obrazových podkladů k modelovému území byla navázána spolupráce s následujícími institucemi a osobami:

Český úřad zeměměřičský a katastrální

- ZABAGED
- ZM 25
- ZM 10
- ZM 50
- SM 5
- Ortofoto mapa
- Archivní ortofoto černobílé
- Císařské otisky stabilního katastru Čech
- DMR 4G

CENIA - Národní geoportál INSPIRE WMS server

- 2. Vojenské mapování
- 3. Vojenské mapování
- Geologie, geomorfologie
- Fytogeologie
- Mapa kontaminace

- Muzeum Lanškroun - studium v městském archivu a ústní informace od Marie Borkovcové
- Státní oblastní archiv Zámruku - studium o obyvatelích Královce v matrice z roku 1836 - 1917
- Domov u Studánky v Anenské Studánce – ústní informace od Mgr. Beránkové Jitky, historické fotografie řešeného území
- Společnost česko-německého porozumění „Waltera Hansela“ v Moravské Třebové - ústní informace od Ireny Kuncové o německém odsunu v řešeném území
- Paní Jana Lněničková z Opatova – informace o obci Královec
- Obecní úřad Opatov a Anenská Studánka – bádání v kronikách obcí

Získané informace byly potřebné k vytvoření analýz o řešeném území, vytvoření mapových výstupů a získání kvalitních podkladů pro podání žádosti o grant.

B. Terénní průzkum

Terénní průzkum byl prováděn od podzimu 2013 do jara 2014. Pozornost byla věnována přírodním a kulturním charakteristikám území. Zvýšený důraz byl kladen na mapování zanikajících historických struktur v území, mapování percepčních charakteristik a definování přírodních, kulturních a estetických hodnot území.

Při mapování percepčních charakteristik bylo postupováno dle metodiky Hodnocení krajinného rázu na regionální a mikroregionální úrovni Doc. Ing. Aleny Salašové.⁷⁰ Důraz byl kladen především na vizuální členění území (pohledové horizonty), vizuální prostorové vazby, dominanty (přírodní a kulturní), prvky a znaky krajinné scény a významné pohledy v krajině. Na základně mapování byly určeny krajinné znaky území.⁷¹

C. Digitalizace, analýzy dat a jejich interpretace

Data z terénního průzkumu a z podkladových materiálů byla digitálně zpracována v programu ArcGis 10 a AutoCAD 2011. Grafická úprava byla provedena v programu Adobe Photoshop CS5.

V rámci diplomové práce byly vytvořeny tyto mapy:

1. Mapa percepčních charakteristik řešeného území

Na mapě ZM 10 řešeného území jsou graficky zaneseny výsledky z terénního průzkumu. Při mapování bylo postupováno dle metodiky Hodnocení krajinného rázu na regionální a mikroregionální úrovni. V řešeném území byly mapovány tyto charakteristiky:

- Pohledový horizont - pohledové horizonty uzavírají vůči obloze nebo vzdálenější krajině (vůči pozadí) vnímanou krajinnou scénu a dílčí scenerie, pozorované z určitých stanovišť; při změně stanoviště se pohledové horizonty mění.
- Pohledové brány
- Vyhlídkové body
- Významné pohledy

2. Mapa hodnot řešeného území

Na mapě ZM 10 jsou graficky zaneseny hodnoty řešeného území, které jsou rozděleny do těchto kategorií: hodnoty estetické, kulturně historické a přírodní. Při určování hodnot byly použity územně analytické podklady obce s rozšířenou působností Lanškroun. Hodnoty byly prověřeny a doplněny v rámci terénního průzkumu.

3. Mapa limitů řešeného území

Na mapě ZM 10 jsou graficky zaneseny limity řešeného území, které se dělí na technické limity, ochranné limity a ekologické limity. Při určování hodnot byly použity územně analytické podklady obce s rozšířenou působností Lanškroun. Hodnoty byly prověřeny a doplněny v rámci terénního průzkumu.

4. Mapa problémů řešeného území

Při konfrontaci primární, sekundární a terciární krajinné struktury se současným stavem krajiny byly definovány problémy řešeného území,

kteří jsou rozděleny do kategorií problémů: vizuálně - estetického charakteru, ekologického charakteru, kulturního charakteru a globálního charakteru. Problémy jsou graficky zaneseny do mapy ZM 10.

Stručný postup při zpracování kartogramu:

- **Hypsometrie.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10 pomocí funkce Topo to raster. Zdrojovými daty byly vrstevnice ZABAGED.
- **Vizuální exponovanost.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10 pomocí funkce Viewshed ve vztahu k větrným elektrárnám. Jako podkladová data byla použita ZM10.
- **Geologická mapa.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10. Zdrojová data byla použita z portálu <http://geoportal.gov.cz>, která byla následně interpretována. Jako podklad byla použita ZM 10.
- **Pedologická mapa.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10. Zdrojová data byla použita z portálu <http://geoportal.vumop.cz>, která byla následně interpretována. Jako podklad byla použita ZM 10.
- **Biogeografická mapa.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10. Zdrojová data byla použita z portálu <http://geoportal.cenia.cz>, která byla následně interpretována. Jako podklad byla použita ZM 10.
- **Mapa land use.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10. Zdrojovými daty byl ZABAGED. V rámci řešeného území byly vymezeny hlavní kategorie využívání území. Jako podklad byla použita ZM 10.
- **Mapa typů krajinného rázu.** Mapa byla zpracována v programu ArcGis 10. Řešené území bylo rozděleno na čtyři typy krajinného rázu dle přírodních podmínek, charakteristiky reliéfu a aktuálního landuse. Jako podklad byla použita ZM 10.

D. Návrh řešení zjištěného problému

Z interpretace dat byly zjištěny určité problémy v území (problémy ekologické, vizuálně-estetické a kulturní). Všechny ovšem plynou z problému elementárního a to ze ztráty kontinuity a přetržení kořenů. Z tohoto důvodu je navrženo řešení problému formou umělecké realizace v krajině, která může nenásilnou formou lidem přiblížit krajinu i její složitou historii. Vizuálně - estetické problémy a ekologické problémy byly řešeny v rámci ateliéru krajinného plánování (Strategický plán krajiny - Anenská Studánka, Surová 2014) a dále nejsou součástí diplomové práce.

70 | Salašová. Krajinný ráz. 1999.

71 | Löw. Hodnocení a ochrana krajinného rázu. 1999. Typické znaky krajiny jsou jednotlivé, člověkem v krajině smyslově přímo i zprostředkovaně vnímané charakteristiky krajiny, které spoluvytvářejí její obraz a určitý prostor pro člověka identifikují, a tím vytváří její ráz.

E. Vlastní realizace, dokumentace a prezentace umělecké tvorby v krajině

E.1 Podání žádosti o grant

Při terénních průzkumech a bádání v archivech se zrodila myšlenka uspořádat vernisáž uměleckých děl přímo v zaniklé obci Královec, jejímž cílem by bylo vzkřísit kulturní paměť krajiny a přilákat lidi na místo zaniklé obce Královec. Následně v únoru 2014 jsme využili nabídky Nadace Via a v rámci našeho občanského sdružení naOkraji, z.s. jsme podali žádost o grant Regionálního fondu rozvoje Poštovní spořitelny. Tento grant byl vybrán, jelikož byl zaměřen na podporu komunitních projektů v regionech, na podporu sousedství v menších obcích a zlepšení vzájemného soužití lidí. Dále na utváření aktivních lokálních komunit a zapojování občanů do společenského a veřejného života v místě, kde žijí. V červnu 2014 byla naše žádost úspěšně přijata. Projekt nesl název HŘEBEČSKO – region, který (NE)zanikl.

E.2 Organizace týdenního workshopu

V rámci projektu HŘEBEČSKO – region, který (NE)zanikl – proběhl týdenní workshop. Cílem workshopu bylo vytvořit umělecká díla na území zaniklé obce Královec, která by vycházela ze samotného charakteru místa. Díla byla představena v rámci závěrečné veřejné vernisáže. Workshop proběhl první týden v září a účastnilo se ho 11 účastníků. Organizace workshopu probíhala ve spolupráci s odbornou lektorkou umělecké tvorby v krajině Zdeňkou Morávkovou a Lucií Fryčovou - studentkou konceptuálního umění na AVU.

E.3 Spolupráce s veřejností

V průběhu projektu byly zapojeny tyto sociální skupiny a jednotlivci:

- Klienti s mentálním postižením z Domova u Studánky
- Děti z mateřské školky Žižkova, Lanškroun
- Místní umělec – sochař Syrový Petr
- Studenti uměleckých škol – účastníci workshopu
- Přednášející – místní novinářka a historička Kateřina Kokešová
- Evangelický farář Jakub Keller
- Místní hudebníci – Pavla Vyhnálková a Vojtěch Šprync

E.4 Závěrečná vernisáž

Slavnostním ukončením workshopu byla veřejná vernisáž přímo v místě zaniklé obce Královec. V rámci vernisáže proběhly přednášky pro veřejnost, byla představena vzniklá díla a byl uspořádán raut z místních potravin.

F. Shrnutí výsledků a závěry

Na základě komplexních krajinářských analýz byly definovány určité problémy v území, které jsou řešeny, nebo na které je upozorněno, pomocí aplikovaného umění v krajině. V závěru je shrnuta možnost a smysl propojování krajinářské architektury s uměleckými obory a úspěšnost realizovaného projektu.

5. VÝSLEDKY PRÁCE

Výsledky práce jsou děleny do části analytické, která se zabývá interpretací primární, sekundární a terciární charakteristiky modelového území. Výstupem analytické části je definice problémů a hodnot území, na které v praktické části navazuje návrh řešení vybraného problému pomocí aplikovaného umění v krajině.

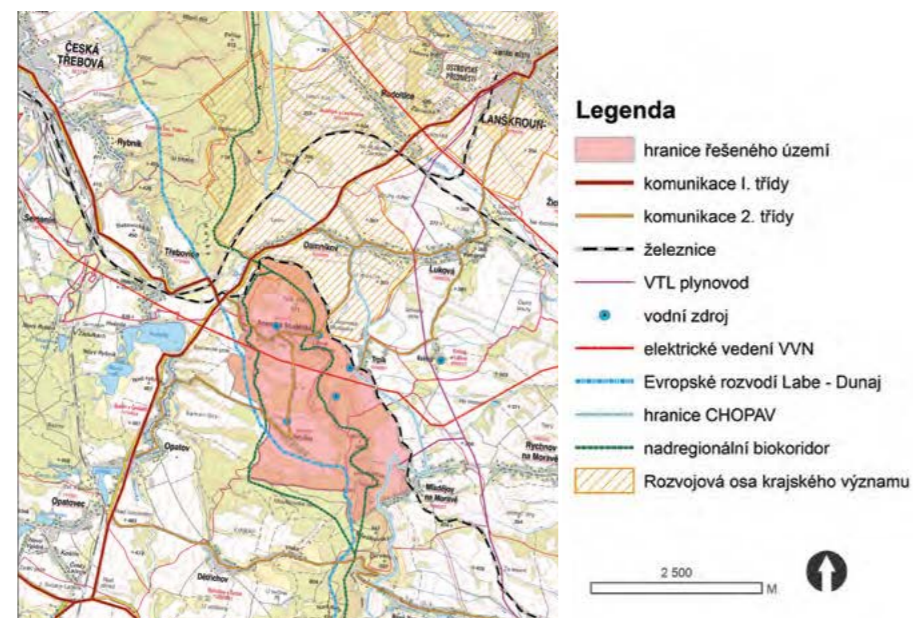
5.1 ANALYTICKÁ ČÁST

5.1.1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ ÚZEMÍ

Modelové území se rozkládá v katastrálním území obce Anenská Studánka a Helvíkov. Obec leží v jižním cípu okresu Ústí nad Orlicí a jsou tak přímo obklopeny hranicí s okresem Svitavy (východně, jižně i západně). Nejbližší města jsou Lanškroun, Česká Třebová a Svitavy.

Kartogram č. 3: Lokalizace Anenské Studánky v rámci Hřebečského regionu / Autorka práce, 2015.

Kartogram č. 4: Širší vztahy řešeného území / Podkladová data: ZM 50, ZABAGED.

Celková výměra řešeného území je 791 ha. Hranici řešeného území tvoří z větší části katastrální hranice, které jsou ovšem rozšířeny o území zaniklé obce Královec, která náleží katastru obce Opatov. Nadmořská výška řešeného území je 424 m n. m., počet obyvatel k 1. 1. 2015 je 193.

5.1.2 INTERPRETACE PRIMÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY

• Charakter reliéfu

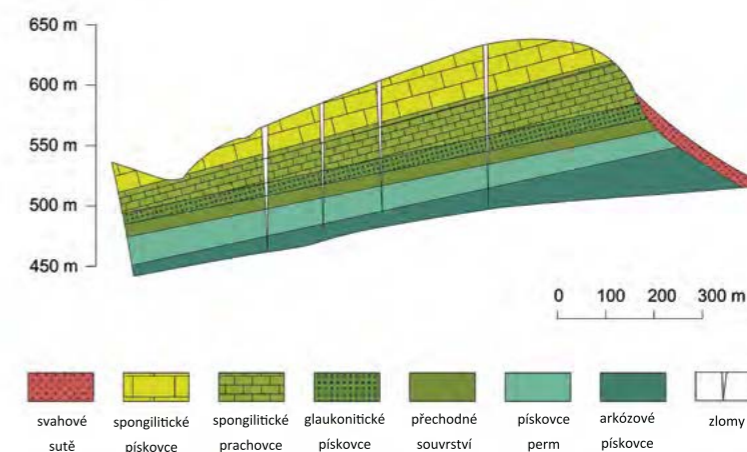
Reliéf je charakteristický asymetrický strukturní hřbet – kuesta. Směrem k západu od vrcholové hrany se sklání soustava rozsáhlých mírně ukloněných plošin rozčleněných menšími zaříznutými údolími. Plošiny se táhnou až ke Třebovsko – Svitavské brázdě až do výšek 490 až 500 m n.m. Údolí jsou výrazná a často bezvodá. Jejich hloubka dosahuje 20 - 70 m, místy se vyskytují i hlubší. V údolích občas vystupují menší opukové skály a sutě. K východu od vrcholové hrany jsou orientovány příkré až strmé kamenité čelní svahy kuesty, jejichž převýšení nade dny sníženin a údolí dosahuje 130 - 200 m. Horní hrana kuesty (Velká pláň 571 m n.m., Mirand 640 m n.m., Mladějovský vrch 647 m n.m., Strážný vrch 610 m n.m., Hřebečov 623 m n.m., Roh 660 m n.m.) je místy skalnatá, rozsedá se a pod skalami jsou sutě. Časté jsou i strže, v dolní části svahu se na podložních jílech vyvinuly rozsáhlejší sesuvy. Nacházejí se zde i výrazné antropogenní tvary – lomy, doly, haldy a další antropogenní uloženy po nedávné těžbě žáruvzdorných jílu, lupků, jemnozrnných pískovců a křídového uhlí. Skály jsou zastoupeny málo a zpravidla jen u horní hrany svahu. Svah je rozčleněn krátkými, poměrně strmými údolími vodních toků a rozsochami vybíhajícími směrem k východu. Úpatí svahu nad Moravskotřebovskou brázdou se nachází ve výškách 420 až 500 m n.m.^{72,73}

• Geomorfologická charakteristika

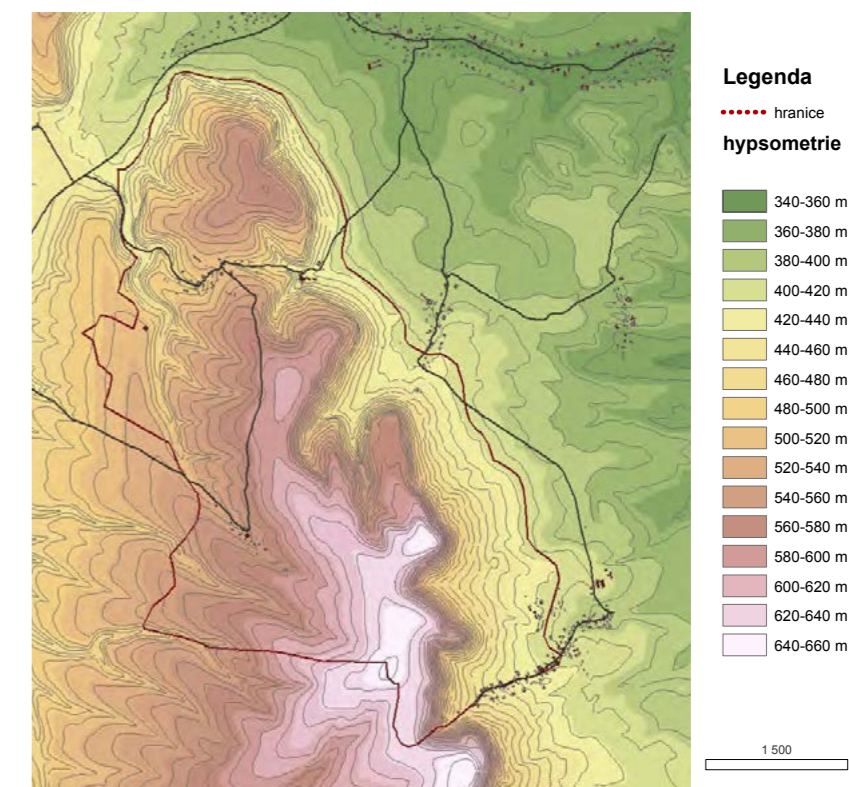
Podle regionálního členění reliéfu ČR náleží širší okolí řešeného území ke geomorfologickému celku Svitavská pahorkatina a geomorfologickému podcelku Českotřebovská vrchovina.

Celek: VI C - 3 – Svitavská pahorkatina
Podcelek: VI C - 3 A – Českotřebovská vrchovina
Okres: VI C - 3 A - a – Hřebečský hřbet

Hřebečský hřbet je plochá vrchovina budovaná slínovci, spongility, jílovcí a pískovci spodního a středního turonu, horninami letovického krystalinika. Má silně rozčleněný erozně denudační reliéf s pásmem nejvyšších elevací na SV a V. Pro reliéf je typická řada kuest s čely na SV a V. Kuesty se vyvinuly v monoklinálně uložených křídových pískovcích na sv. okraji české křídové tabule v důsledku výzdvihu podmíněného tektonickou inverzí poorlické brázdou. Hřbet je prořezán hluboce zaříznutými antecedentními údolími Libchavského potoka, Tiché Orlice a Třebovickou bránou – příčnou depresí, vyplněnou neogenními mořskými sedimenty a odvodňovanou Lukovským potokem k Moravské Sázavě.⁷⁴

Obr. č. 45: Řez kuestou, geologické podloží / Autorka práce, 2015.

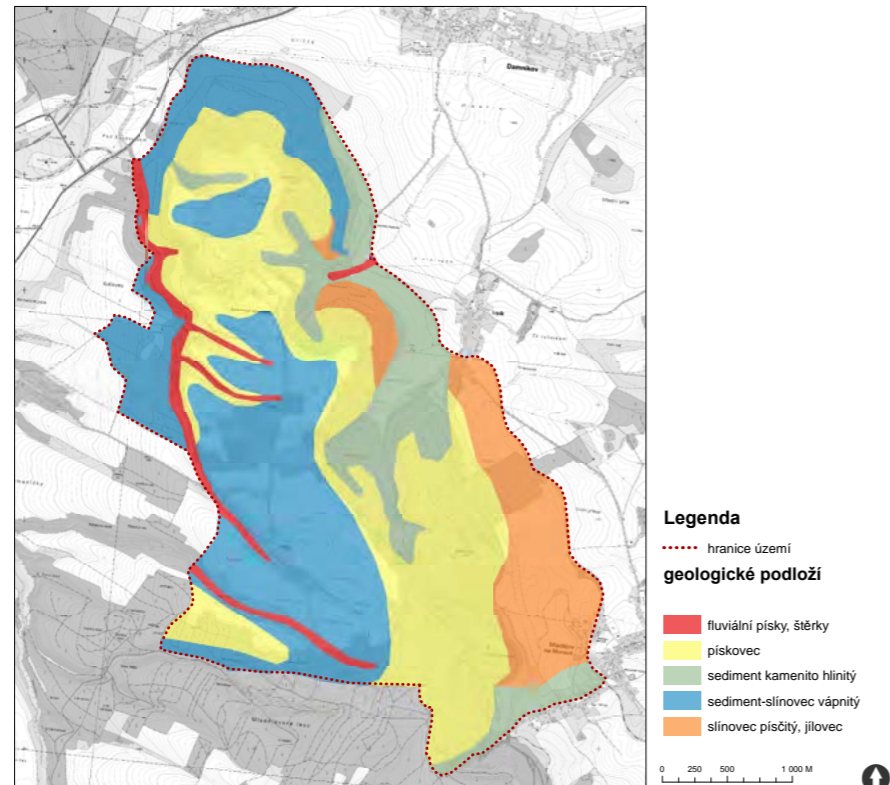

Kartogram č. 5: Hypsometrická mapa řešeného území / Podkladová data: ZABAGED.

72 | Bajer. Anenská Studánka. 2006
73 | Vítek. Geomorfologické poměry Lanškrounska. 2002
74 | Demek. Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. 1987

• Geologická charakteristika

Geologický podklad širšího okolí budují sedimenty východní části české křídové pánve. Plošně převažují jemnozrnné glaukonitické pískovce, vápnité až písčité slínovce a vápnité prachovce a slínovce, doplňují je jemnozrnné glaukonitické pískovce. Čtvrtohorní pokryvné útvary se dochovaly pouze ve fragmentech – na úpatí svahů deluviální kamenitohlinité sedimenty, v menších údolích deluviofluviální písčitojílovité až písčité hlíny. Nivy vodních toků vyplňují fluviální jílovitopísčité až písčité hlíny, místy písčité štěrky.⁷⁵

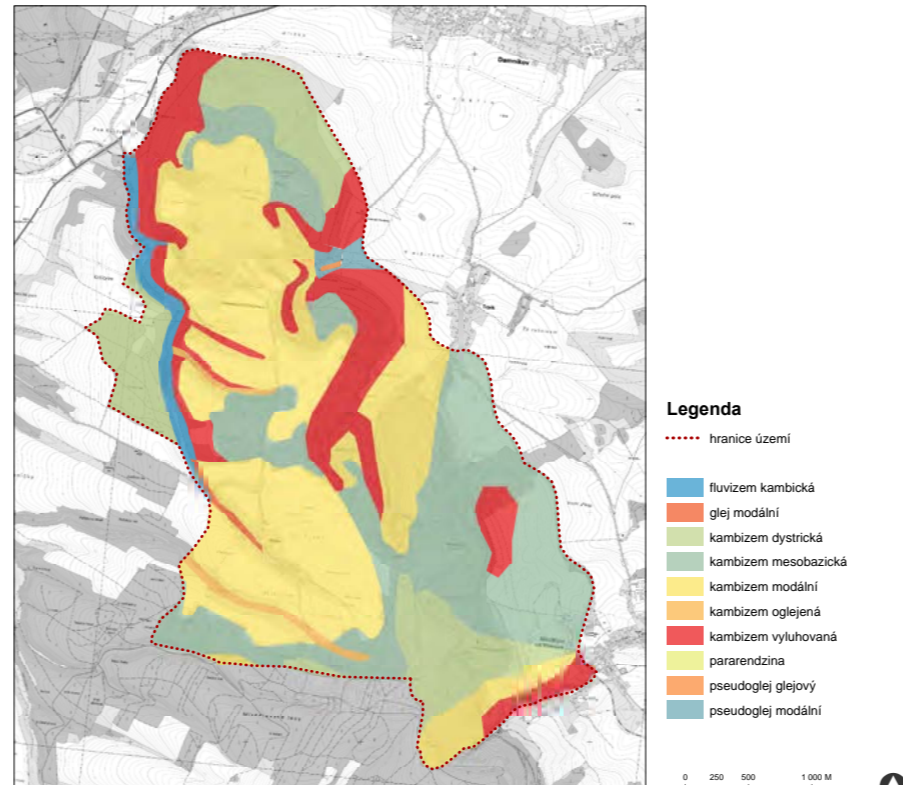
Kartogram č. 6: Geologická mapa řešeného území / Podkladová data: <http://geoportal.gov.cz>, ZM 10.

• Hydrogeologická charakteristika

Jedná se o hydrogeologický rajón č. 423 s uceleným oběhem podzemní vody, s mimořádně příznivými podmínkami pro akumulaci, proudění a jímání podzemních vod. Z hydrogeologického hlediska jde o dvoukřídlovou artéskou strukturu budovanou platformními sedimenty svrchní křídly. Střídáním kolektorů, vázaných na souvrství pískovců, slínovců a prachovců s izolátory slínovců a jílovců byl umožněn vznik čtyř samostatných zvodní. Další významné zvodnění je vázáno na rajón 426 Kyšperská synklinála. Méně významné zvodnění je vázáno na permské sedimenty podorlické brázdy (rajón 521). Lokalita náleží do České křídové pánve, do části ústecká synklinála. Křídový pokryv ústecké synklinály náleží do orlicko – žďárského litofaciálního vývoje.⁷⁶

• Pedologická charakteristika

V území převládají nasycené hnědozemní půdy na svazích, illimerizované hnědozemně a pseudogleje na plošinách, nenasycené a často červené písčité půdy na permských pískovcích, oglejené hnědozemě a pravé gleje v nivách potoků v širokých údolích.⁷⁷

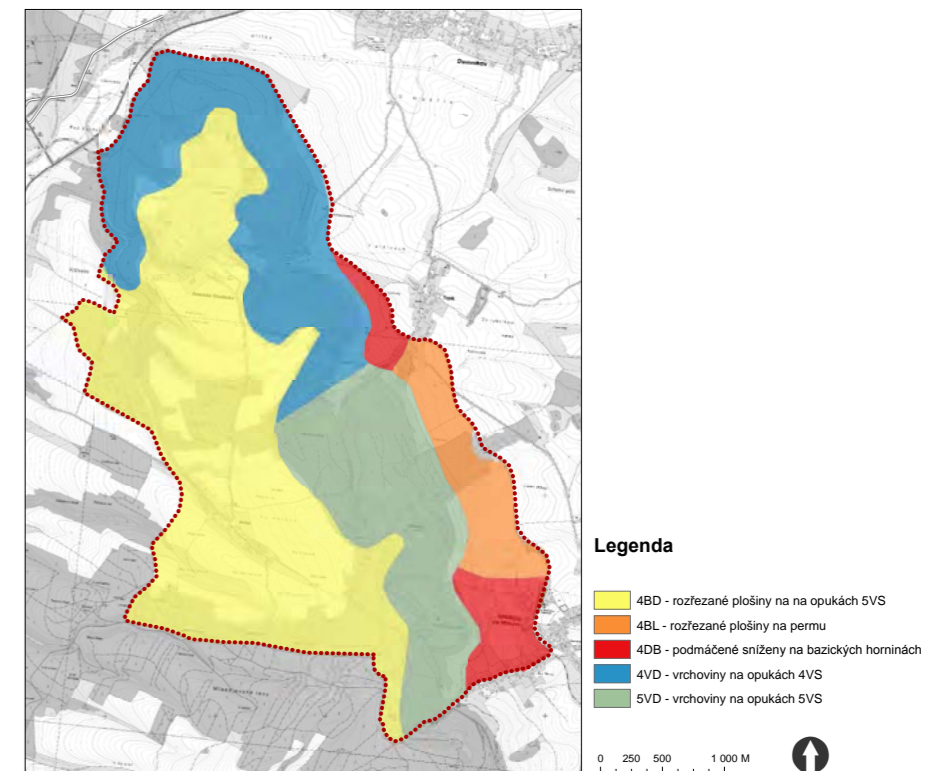
Kartogram č. 7: Pedologická mapa řešeného území / Podkladová data: <http://geoportal.vumop.cz>, ZM 10.

• Klimatologická charakteristika

Klimaticky patří území do oblasti mírně teplé, s průměrnými ročními teplotami v rozmezí 6-8°C. Průměrný roční úhrn srážek je mezi 700 - 800 mm, z toho ve vegetačním období 400 - 450 mm. V posuzované lokalitě převládá západní směr větrů, které jsou deflační povahy (způsobují větrnou erozi půd). Vlhčí je návětrná severozápadní strana, moravskoslezská strana leží v mírném srážkovém stínu. Místní klima je ovlivněno hlubšími zářezy a vhloubenými terénními tvary, kde může při nepříznivých povětrnostních podmínkách vznikat nebezpečí mlh a inverzí.⁷⁸

• Biogeografická charakteristika

Zájmové území je součástí hercynské podprovincie a bioregionu č. 1.39 Svitavského, v reprezentativní zóně ve střední části bioregionu. Fytogeograficky území leží v oblasti českého mezofytika, fytogeografického okresu č. 63 Českomoravské Mezihoří, podokresu Hřebečovská vrchovina. Potenciálně přirozenou vegetací jsou zde bikové bučiny (Luzulo – Fagetum) či bučiny s kyčelníci devítilistou (Dentario enneaphylli - Fagetum). Obecně liniová dřevinná společenstva 4. vegetačního stupně v zemědělské krajině náleží do svazu Prunio spinosae. Přírodě blízká náhradní bylinotrávní společenstva patří zejména do svazu Cynosurion, v potočních nivách pak do svazu Calthion.⁷⁹ Vegetační stupeň je suprakolinní, v nejvyšších partiích Hřebečovského hřbetu submontánní.⁸⁰

Kartogram č. 8: Biogeografické členění biochor / Podkladová data: <http://geoportal.cenia.cz>, ZM 10.

75 | Svoboda. Mapa předčtvrtohorních útvarů. 1990

76 | Bajer. Anenská Studánka. 2006

77 | Novák. Syntetická půdní mapa ČR. 1992

78 | Quitt. Klimatické oblasti Československa. 1971

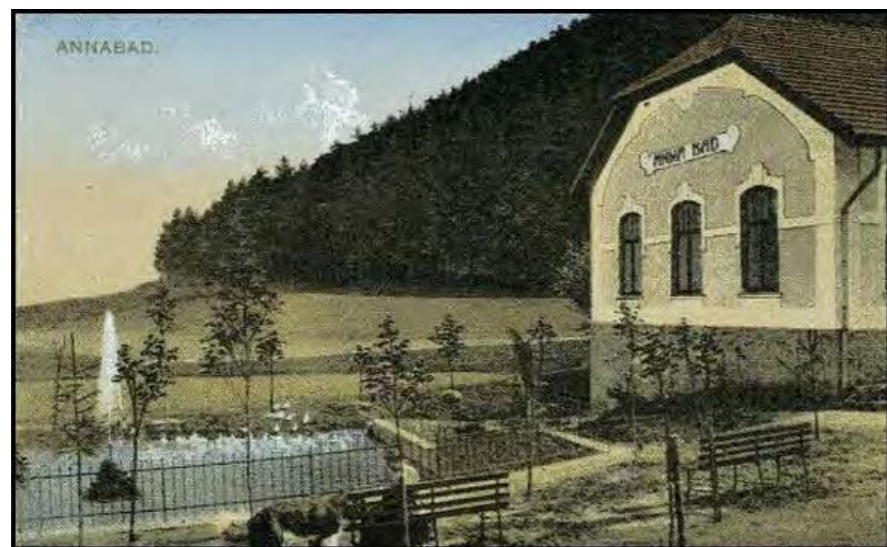
79 | Culek. Biogeografické členění České republiky I. 1995

80 | Skalický. Regionálně fytogeografické členění. 1992

5.1.3 INTERPRETACE SEKUNDÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY

- Historický vývoj sídla**

Anenská Studánka byla dříve známa pod názvem Königsfeld – Královské pole, do češtiny Kunžvald. Od roku 1945 se přejmenovala na Anenská Studánka podle přilehlých lázní. Malá podhorská vesnice je poprvé připomínána již roku 1292, kdy byla součástí lanšperského panství. Od roku 1564 je připojena k panství Lanškroun. Od roku 1850 je to samostatná obec v okrese Lanškroun. Mezi lety 1938 - 1945 venkovský okres Lanškroun v obvodu vládního prezidenta Opava v říšské župě Sudety. Zajímavostí jsou bývalé lázně u léčivého pramene, které byly zřízeny společně s kaplí před rokem 1678, při nichž byl roku 1735 nákladem Lichtenštejnů postaven nový dům. Nyní zde stojí Domov u studánky. V areálu Domova se nachází kaple Panny Marie pomocné z poloviny 19. století. Obyvatelstvo vesnice bylo převážně německé, proto došlo po roce 1945 k jeho totální výměně. Další zajímavostí je i zaniklá osada Královec, která se vyskytuje v blízkosti Anenské Studánky. Na daném místě můžeme ještě nyní spatřit ruiny starých stavení, sklepy, kamenné valy a další historické struktury, které odkazují na minulost.⁸¹

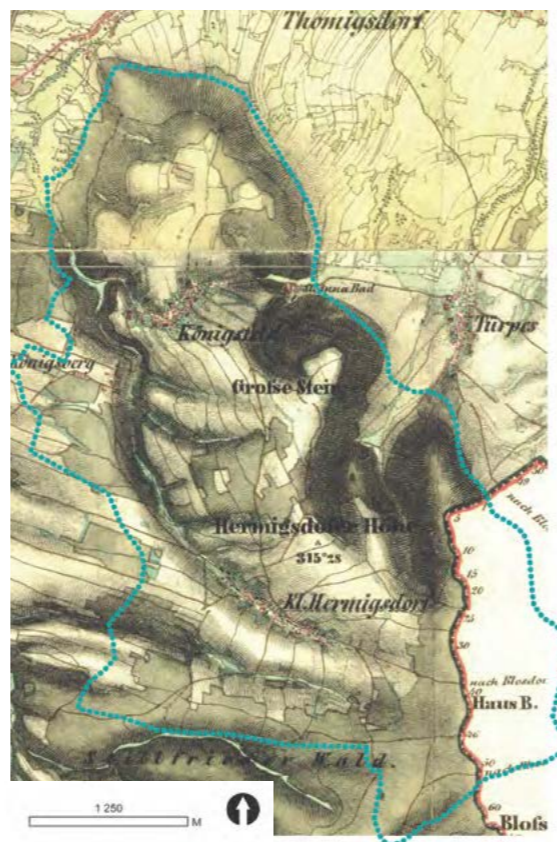
Obr. č. 46: Fotografie lázní Anna bald v roce 1914.

- Historické mapy řešeného území**

Mapy znázorňují postupný vývoj řešeného území od roku 1764 až po rok 1952. Jedná se o území, které bylo už od 13. století až do roku 1945 obýváno převážně Němci, o čemž svědčí i německé názvy obcí a významných míst. Na mapě z roku 1952 lze vidět osadu Královec, která zanikla po odsunu německých obyvatel. Současně jsou na mapě patrná nezcelená pole a drobné měřítko krajiny, které bylo v období socialismu radikálně změněno.

Kartogram č. 9: Mapa 1. vojenského mapování, 1764-1768 / Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>.

Kartogram č. 10: Mapa 2. vojenského mapování 1836-1852 / Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>.

Kartogram č. 11: Mapa 3. vojenského mapování, 1877-1880 / Podkladová data: <http://oldmaps.geolab.cz>.

Kartogram č. 12: Mapa z roku 1952 / Podkladová data: <http://kontaminace.cenia.cz>.

81 | Borkovcová. Obce Lanškrounska. 2008

- **Historický vývoj Hřebečska**

Hřebečsko (z německého Schönhengstgau, Schönhengster land) je název zaniklého jazykového ostrova rozkládajícího se po obou stranách historické zemské hranice Čech a Moravy mezi městy Ústí nad Orlicí, Litomyšl, Polička a Jevíčko, které již nebyly jeho součástí, a Mohelnicí, Zábřeh a Lanškroun, které součástí byly. Jeho centrem byla města Moravská Třebová a Svitavy. Toto území bylo od 13. století až do roku 1945 obýváno převážně Němci (rozkládal se tu největší německý jazykový ostrov v českých zemích). Název pochází od Hřebečského hřbetu, který prochází přibližně středem regionu.

Hřebečsko, německy Schönhengstgau, bylo zřejmě jako region poprvé definováno v roce 1813. **Zdá se, že jediným důvodem pro vymezení byla německá jazyková příslušnost většiny obyvatelstva a fakt, že území bylo obklopeno prostory, kde naopak více či méně převládalo obyvatelstvo jazykově české. Region byl vymezen v rovině vědomí kulturní a národní příslušnosti.** Charakter hranic označuje nikoliv reálné kompaktní území, ale zahrnuje jednotlivé obce německého osídlení v širokém okolí.

V Hřebečsku bylo celkem šest měst (Svitavy, Březová nad Svitavou, Moravská Třebová, Lanškroun, Zábřeh, Mohelnice) a dalších 142 obcí, z nichž jen ve 13 žilo více Čechů než Němců. V roce 1939 zde žilo 126 000 obyvatel, z nichž bylo 84 % německé národnosti. Je uváděno, že rozloha území byla 1230 km². Po celou dobu druhé světové války je Hřebečsko součástí sudetské župy, pokrývající území bývalé provincie Sudetenland, s centrem v Opavě. České menšině jsou odejmuta téměř všechna práva, Češi slouží jako pomocná síla v německých zbrojních továrnách.

Kartogram č. 13: Poloha regionu Hřebečska - největšího německého jazykového ostrova, jehož byla Anenská Studánka součástí a který zanikl s odsunem německých obyvatel / Autorka práce, 2015.

Hřebečsko je osvobozeno Rudou armádou ve dnech 9. a 10. května 1945, kdy jsou zřizovány prozatímní národní výbory. Ve Svitavách také vzniká Úřad pro Němce, jenž měl dohlížet na postupný a poklidný odsun německého obyvatelstva. Přesto obecní kroniky mluví v prvních poválečných měsících o tzv. divokém odsunu, charakteristickým rabováním německých domů a násilím mnohdy na celých německých rodinách. Teprve po vydání dekretů prezidenta obnovené republiky Eduarda Beneše se situace uklidňuje. Z již naznačených, historicky vzniklých důvodů zde bylo jen minimálně těch, kterým bylo povoleno vystěhování do Rakouska mimo odsuny. **Historie regionu Hřebečsko, postaveného především na jazykové a národnostní sounáležitosti, by tím měla končit.** Z daného území zmizelo etnikum, které jej sblížovalo, pro české starousedlíky pak toto regionální vymezení nikdy nenabýlo takového významu, aby byli ochotni jej dále udržovat. Souběžně s odsunem německého obyvatelstva přichází na Hřebečsko obyvatelstvo české, a to ze všech koutů obnoveného Československa, především ze střední Moravy a severovýchodních Čech. Vznikají tedy komise pro jmenování národních správců na německé továrny a podniky. V polovině padesátých let již kraj žije normálním životem, přestože všechny válečné škody nejsou ještě napraveny.

Obrázek č. 47: Německá mapa z roku 1936 vymežující hranice Hřebečského regionu.

Obrázek č. 48: Zemědělství na Hřebečsku, Opatov, 1912.

Hřebečsko není region, který by zcela zmizel. Zřejmě proto, že nikdy nebyl primárně postaven na existenci hospodářských vazeb, může v určité formě existovat i za situace, kdy nemá žádný takový podklad. Protože většina organizací, sdružujících odsunutě Němce z Čech a Moravy, je postavena na územním principu, stále existuje Hřebečsko jako jednotka těchto spolku.⁸²

Obrázek č. 49: Zemědělství na Hřebečsku Horní Dobrouč, 1934.

• **Typ sídla**

Sídla tvoří řadové vsi (lesní lánové a řadové vsi) se záhumenicovou plužinou a jsou situována převážně v údolích podél vodních toků. Mají výrazně protažený tvar, jsou rozvolněné a až 7 km dlouhá. Orientace domů je převážně okapová, běžná ale je i orientace štítová. Půdorysy stavení jsou typicky čtvercové s uzavřeným dvorem, případně hákové nebo protáhlé. Původní tvarosloví objektů je odvozeno od staveb roubených, překrytých však stavbami kamennými. Domy jsou převážně kamenné, nově i cihlové, s hladkými vápennými omítkami v bílých nebo teplých barvách. Zdi jsou kamenné, ploty jsou prkenné, tyčkové a z drátěného pletiva. Hladina zástavby je mimo dominanty max. dvoupodlažní, normálně jednopodlažní. Osídlení je soustředěné s rozvolněnou zástavbou. Měřítko extravilánu je velkovýrobní, v sídlech normální obytné. Domy mají sedlové střechy klasických sklonů 40 - 45° z pálené krytiny. Sídla jsou obklopena lemem zahrad a sadů, které přímo navazují na zástavbu.⁸³

Obr. č. 50: Typický dvůr hřebečského velkostatku, Helvíkov, 1941.

Obr. č. 51: Typické stavení s uzavřeným dvorem, Opatov, 1947.

• **Změna sídelní struktury**

Odsunem německého obyvatelstva postupně zanikla i tradiční půdorysná struktura obce. Půdorysy stavení byly typicky čtvercové s uzavřeným dvorem, případně hákové nebo protáhlé. Původní tvarosloví objektů bylo odvozeno od staveb roubených, překrytých však stavbami kamennými. Se změnou životního stylu tato struktura nenávratně zmizela. Následující kartogramy znázorňují změnu půdorysné struktury v Anenské Studánce v porovnání v letech 1836 a 2008.

Kartogram č. 14: Tvarosloví půdorysu obytných domů v Anenské Studánce v roce 1836 - čtvercový půdorys, uzavřené dvory / Zdrojová data: Stabliní císařské otisky, ČUZK / autorka práce 2015.

Kartogram č. 15: Tvarosloví půdorysu obytných domů v Anenské Studánce v roce 2007 dokumentuje markantní změnu struktury sídla / Zdrojová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK / autorka práce 2015.

Obr. č. 52: Pohled na Anenskou Studánku s dominantou kostela, 1914.

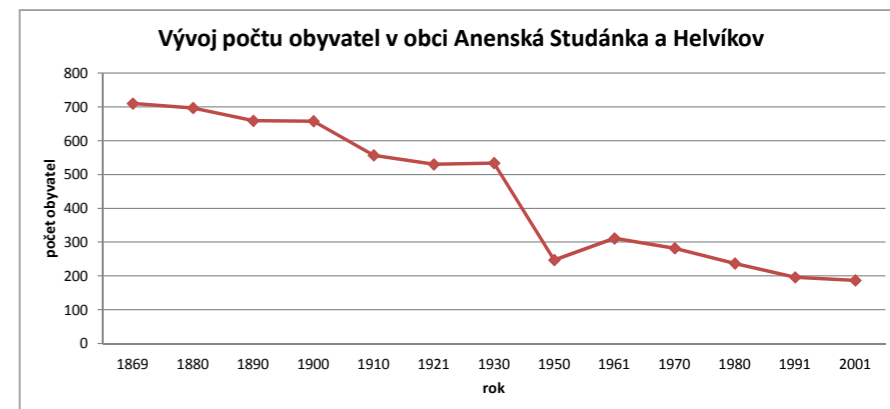

Obr. č. 53: Pohled na Helvíkov se záhumenicovou plužinou, 1927.

Obr. č. 54: Kolorovaná pohlednice - Anenská Studánka obklopená členitým reliéfem.

• **Vývoj počtu obyvatel**

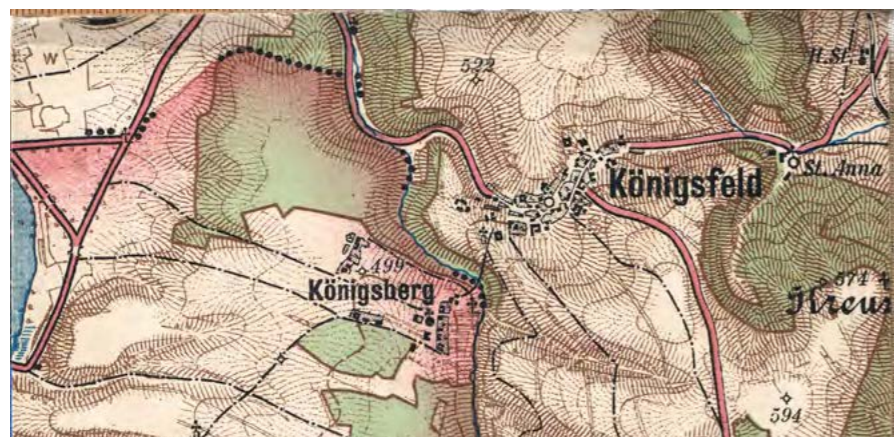

Graf č. 1: Graf vývoje počtu obyvatel v řešeném území / Zdrojová data: http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/okres_svitavy / Autorka práce, 2014.

Z grafu lze vyčíst prudký pokles obyvatel mezi lety 1930 a 1950 způsobený odsunem německých občanů. Zatímco na přelomu století v řešeném území žilo přes 700 obyvatel, již v 2. polovině 20. století zde žilo pouze kolem 200 obyvatel. Tato klesající tendence má vliv na intenzitu využívání krajiny i na její obytnost.

• Zaniklá osada Královec

Zaniklá obec Královec se nachází v blízkosti Anenské Studánky. Německý název do roku 1945 byl Königsberg (Královský kopec). Královec byla osada nedalekého Opatova. První zmínka pochází z roku 1760. Královec je největší zaniklou obcí na Lanškrounsku. V roce 1920 měla obec 102 obyvatel, z nichž všichni byli německé národnosti.⁸⁴ Dle mapy pozemkového katastru zde stálo 23 domů. O obci se nedochovaly téměř žádné písemné zdroje. V Opatově ovšem žijí ještě pamětníci, kteří si Královec pamatují. Dle ústního sdělení paní Jany Lněničkové byl Královec chudou pasteveckou vesnicí, která byla postavena pro potřeby velkého panství u blízkého rybníku Hvězda. Po odsunu německých obyvatel se do Královce přistěhovalo pět rodin, které ale postupně opět místo opustily. Důvodem byla především špatná dostupnost. Domy začaly chátrat, a tak zastupitelé Opatova využili projíždějící ruské tanky k demolici celé vesnice. V současnosti se na území zaniklé obce nacházejí pouze relikty ovocných sadů; v jarním měsíci jsou patrné obvodové zdi domů, které jsou v létě pohlcené pralesem kopřiv. Na místě se nachází pouze turistický rozcestník, kde je napsáno: Královec, zaniklá obec. Žádná jiná zmínka. Historie místa je tak pro náhodného kolemjdoucího skryta.

Obr. č. 55: Poloha osady Královec - Königsberg - na mapě politického okresu Lanškroun, 1910.

Obr. č. 56: Královec na topografické mapě z roku 1952.

Obr. č. 57: Královec s viditelnou strukturou domů a polí na mapě kontaminace, 1952.

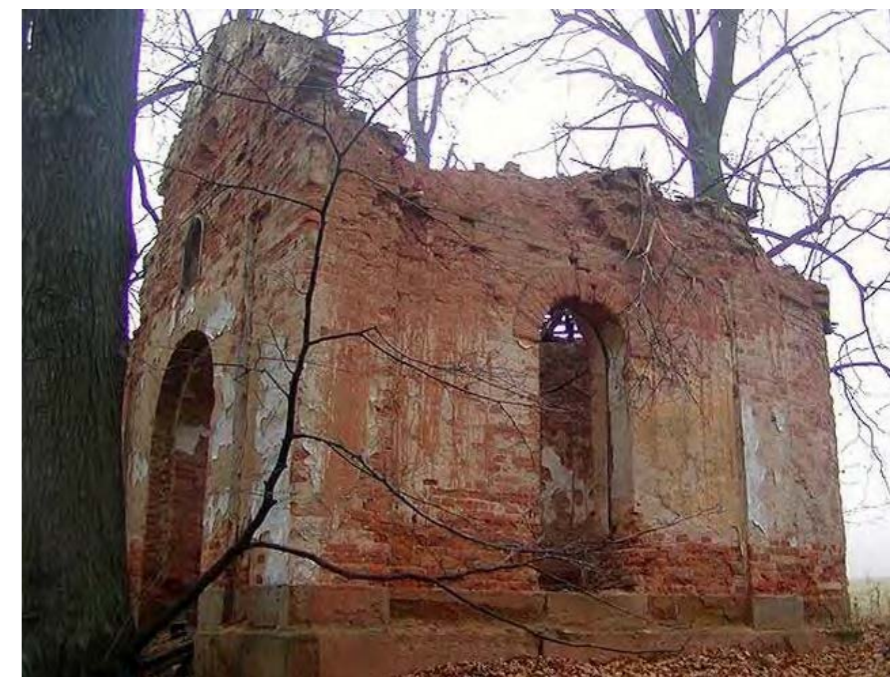

Obr. č. 58: Současný stav zaniklého Královce - zbořené domy, zcelené pole, zaniklé sady.

• Kaple v Královci

Poslední relikt zaniklé obce byla kaple, kterou postupně pohltil les. V roce 2007 se zastupitelstvo Opatova rozhodlo chátrající kapli zbořit. Kaple byla zbořena, suť odvezena, terén srovnán; o demolici rozhodlo vedení obce Opatov v čele se starostou Ing. Petrem Kovářem. Před zbořením byla kaple bez střechy a krovů, klenba byla propadlá (ještě v roce 1981 měla kaple střechu). Zůstávalo pouze obvodové zdivo podkovovitého tvaru (cca 5,2 x 7 m) téměř do původní výše; shora bylo zdivo poškozené. Okenní otvory byly směrem dolů rozšířeny, vzadu byla probourána malá díra. Fasáda byla zničena. Bez oken a dveří. Uvnitř byly trosky. Kaple patřila obci Opatov. Na místě kaple je díky vzrostlým stromům stále čitelný půdorys kaple. Pozemek od obce odkoupila paní Jana Lněničková z Opatova. Jejím plánem je jednou kapli obnovit a navrátit místo tomu, komu bylo určeno - Bohu.

Je smutné, že i v novém tisíciletí může dojít k takovému činu. Na některých místech se kaple opravují, na jiných místech se kaple bourají. Je to obraz toho, že žijeme v krajině s přetrženými kořeny? Odsunem německých obyvatel došlo ke ztrátě kulturní identity i identity krajiny. Přetržení kontinuity způsobilo ztrátu vztahu člověka k půdě, i ke krajině.⁸⁵

Obr. č. 59: Kaple v roce 2005. Sice v dezolátním stavu, přesto opravitelná.

Obr. č. 60: Vyhlazené místo po kapli. Díky stromům - němým svědkům - je stále patrné, kde kaple stála. 2008.

84 | Hemmerle. Sudetenland. 1996

85 | Lněničková. Rozhovor. 2014

Rok 1920
23 domů
102 obyvatel
kaple srdcem obce
drobná pozemková držba
zahrady a sady v blízkosti domů

Kartogram č. 16: Mapa pozemkového katastru obce Královec z vyznačenými půdorysy domů a kaplí v roce 1920 / Podkladová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK.

Rok 2015
domy srovnané se zemí
zbořená kaple
scelené pole
částečně zalesněné zahrady
zaniklé cesty

Kartogram č. 17: Současný stav zaniklé obce Královec. Místo osady jsou zde zcelená pole a lesní porosty / Podkladová data: ORTOFOTO 2007, ČUZK.

• **Historický a současný Land-use**

Kartogramy a grafy znázorňují porovnání využití půdy v letech 1876, 1953 a 2007. Z grafů vyplývá, že přibývá lesní porost na úkor orné půdy, což je pro sudetskou krajinu typické. Rozloha sídla se s úbytkem obyvatelstva zmenšuje. Zanikají zahrady, sady, stavení.

Relativně příznivý mírně zvlněný reliéf plošin umožňuje intenzivní zemědělské využití značné části území. Ve využití mírně převažuje orná půda ve velkých blocích v nižších polohách, nad loukami a pastvinami vyšších poloh. Krátké a výrazné svahy zaříznutých údolí jsou zalesněny, popřípadě zůstaly zachovány travní porosty a sady. Strže a hluboké zářezy jsou stabilizovány porosty dřevin, místy se dochovaly i zbytky původních

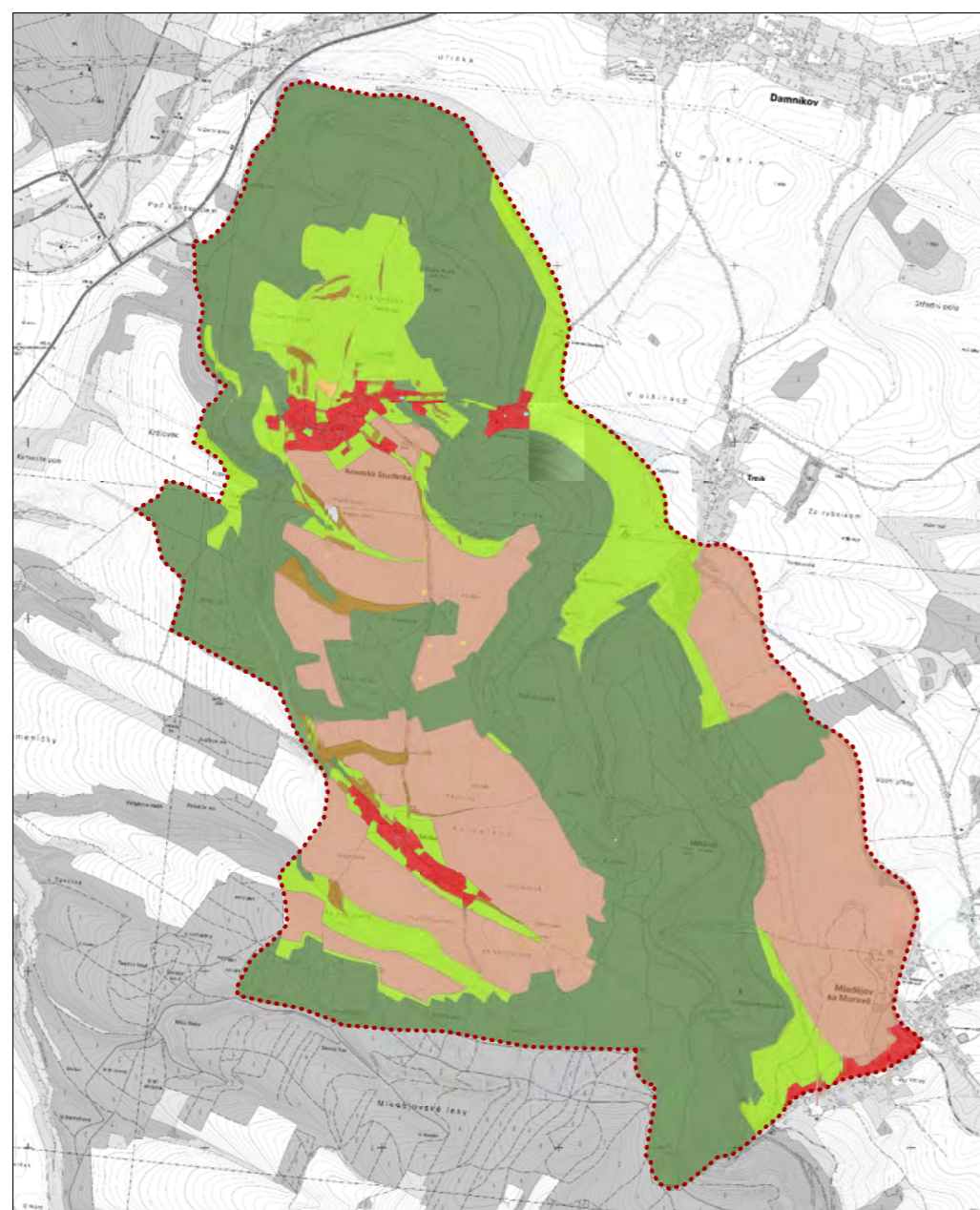
mezí. Krátké a příkré svahy s výchozy podložních sedimentů nejsou využívány a mají podle expozice až stepní a lesostepní charakter. V krajině se zachovaly zbytky rozptýlené zeleně a solitérních dřevin na mezích. Podél silnic jsou ovocná stromořadí a stromořadí běžných dřevin.

Rozsáhlé plochy zemědělské půdy jsou rozčleněny polními cestami a silnicemi. Podél řídké sítě vodních toků jsou narušené nebo značně přeměněné břehové porosty. Lesní porosty jsou na příkrých svazích a mají změněnou druhovou skladbu ve prospěch jehličnanů (smrk s příměsí borovice, modřinu, ojedinele i jedle a listnaté dřeviny). Původní struktura pozemků záhumenicové plužiny je značně setřena, zůstaly zachovány významné polní cesty a meze. Hranice mezi velkými bloky zemědělských ploch tvoří silnice, polní cesty, meze. Zbytky trvalých travních porostů se

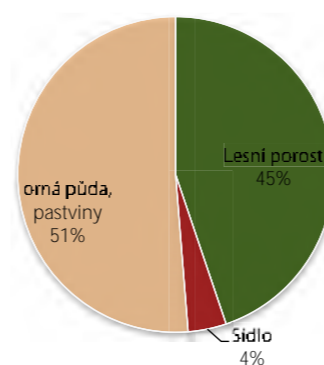
zachovaly také ve vlhčích nivách.

LAND-USE CHARAKTERISTIKA

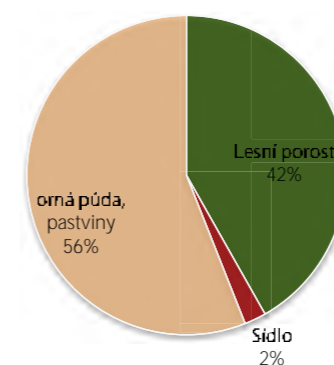
- Jedná se o území s intenzivní zemědělskou výrobou a s vysokým procentem zornění.
- Celé území je značně antropogenně pozmeněno. Vzhledem k vhodným klimatickým a půdním podmínkám bylo celé území značně využíváno pro zemědělské hospodaření.
- Procento lesních porostů se stále zvyšuje.
- Mlivem hospodaření v krajině se zde vyskytuje v současné době rozsáhlá škála pastvin a lučních porostů.

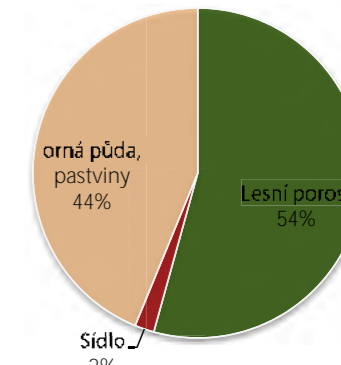
Kartogram č.18: Současné využití půdy v modelovém území / Podkladová data: ZABAGED, ZM 10.

Graf č. 2: Využití půdy v roce 1878 / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisků, ČUZK.

Graf č. 3: Využití půdy v roce 1953, / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisků, ČUZK.

Graf č. 4: Využití půdy v roce 2007 / Zdrojová data: mapa stabilních císařských otisků, ČUZK.

Legenda

..... hranice území

Land-use

- zastavěné území
- orná půda
- TTP
- lesní plocha
- vodní plocha
- rozptýlená zeleň
- ostatní

0 250 500 1 000 M

5.1.4 INTERPRETACE TERCIÁRNÍ KRAJINNÉ STRUKTURY

• **Struktura krajiny a krajinný ráz**

Z hlediska typu krajinného rázu náleží řešené území podle členění krajiny v celoevropském měřítku do megatypu polootevřená zemědělská krajina Evropy, jde o krajinný megatyp s těžištěm v nadmořských výškách nad 500 m n. m. s pozemky různé velikosti; některé jsou vizuálně příznačně odděleny mezovými porosty dřevin, které vytvářejí pohledově více méně uzavřenou krajinu. Topografie je příznačná větší členitostí. Společným rysem krajiny je snížená úrodnost půd a výskyt poloh, využitelných pouze pro extenzivní pastvu nebo lesní hospodářství. Krajinu člení také zpravidla v údolích rozmístěná i rozptýlená obydlí. Osídlení je v zásadě středověkého původu a jeho dějiny jsou spíše než historií plynulého rozvoje dějinami diskontinuity a zmaru, což platí snad nejlépe pro současné období. Krajina byla periodicky kultivována a v emigračních vlnách opět opouštěna. V celoevropské typizaci krajiny bylo vymezení krajinného megatypu semibocag podstatně rozšířeno do vrchovinných poloh a na našem území zahrnuje nepochybně zemědělsky málo perspektivní polohy České republiky.⁸⁶

• **Typy a znaky krajinného rázu**

Dle přírodních podmínek, charakteristiky reliéfu a aktuálního landuse byly v modelém území vydefinovány tyto typy krajinného rázu:

Typ č. 1: Lesnaté mírné svahy kuesty

- Plošina se celkově mírněji sklání k západu, příkrým svahem spadá k východu, větší vodní toky mají výrazné údolí s krátkými svahy.
- Hrany tvoří okraje lesa, polní cesty a silnice s alejemi.
- Lesy tvoří malé a střední segmenty.
- Lesní porosty jsou převážně jednoetážové s keřovým a bylinným patrem.
- V přírodě blízkých lesích je keřové patro výrazněji vyvinuto.
- Hrany tvoří okraje lesa, polní cesty a silnice s alejemi.

Typ č. 2: Lesnaté příkré svahy kuesty

- Reliéf ukloněné plošiny, rozčleněné výraznými zaříznutými údolními s příkrými svahy, výrazný a příkrý svah čela kuesty.
- Malé a střední segmenty lesů jsou převážně ruderalizované smrkové kultury s příměsí borovice, modřinu, lípy, břízy, javoru, ojediněle zbytků bukových porostů.
- Lesní porosty jsou převážně jednoetážové s keřovým a bylinným patrem.
- V přírodě blízkých lesích je keřové patro výrazněji vyvinuto.

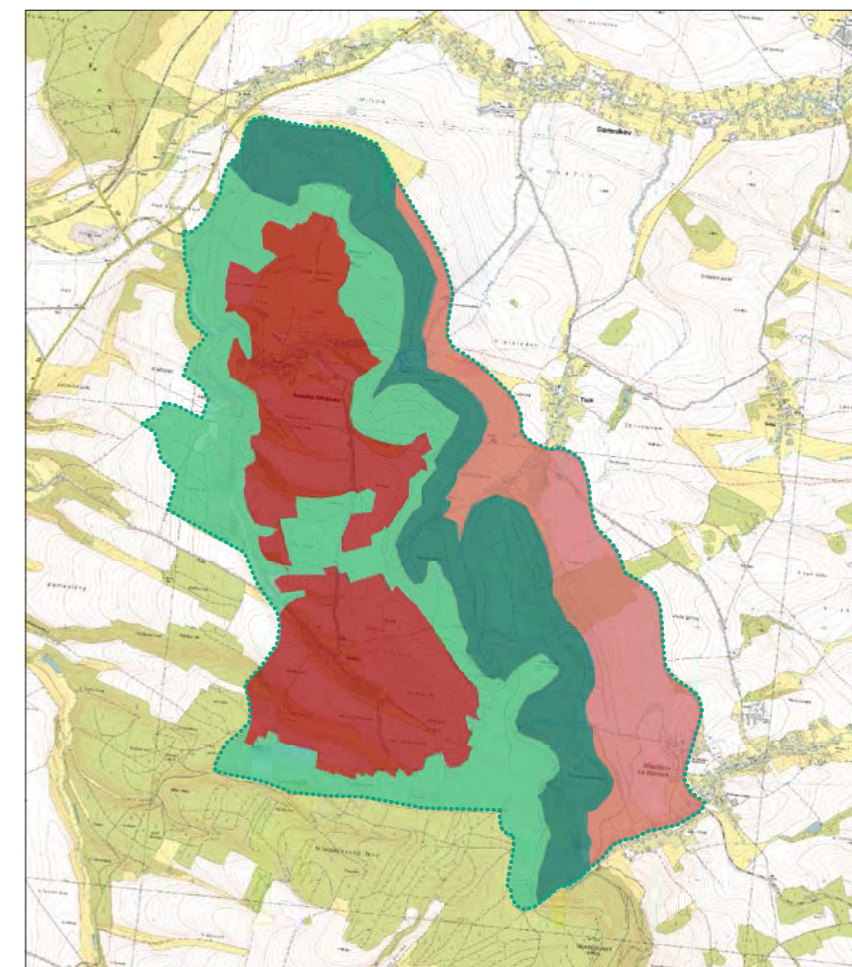
Typ č. 3: Otevřený bezlesý prostor na ukloněné rovině

- Ve využití se střídají zemědělsky využívané plochy - orná půda, travní porosty s lesními porosty.
- Pole jsou zpravidla středně velká, ojediněle uvnitř členěná mezemi.
- Meze jsou převážně vrstevnicové na hranách údolí.
- Osídlení je soustředěné s rozvolněnou zástavbou.

- Měřítko extravilánu je velkovýrobní, v sídlech normální obytné.
- Sídla jsou obklopena lemem zahrad a sadů, místy narušeným novou výstavbou.
- Hladina zástavby je mimo dominanty max. dvoupodlažní, normálně jednopodlažní.
- Dominanty tvoří kostelní věže a větrné elektrárny.
- Domy mají sedlové střechy klasických sklonů 40 - 45° z pálené krytiny.
- Sídla tvoří řadové vsi (lesní lánové a řadové vsi) se záhumenicovou plužinou.
- Orientace domů je převážně okapová, běžná ale je i orientace štítová.
- Půdorysy stavení jsou typicky čtvercové s uzavřeným dvorem, případně hákové nebo protáhlé.
- Původní tvarosloví objektů je odvozeno od staveb roubených, překrytých však stavbami kamennými.

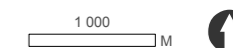
Typ č. 4: Orná půda na úpatí kuesty

- Pole jsou zpravidla středně velká, ojediněle uvnitř členěná mezemi.
- V alejích podél cest je významně zastoupen javor, jasan, lípa, místy jeřáb, ovocných stromů především jabloně.
- Malé a střední segmenty lesů jsou převážně ruderalizované smrkové kultury.

Legenda

- hranice území
- orná půda na úpatí kuesty
- otevřený bezlesý prostor na ukloněné plošině
- lesnaté příkré svahy kuesty
- lesnaté mírné svahy kuesty

Kartogram č. 19: Definované typy krajinného rázu / Podkladová data: ZM 10.

• Katalog krajinných znaků

mělký horizont

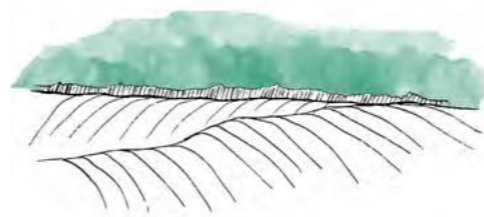
prudké svahy kvesty

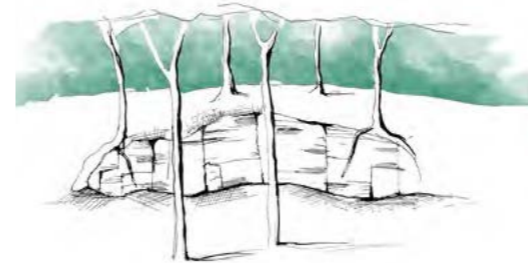
větrné elektrárny na horizontu

lesní studánky

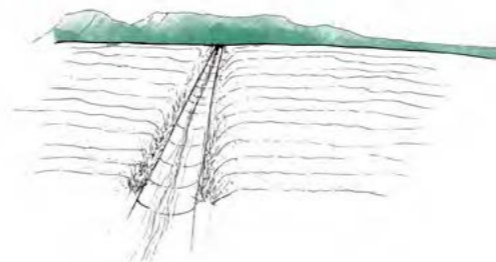
orná půda na svazích

výchozy podložních sedimentů

údolí lukovského potoka

meliorované toky

zaniklé osady

železnice na náspu

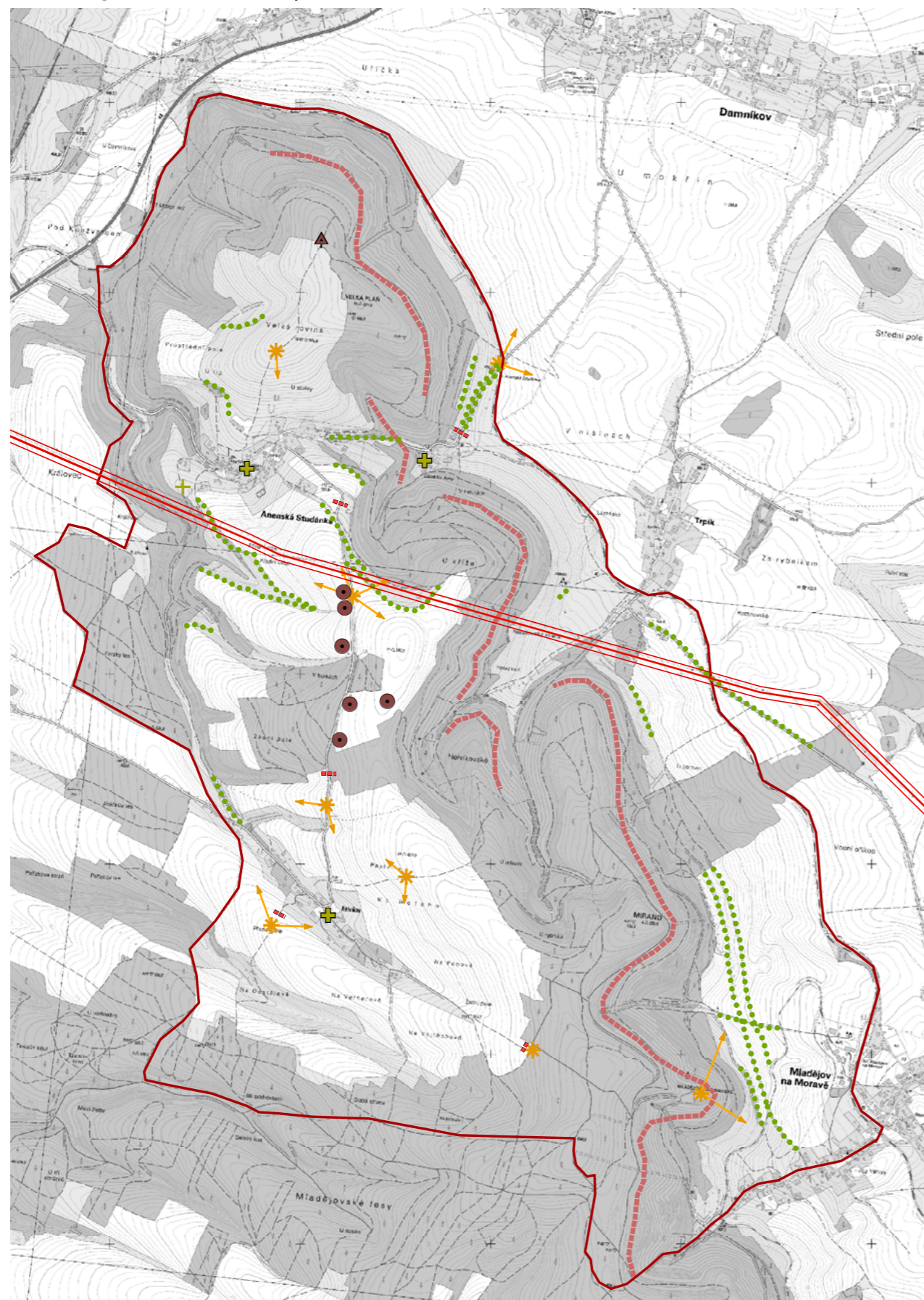

rozptýlená zeleň

zcelené lány polí

• Percepční charakteristiky území

Mapa č.1: Mapa percepčních charakteristik řešeného území / Podkladová data: ZM 10, ZABAGED, ÚÁP obce s rozšířenou působností Lanškroun.

Legenda

- hranice řešeného území
- - - - - Pohledový horizont
- - - - - Pohledové brány
- * Vyhlídkový bod
- Významné pohledy
- Větrné elektrárny
- ▲ Vysílač
- VNN
- Liniová zeleň
- + Sakrální stavba
- + Kostel

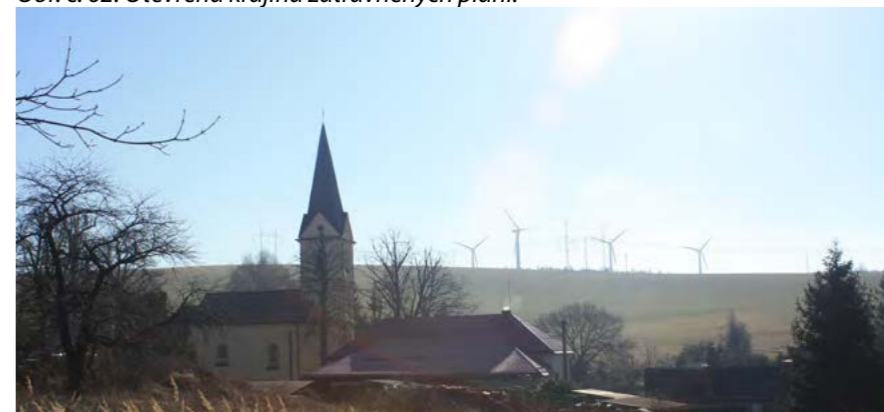
0 280 560 1120 M

Obr. č.61: Větrné elektrárny a VVN na horizontu obce.

Obr. č. 62: Otevřená krajina zatravněných plání.

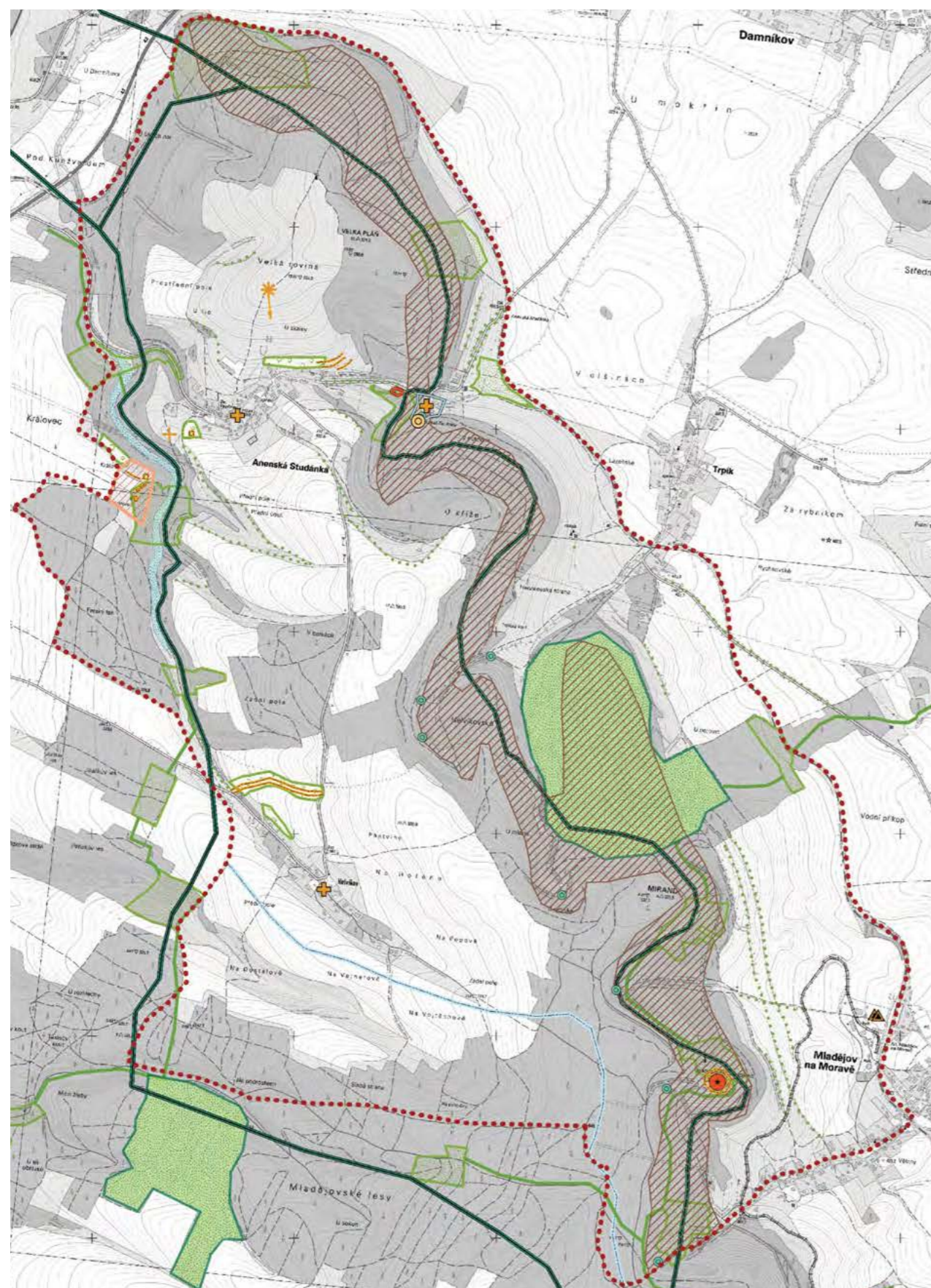

Obr. č. 63: Sakrální dominanta obce v pozadí s větrnými elektrárny.

Obr. č. 64: Pastviny s výhledem na Lanškrounskou kotlinu.

• Hodnoty řešeného území

Mapa č.2: Mapa hodnot řešeného území / Podkladová data: ZM 10, ÚAP obce s rozšířenou působností Lanškroun

Legenda

----- hranice území

Hodnoty estetické

- * vyhlídkový bod
- významné pohledy
- pohledový horizont

Hodnoty kulturně-historické

- slovanské hradiště
- + sakrální stavba
- ⊕ kostel
- ⊙ léčebný pramen
- ▨ zaniklá osada Královec
- historické krajinné struktury
- ▨ zanikající sady
- úzkorozchodná dráha
- ▲ staré těžební věže
- bývalé lázně

Hodnoty přírodní

- pramen, studánka
- ▨ kuesta
- nadregionální biokoridor
- ▨ regionální biocentrum
- lokální biokoridor
- lom s amonity
- ▨ místní biocentrum
- Evropské rozvodí Laba - Dunaj
- ▨ koryto Lukovského potoka
- ... liniová zeleň

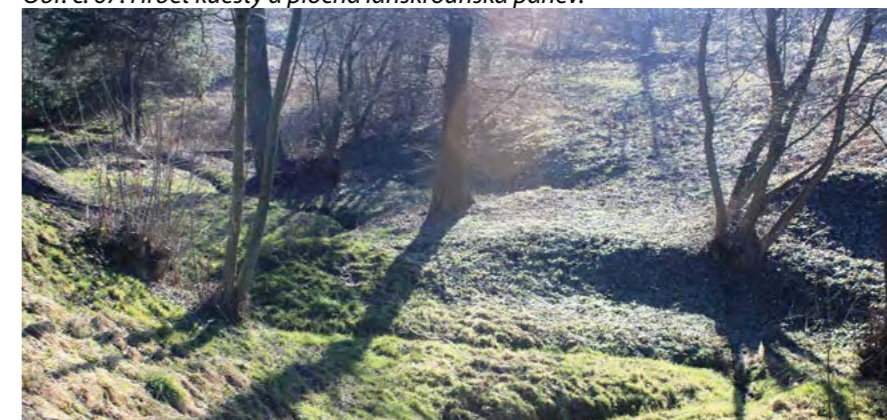
Obr. č. 65: Staré jabloňové aleje vedoucí k Anenské Studánce.

Obr. č. 66: Starý průmyslový areál pro těžbě ledu.

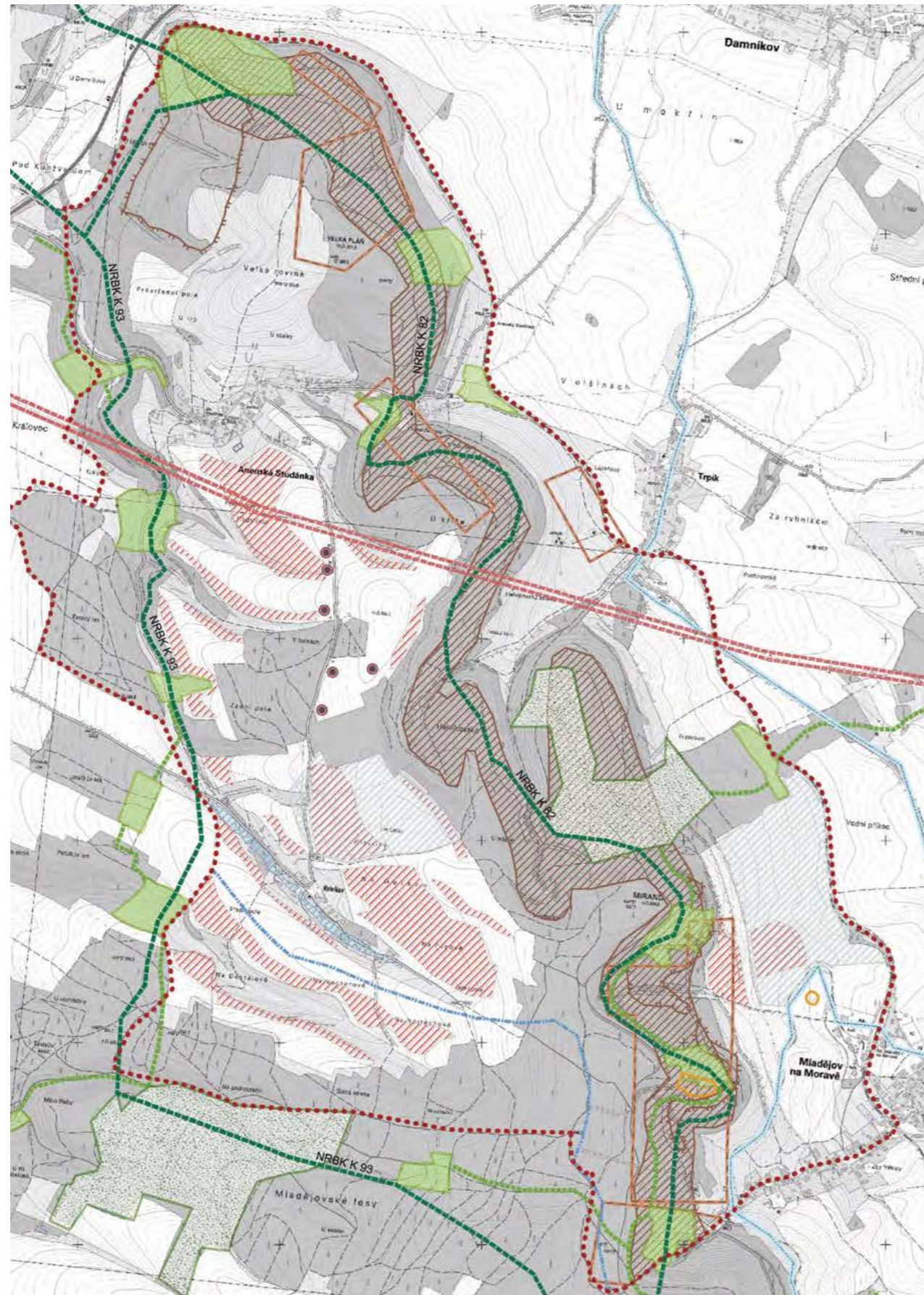

Obr. č. 67: Hřbet kuesty a plochá lanškrounská pánev.

Obr. č. 68: Přirozeně meandrující koryto Lukovského potoka.

• **Limity řešeného území**

Mapa č.3: Mapa limitů řešeného území / Podkladová data: ZM 10, ÚAP obce s rozšířenou působností Lanškroun

Legenda

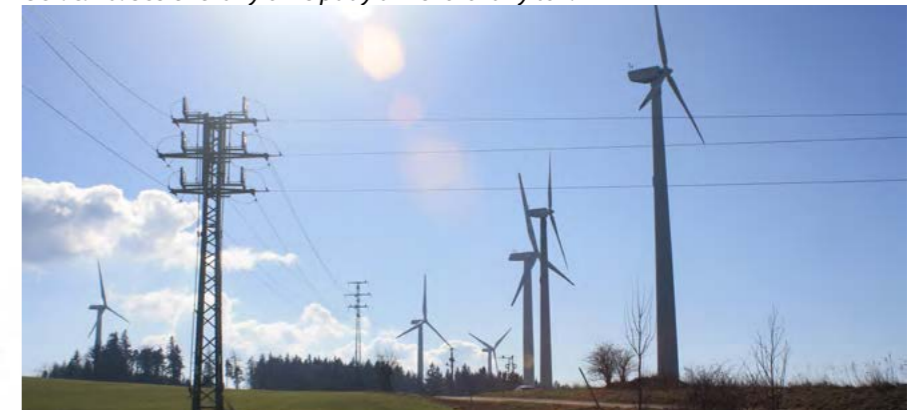
	hranice území
technické limity	
	větrné elektrárny
	ochranné pásmo VVN
ochranné limity	
	hranice CHOPAV
	území archeologického zájmu
	ochranné pásmo vodních zdrojů
	Evropské rozvodí Labe - Dunaj
	nadregionální biokoridor
	regionální biocentrum
	lokální biokoridor
	místní biocentrum
	poddolované území
	sesuvné území
	záplavové území Q100
limity vycházející z ekologické zonace	
	nebezpečí vodní eroze
	prudké svahy kvesty

Obr. č. 69: Výchozy podložních sedimentů, sesuvné území.

Obr. č. 70: Scelené lány orné půdy a meliorovaný tok.

Obr. č. 71: Větrné elektrárny a VVN na horizontu.

Obr. č. 72: Prudké svahy kvesty s nepůvodní druhovou strukturou.

5.1.5 PROBLÉMY ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Mapa č. 4: Mapa problémů řešeného území / Podkladová data: ZM 10

Problémová mapa vychází z interpretační části. Pro přehlednost byly problémy rozčleněny do skupin. Jedná se o problémy ekologického, kulturního, vizuálně – estetického a globálního charakteru. V následujících bodech jsou podrobněji popsány nejvýznamnější problémy modelového území.

- **Orná půda na svazích**

Původní protierozní strukturní prvky krajiny byly v rámci scelování pozemků téměř zrušeny. Na určitých plochách hodnoty smyvu mnohonásobně překračují přípustný smyv. Půda je zde zcela jasně ohrožena vodní erozí, což dokládá terénní průzkum i výpočet erozního smyvu. Jedná se o lokality předního a jižního údolí v trati V borkách a jižní enkláva polí směrem k Helvíkovu.

- **Chybějící interakční prvky místního ÚSES**

Z důkladné analýzy místního ÚSES bylo zjištěno, že síť biokoridorů a biocenter je funkční a dostatečně hustá. Na území se ovšem nachází absence drobných interakčních prvků, které jsou velice důležitým, přesto opomínaným stabilizačním opatřením v krajině. Vlastní zájmové území je zcela prosté mimolesních porostů dřevin s ohledem na vysoký podíl zornění na plošině kuesty severní části Hřebečovského vrchu západně od Velké Pláně a Mirandu.

- **Půdní eroze na bystrinách s velkým sklonem**

Na bystrinách za obcí Anenská Studánka se vyskytuje pokročilá půdní eroze, která způsobuje nadměrný transport materiálu. Tento odsun materiálu způsobuje degradaci půdy, která je odnášena především v jarních měsících při tání sněhu.

Obr. č. 73: Půdní eroze v horní části toku.

- **Nepůvodní druhová struktura lesů**

Lesní porosty na příkrých svazích mají změněnou druhovou skladbu ve prospěch jehličnanů (smrk s příměsí borovice, modřínu, ojediněle i jedle a listnatých dřevin), které narušují stabilitu lesního ekosystému.

Legenda

----- hranice území

PROBLÉMY VIZUÁLNĚ - ESTETICKÉHO CHARAKTERU

- * neestetický výhled na větrné elektrárny na horizontu
- * větrné elektrárny na pohledovém horizontu
- cesty bez doprovodné vegetace
- vizuálně exponované VVN
- nedostatek rozptýlené zeleně

PROBLÉMY EKOLOGICKÉHO CHARAKTERU

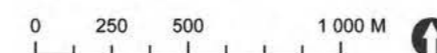
- zaplavové území Q100 v obci
- intenzivní zemědělství v ochranném pásmu vodních zdrojů
- vodní eroze - překročení přípustného smyvu

PROBLÉMY KULTURNÍHO CHARAKTERU

- zanikající historické krajinné struktury
- zanikající sady
- zaniklá osada Královec
- zaniklé cesty z císařských otisků
- poničený kříž
- neudržované studánky
- půdorysná změna sídla

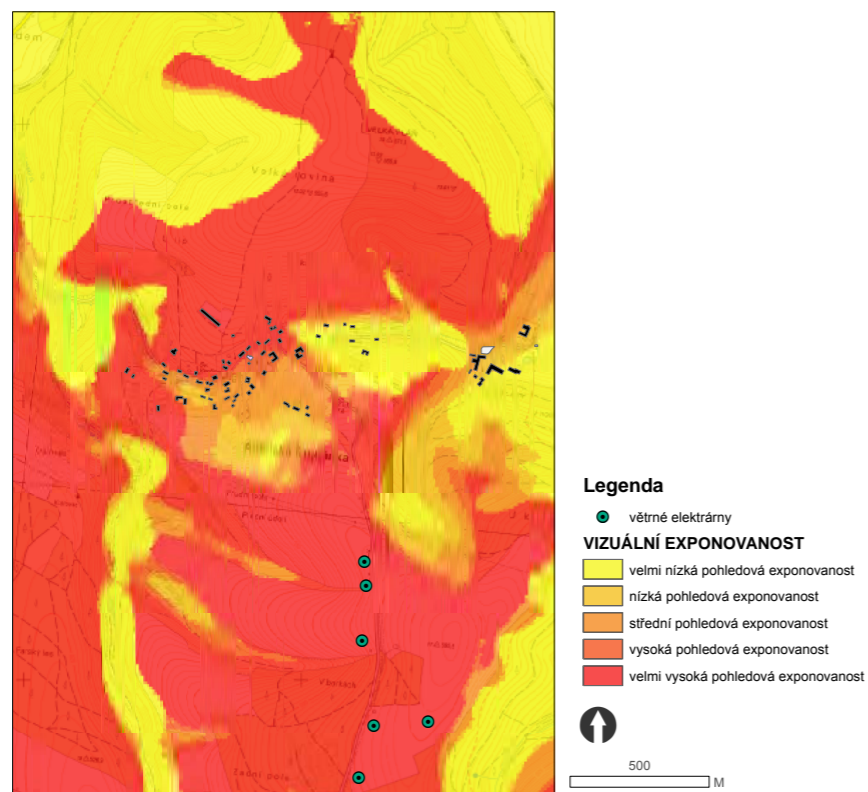
PROBLÉMY GLOBÁLNÍHO CHARAKTERU

- silná depopulace
- celková změna měřítká krajiny
- ztráta identity místa

• Větrné elektrárny na horizontu

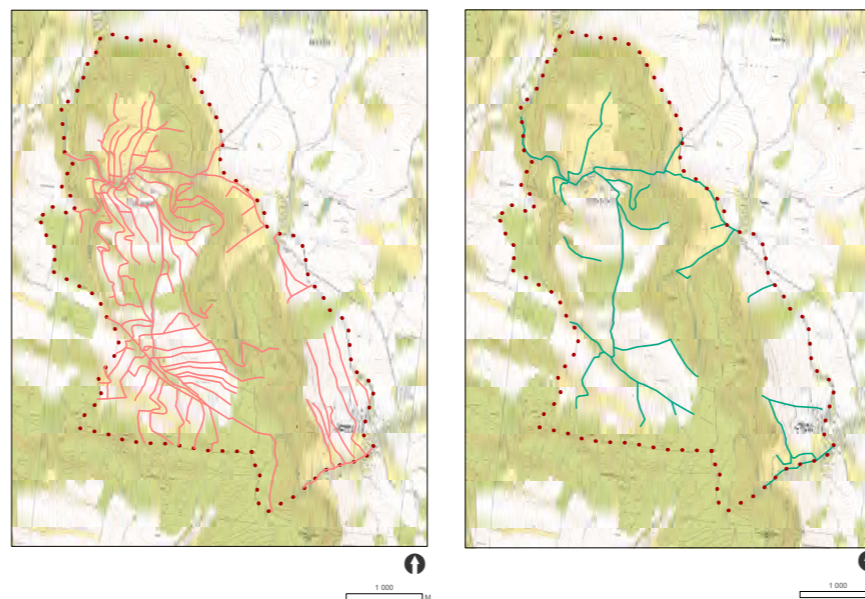
Šest větrných elektráren se nachází v těsné blízkosti významného krajinnotvorného horizontu v severní části Hřebečovského hřbetu. Tento horizont je velmi výrazný a dobře viditelný zejména ve směru od východu, jihovýchodu a severovýchodu. Při stavbě byla podceňována jedinečnost a významnost zejména východních svahů kuesty Hřebečovského hřbetu v rámci nadřazeného krajinného celku od Lanškrounské kotliny, dále došlo k podcenění působení od západu od Opatova, rybníka Hvězdy a z plochého území severně od Svitav. Elektrárny také silně ovlivňují pohled z obce směrem na jih a potlačují přirozenou dominantu obce – kostel.

Kartogram č. 20: Vizuální exponovanost větrných elektráren na horizontu / Podkladová data: ZABAGED, ZM10.

• Prostupnost krajiny

Na kartogramech lze vidět porovnání mezi cestní sítí z map císařských povinných otisků stabilního katastru z roku 1824 - 1843 a cestní sítí současnou. V důsledku zcelování pozemků minulého režimu velká většina cest zanikla, což má v současnosti za důsledek špatnou prostupnost krajiny. Neexistuje síť cest, která by umožňovala pohyb ve volné krajině, přístup k rozptýlené zeleni a k vodotečím. Tento problém má za důsledek snížení obytnosti krajiny.

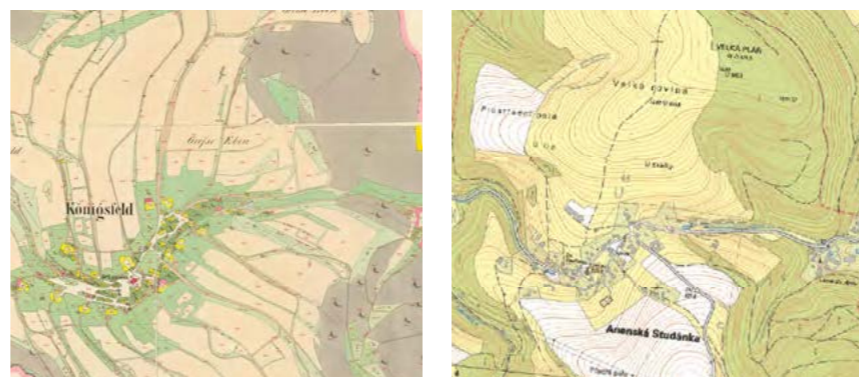

Kartogram č. 21: Cestní síť v období v 1. pol. / Podkladová data: Císařské otisky stabilního katastru.

Kartogram č. 22: Současná cestní síť / Podkladová data: ZM 10.

• Změna měřítka krajiny

Změna zemědělství v 2. polovině 20. století s sebou přinesla i změnu měřítka krajiny. S intenzifikací zemědělské výroby bylo potřeno přirozené měřítko a byla narušena hydrická a ekologická bilance krajiny. Se změnou zemědělství byla také setřena záhumenicová plužina. Zcela výjimečně zůstaly zachovány agrární terasy a meze.

Obr. č. 74: Plužinová struktura v 1. pol. 19. století.

Obr. č. 75: Zaniklá plužinová struktura v současnosti.

• Zánik starých sadů a ovocných alejí

Z důvodu změny zemědělství v území a odlivu obyvatel jsou v současnosti místní sady ve velmi zanedbaném stavu a podléhají sukcesí. Spousta z nich jsou zarostlá nálety a vznikají z nich nová refugia pro ptactvo a živočichy. V současném stavu vytvářejí zajímavou mozaiku interakčních prvků, které dotváří stabilnější ekologickou síť.

• Ztráta identity

Region Hřebečsko byl největší německý jazykový ostrov, který zanikl s odsunem německých obyvatel. Region byl vymezen především jazykovou a národností sounáležitostí, která ho sblížovala. Po odsunu německých obyvatel toto etnikum zaniklo. Pro české starousedlíky pak regionální vymezení nikdy nenabývalo takového významu, aby byli ochotni jej dále udržovat, a proto region zanikl. Došlo tak k absolutní ztrátě identity. Kulturní identity i identity krajiny. Přetržením kontinuity také došlo ke ztrátě vztahu člověk k půdě, i ke krajině.

Obr. č. 76: Přetržení kořenů, kontinuity, paměti místa, koláž fotek z roku 1911 a 2014.

• Zánik sakrálních objektů

Obr. č. 77: Zanikající drobné sakrální objekty v krajině kolem Anenské Studánky. Chybí lidé, kteří by o krajinu pečovali.

• **Závěr analytické části**

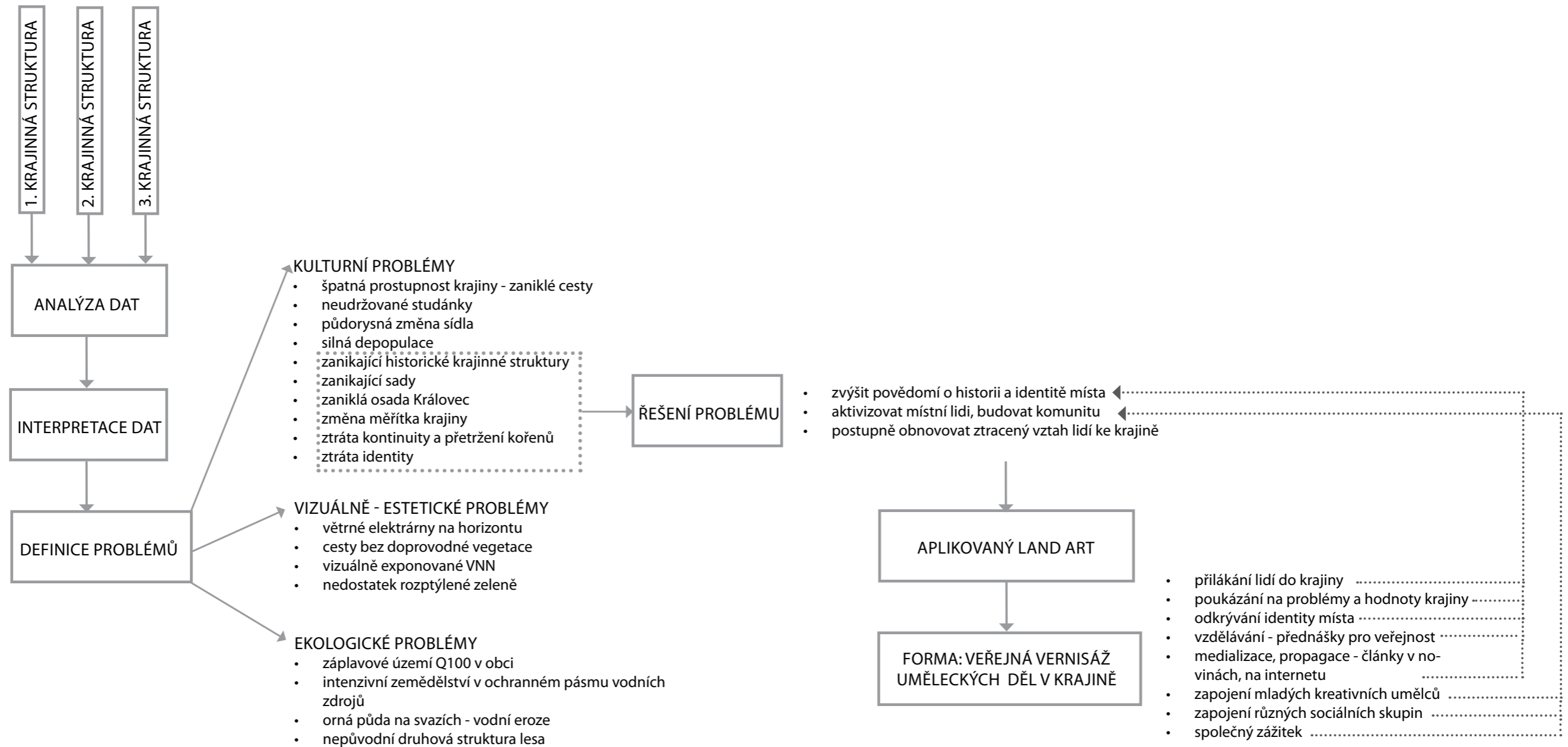
V předcházející kapitole byly nastíněny nejpálčivější problémy v modelovém území. Všechny problémy, které byly v území identifikovány (problémy ekologické, vizuálně - estetické, či kulturní) však plynou z problému elementárního, a to ZTRÁTY KONTINUITY A PŘETRŽENÍ KOŘENŮ, která dává vzniknout problémům vycházející z necitlivé lidské činnosti v sudetské krajině.

Je potřeba najít cestu, jak lidem interpretovat danou historii, jak je přilákat znovu do krajiny a prohlubovat jejich vztah k místu, ve kterém žijí. Kulturní krajina bez lidí ztrácí význam. Proto je potřeba hledat způsob, jak krajinu lidem přiblížit; jak o ní s lidmi mluvit.

5.2 PRAKTICKÁ ČÁST

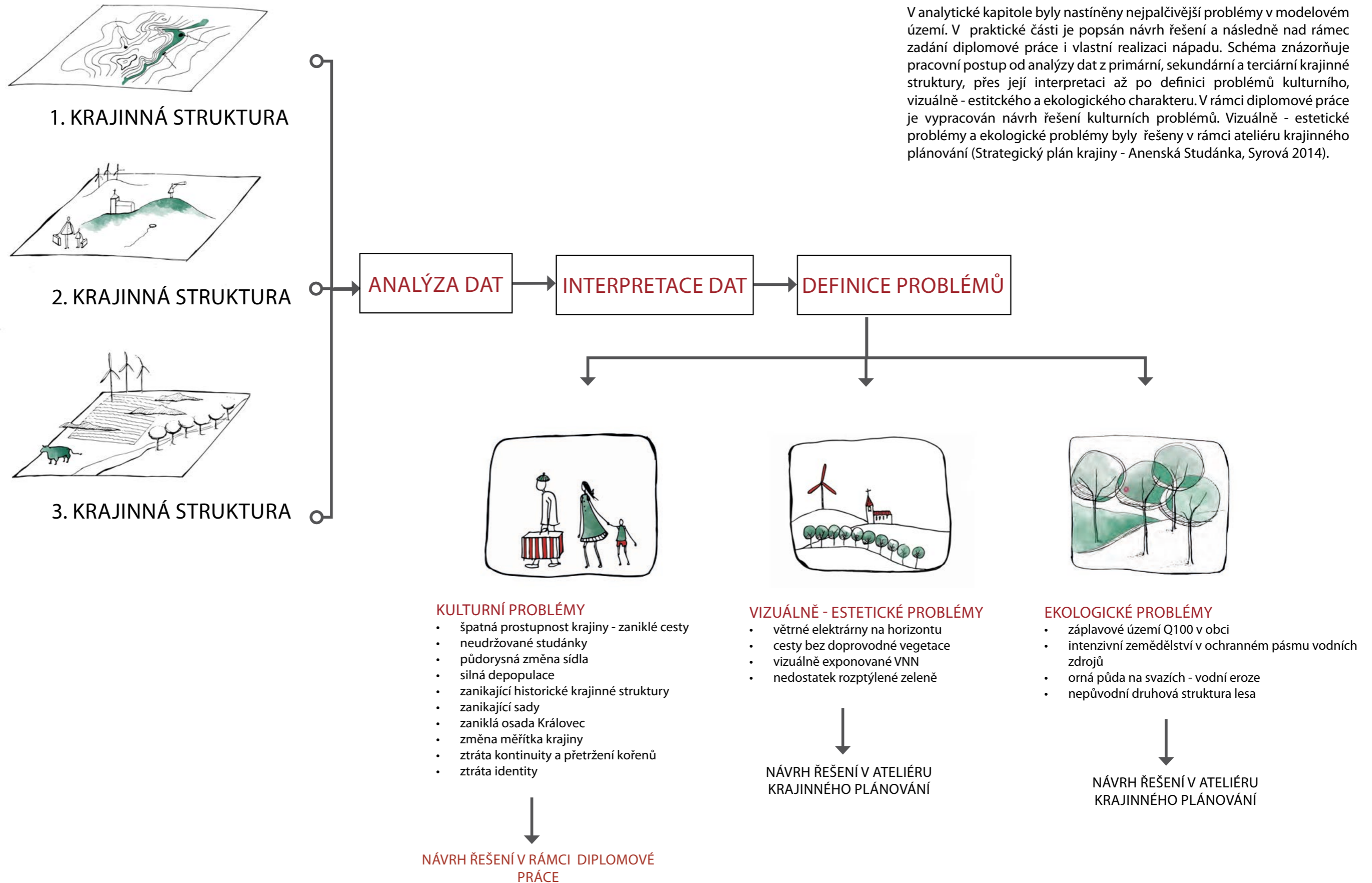
Praktická část diplomové práce se zabývá řešením vytyčeného problému, a to pomocí aplikovaného umění v krajině, které je blíže popsáno v literární rešerši. Aplikovaný land art nám může pomoci mluvit s lidmi o problémech, které se v území nachází. Sice neřeší problémy přímo, ale poukazuje na ně, informuje o nich, vytváří otázky a hledá odpovědi, vzbuzuje pozornost a vytváří prostor pro dialog. Aplikované umění v krajině nám tak pomáhá implementovat důležité body Evropské úmluvy o krajině - především zvyšovat povědomí veřejnosti o hodnotě krajiny.

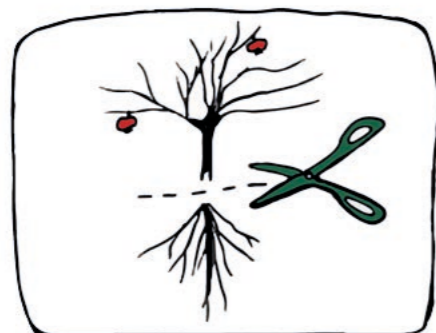
Schéma znázorňuje pracovní postup od analytické části až po část praktickou.

• **Schéma pracovního postupu**

V analytické kapitole byly nastíněny nejpalčivější problémy v modelovém území. V praktické části je popsán návrh řešení a následně nad rámec zadání diplomové práce i vlastní realizaci nápadu. Schéma znázorňuje pracovní postup od analýzy dat z primární, sekundární a terciární krajinné struktury, přes její interpretaci až po definici problémů kulturního, vizuálně - estetického a ekologického charakteru. V rámci diplomové práce je vypracován návrh řešení kulturních problémů. Vizuálně - estetické problémy a ekologické problémy byly řešeny v rámci ateliéru krajinného plánování (Strategický plán krajiny - Anenská Studánka, Syrová 2014).

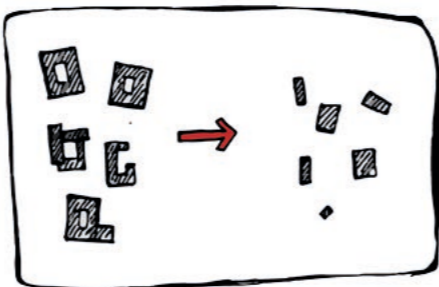
přetržení kořenů

ztráta identity

zaniklá osada Královec

půdorysná změna sídla

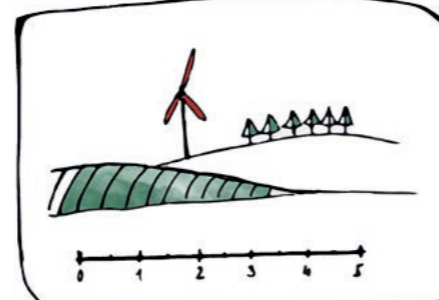
zaniklé cesty

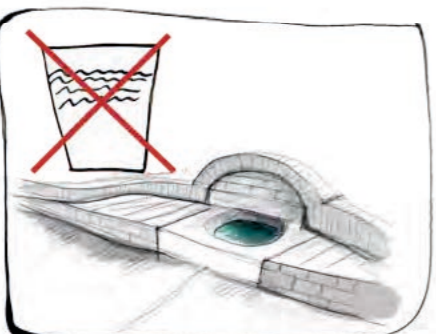
zanikající historické krajinné struktury

silná depopulace

změna měřítka krajiny

neudržované studánky

zanikající sady

5.2.1 VÝCHODISKA K ŘEŠENÍ KULTURNÍCH PROBLÉMŮ

Jelikož se nacházíme v sudetské krajině, téměř všechny problémy, které byly v území identifikovány (problémy ekologické, vizuálně - estetické, či kulturní) plynou z problému elementárního, a to ze ZTRÁTY KONTINUITY A PŘETRŽENÍ KOŘENŮ, která dává vzniknout problémům vycházející z necitlivé lidské činnosti v sudetské krajině.

Mezi kulturní problémy patří:

- špatná prostupnost krajiny - zaniklé cesty
- neudržované studánky
- půdorysná změna sídla
- silná depopulace
- zanikající historické krajinné struktury
- zanikající sady
- zaniklá osada Královec
- změna měřítka krajiny
- ztráta kontinuity a přetržení kořenů
- ztráta identity

Odsunem německých obyvatel se přerušila vazba mezi krajinou a člověkem. Byl narušen základní životní prostor člověka, ve kterém se odehrávalo vše podstatné - obživa, práce, zkušenost života, náboženský rozměr, transcendence. Krajina byla místem domova, plná příběhů, stop, významů a duchovního rozměru. Tato paměť krajiny byla odsunuta společně s jejími obyvateli a rychle zapomenuta, jelikož nebylo lidí, kteří by tuto paměť předávali dál.

Do sudetské krajiny přišli lidé noví, pro které krajina nebyla domovem. Někteří do vysídlené krajiny přišli s nadějí na zlepšení svých poměrů, jiní brali vysídlenou krajinu jako kořist. Je ale možné, že noví přistěhovalci by se s krajinou sžili a naučili se v ní hospodařit, kdyby nepřišel únor 1948, který znamenal zánik malých zemědělců a řemeslníků, jejichž práce bezpečně vede k osvojení si nového domova.

Krajina Hřebečska není typickou opuštěnou pohraniční krajinou. Díky tomu, že Hřebečsko byl sudetský ostrov obklopený českými vesnicemi, potkal tuto krajinu jiný osud, než české pohraničí. V krajině se začalo intenzivně zemědělit, scelily se pole, přeoraly meze, narovnalý toky, vybudovaly se obrovská JZD a kravíny. Problémy, které se v krajině začaly objevovat, mají kořeny právě v tomto necitlivém lidském hospodaření.

Je proto potřeba najít cestu, jak lidem interpretovat danou historii, jak je přilákat znovu do krajiny a prohlubovat jejich vztah k místu, ve kterém žijí. Kulturní krajina bez lidí ztrácí význam. Proto je potřeba hledat způsob, jak krajinu lidem přiblížit. Jak o ní s lidmi mluvit.

KULTURNÍ PROBLÉMY

ŘEŠENÍ PROBLÉMU

- zvýšit povědomí o historii a identitě místa
- aktivizovat místní lidi, budovat komunitu
- postupně obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině

APLIKOVANÝ LAND ART

FORMA: VEŘEJNÁ VERNISÁŽ UMĚLECKÝCH DĚL V KRAJINĚ

APLIKOVANÝ LAND ART POMÁHÁ:

- mluvit s lidmi o problémech místa
- poukázat na ně
- informovat o nich
- vytvářet otázky a hledat odpovědi
- vzbudit pozornost
- vytvářet prostor pro dialog

- přilákání lidí do krajiny
- poukázání na problémy a hodnoty krajiny
- odkrývání identity místa
- vzdělávání - přednášky pro veřejnost
- medializace, propagace - články v novinách, na internetu
- zapojení mladých kreativních umělců
- zapojení různých sociálních skupin
- společný zážitek

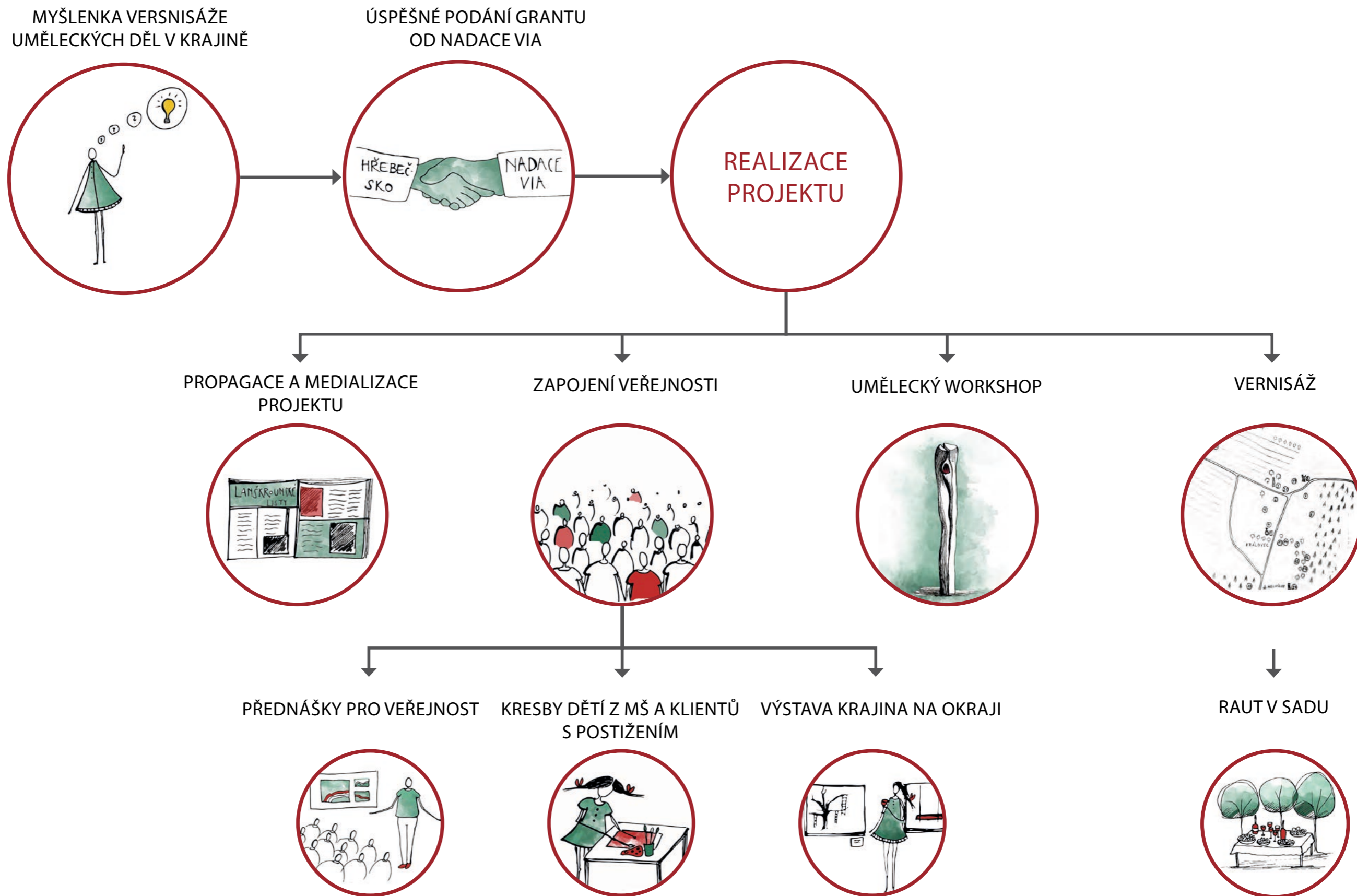
5.2.2 UMĚLECKÝ ZÁMĚR

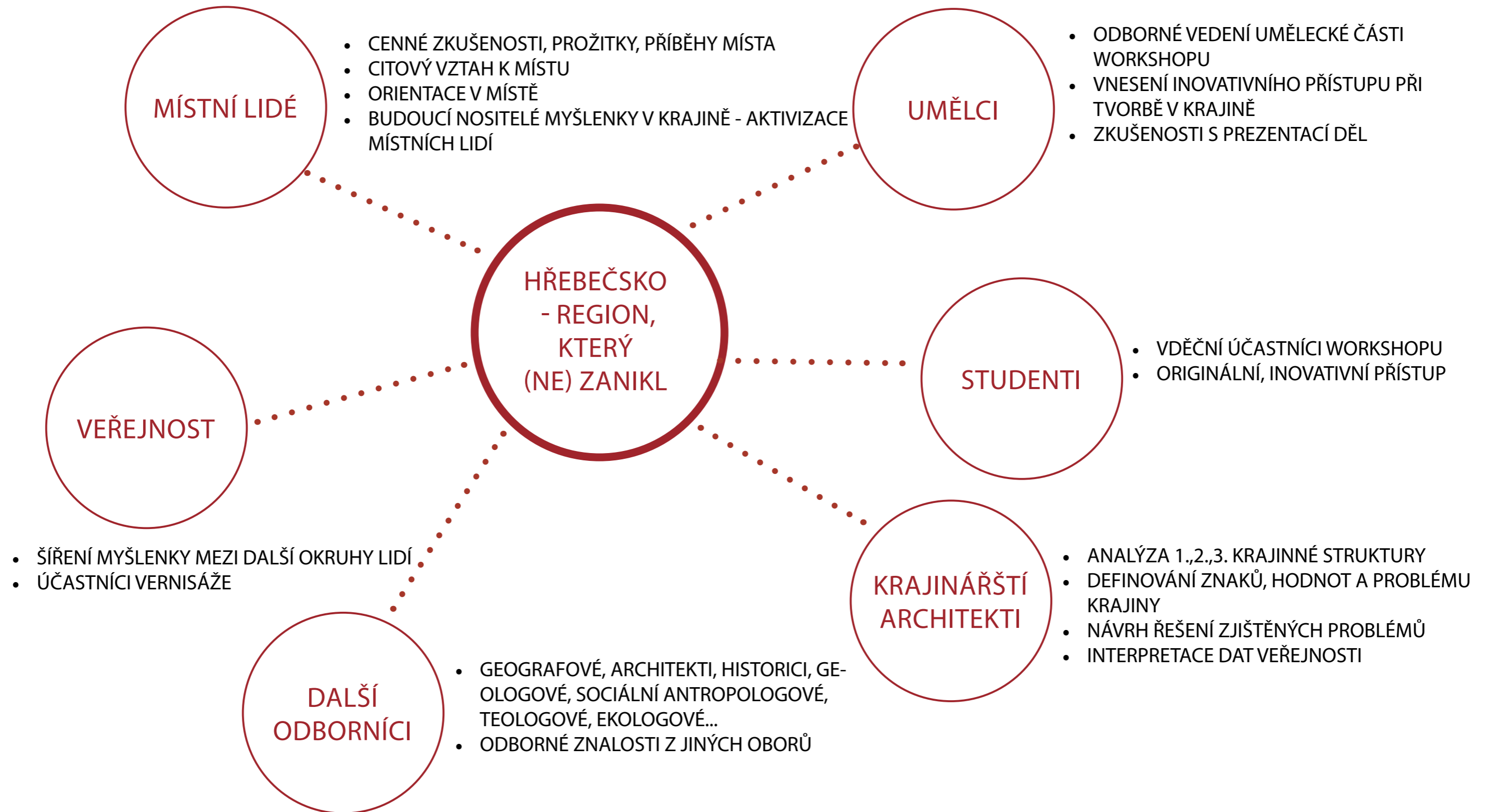
...možná pak přijde doba, kdy lidé najdou zapomenutou krásu v náletech javorů a rozvalinách kamenů. Doba, kdy se naučí číst v moudrosti krajiny, která něco ponechává, něco přeměňuje a něco ničí. Doba, kdy původně sudetskou krajinu přijmou za svoji vlastní a ucítí za ní zodpovědnost...

Kulturní problémy se nedají vyřešit jednorázovým opatřením v krajině. Je to dlouhá cesta, která je založena na práci s lidmi. Právě oni vytváří kulturní rozměr krajiny, kterého jsou součástí. Praktická část diplomové práce se zabývá řešením vytyčeného problému, a to pomocí aplikovaného umění v krajině, které je blíže popsáno v literární rešerši. **Aplikovaný land art nám může pomoci mluvit s lidmi o problémech, které se v území nachází. Sice neřeší problémy přímo, ale poukazuje na ně, informuje o nich, vytváří otázky a hledá odpovědi, vzbuzuje pozornost a vytváří prostor pro dialog.** Aplikované umění v krajině nám tak pomáhá implementovat důležité body Evropské úmluvy o krajině - především zvyšovat povědomí veřejnosti o hodnotě krajiny.

Praktická část popisuje projekt Hřebečsko - region, který (NE)zanikl. Nápad zrealizovat tento projekt vznikl na základě terénních průzkumů, krajinářských a historických analýz. Projekt navrhuje řešení na dané zjištěné kulturní problémy. Cílem projektu bylo vzkřísit kulturní paměť krajiny a přilákat místní lidi do srdce sudetského regionu Hřebečsko - na místo zaniklé obce Královec. K tomu byla využita forma veřejné vernisáže uměleckých děl v krajině, které vznikly v rámci týdenního uměleckého workshopu.

Díky zvolené formě - veřejná vernisáž uměleckých děl - se podařilo poukázat na problémy a hodnoty místní krajiny. Pomocí uměleckých děl byla odkryta identita míst a lidé byly přilákáni do krajiny. Do projektu byly zapojeny různé sociální skupiny a mladí kreativní umělci. V rámci projektu proběhly přednášky pro veřejnost, které podpořily zvýšení povědomí o historii zaniklého regionu a o sudetské krajině. Samotný projekt se propagoval v různých médiích, čímž došlo k šíření myšlenky mezi širokou veřejností. Díky veřejné vernisáži došlo ke zprostředkování společného zážitku, který podpořil tvorbu místní komunity.

5.2.3 ŽÁDOST O GRANT Z REGIONÁLNÍHO FONDU ROZVOJE

Žádost o grant byla podána v únoru 2014. Grant byl vyhlášen Nadací Via a jednalo se o grant Regionálního fondu rozvoje Poštovní spořitelny, zameřený na podporu komunitních projektů v regionech a na utváření aktivních komunit. Více informací o projektu je v příloženém formuláři.

- formulář žádosti 1. str.

Regionální fond rozvoje Poštovní spořitelny

Žádost o grant
z Regionálního fondu rozvoje

RFR /2014

Číslo projektu (nevyplňujte)

Oficiální název žadatele o grant (organizace / obce): NAOKRAJI – o krajině na okraji, z.s.	
Adresa: Sídliště osvobození 604	Okres: Břeclav
Kraj: Jihomoravský	Telefon organizace: 608889971
E-mail organizace: naokraj.z.s@gmail.com	http: www.naokraj.cz
Právní statut: fyzická osoba	IČ: 02671972
Jméno bankovního ústavu: GE Money Bank	Číslo účtu: 189733696
Jméno a funkce statutárního zástupce: Daniel Matějka – předseda zapsaného spolku	
Telefon statutárního zástupce: 732914959	E-mail: daniel.matejka@seznam.cz

Název projektu: HŘEBEČSKO – region, který (NE)zanikl	
Stručná anotace projektu (max. 10 řádků – pro účely prezentace projektu v případě podpory): Cílem projektu je v zaniklém sudetském regionu Hřebečsko vzkřísit kulturní paměť krajiny, která pomalu, ale nenávratně mizí. A to pomocí landartu či site-specific, tedy umění v krajině. Je to cesta, jak promlouvat k místním lidem o krajině a jak obnovit ztracený vztah k ní. V rámci projektu proběhne landart workshop pro místní umělce, studenty uměleckých škol a zájemce z řad místních obyvatel. Cílem workshopu je poukázat na problematiku ztráty kulturní paměti krajiny pomocí netradičních forem. V průběhu workshopu budou probíhat veřejné přednášky a diskuze s místními pamětníky, historiky, archeology a krajináři. Vznikne tak prostor pro setkávání, sdílení a navazování nových vztahů díky společnému zážitku. Na závěr workshopu vznikne vernisáž děl pod širým nebem.	
Místo realizace (obec / město, okres, kraj): Hřebečský hřbet, okres Svitavy, Ústí nad Orlicí	
Celkové náklady na podávaný projekt: 96 700 Kč	
Výše žádaného grantu (max. 100 000 Kč): 83 200 Kč	
Na období od (ne dříve než 30. 6. 2014): červenec 2014	do (ne později než 29. 6. 2015): listopad 2014
Jméno osoby odpovědné za realizaci projektu: Hana Syrová	

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese lucie.volakova@nadacevia.cz.

Hlavní organizátorkou a koordinátorkou celého projektu byla autorka diplomové práce Hana Syrová. Pomocná organizátorka byla studentka konceptuálního umění Lucie Fryčová. Odbornou lektorkou byla MgA. Zdeňka Morávková, PhD. a fotografem celého projektu byl Daniel Matějka.

- formulář žádosti 2. str.

Telefon manažera projektu: 608889971 E-mail: syrovahanka@gmail.com

INFORMACE O ŽADATELI

1. Popište stručně cíle a činnost žadatele. Stručně představte komunitu, ve které žadatel působí. V případě, kdy je žadatelem obec, charakterizujte její velikost a specifika. U organizace uveďte i rok založení.

NAOKRAJI – o krajině na okraji, z.s. (zapsaný v prosinci 2013, dále jen NAOKRAJI, z.s.)
Jsme otevřenou skupinou, kterou tvoří autonomní jedinci - každý se svým specifickým zaměřením, svou osobní tvorbou i životní filosofií. Všichni však máme úzký vztah ke krajině, který chceme ještě více prohlubovat a tyto prožitky také umožňovat ostatním.

Základní cíle spolku:

- Ochraňovat kulturní krajinu.
- Obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině.
- Oživovat zapomenutá místa v krajině.
- Osvěta veřejnosti o významnosti krajiny.
- Aktivizace občanů, jejich participace na projektech.
- Vzbuzovat pozornost a vnímavost lidí ke krajině.

Formami činnosti jsou zejména:

- Umělecké realizace v krajině.
- Landart projekty, sitespecific projekty, performance, zahradně-architektonické projekty.
- Organizace workshopů, seminářů, společenských akcí.

2. Údaje o hospodaření žadatele:

	Skutečnost roku 2013	Předpoklad roku 2014
PŘÍJMY:	0	200000,-
VÝDAJE:	0	200000,-

	Skutečnost roku 2013	Předpoklad roku 2014
Počet placených pracovníků / počet úvazků:	0	0
Počet dobrovolníků:	6	8

3. Uveďte seznam významných realizovaných projektů (pokud je to možné, uveďte i odkaz na webové stránky či další zdroje s informacemi o uvedených projektech) – můžete přidávat další řádky:

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese lucie.volakova@nadacevia.cz.

- formulář žádosti 3. str.

Název a stručná anotace projektu	Náklady	Období realizace projektu (od – do)
100 houpaček pro krajinu (projekt stále probíhá) <i>Cíl: upozornit na krásná, veřejně přístupná místa v krajině způsobem, který je ke krajině citlivý. V rámci celé akce bude do krajiny umístěno 100 dřevěných houpaček. Projekt probíhá celorepublikově.</i> www.naokraj.cz/houpacky	115000,-	Leden 2014- prosinec 2014

INFORMACE O PROJEKTU

1. Jaké jsou cíle projektu? Vysvětlete, na jakou situaci nebo stav projekt reaguje, čeho chcete dosáhnout a proč. (max. ¼ strany A4)

SITUACE: Region Hřebečsko byl největší německý jazykový ostrov, který zanikl s odsunem německých obyvatel. Region byl vymezen především jazykovou a národností sounáležitostí, která ho sblížovala. Po odsunu německých obyvatel toto etnikum zaniklo. Pro české starousedlíky pak regionální vymezení nikdy nenabýlo takového významu, aby byli ochotni jej dále udržovat, a proto region zanikl. Došlo tak k absolutní ztrátě identity. Kulturní identity i identity krajiny. Přetržením kontinuity také došlo ke ztrátě vztahu člověk k půdě, i ke krajině.

CÍL: Naším cílem je v zaniklém sudetském regionu Hřebečsko vzkřísit kulturní paměť krajiny, která pomalu, ale nenávratně mizí. A to pomocí landartu či site-specific, tedy umění v krajině. Je to cesta, jak promlouvat k místním lidem o krajině a jak obnovit ztracený vztah k ní.

2. Co je obsahem projektu? Popište dílčí cíle projektu, uveďte, jak budete postupovat a jaké prostředky zvolíte pro naplnění cílů. (max. ¼ strany A4)

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese lucie.volakova@nadacevia.cz.

- formulář žádosti 4. str.

DÍLČÍ CÍLE:

Dílčím cílem projektu je zvýšit místním lidem podvědomí o historii a identitě místa, ve kterém žijí a postupně obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině. Dále rozvíjet místní komunitu a posilovat pozitivní vztahy mezi lidmi navzájem. A to pomocí aktivního zapojení široké veřejnosti do průběhu celého projektu. Projekt je zaměřený na aktivizaci místní komunity, ve které je potenciál pro rozvoj následné činnosti podporující mezilidské vztahy. Snahou je vzbudit zájem v místních lidech o místě, ve kterém žijí. Projekt podporuje setkávání, sdílení a propojování různých skupin místních obyvatel. K propojení dojde díky společnému zážitku a díky aktivnímu plánování samotného projektu. Místní lidé budou obohaceni o nové zkušenosti a dovednosti. Celá akce je založena na dobrovolnické práci všech zapojených lidí, kteří přispějí ať už svým časem nebo odbornými znalostmi.

POSTUP: V průběhu září – října 2014 proběhne landart workshop. Cílem workshopu je poukázat na problematiku ztráty kulturní paměti krajiny pomocí netradičních forem. Workshopu se zúčastní místní umělci, studenti uměleckých škol, sochaři a další zájemci z řad místních obyvatel, kteří budou společně ve volné krajině vytvářet umělecké objekty dočasněho charakteru. Při práci bude kladen důraz na využití místních materiálů a na citlivost instalace vycházející z identity místa. V průběhu workshopu budou probíhat přednášky a diskuze s místními pamětníky, archeology, historiky a krajináři. Na workshop bude přizván i místní sochař, který v rámci workshopu vytvoří 3 stálé objekty ze dřeva, které budou umístěny v krajině, jako symbol oživujícího Hřebečska a zároveň památka na proběhlou akci. Na závěr workshopu vznikne vernisáž, která proběhne pod širým nebem přímo na hřebeni Hřebečského hřbetu, kam bude pozvána široká veřejnost. Budou zde vystaveny fotografie vzniklých děl (či díla samotná), které budou komentovány samotnými tvůrci objektů.

PROSTŘEDKY PRO NAPLNĚNÍ DÍLČÍCH CÍLŮ:

- 1. Plánování projektu** – aktivizace a prohlubování vztahů mezi dobrovolníky místní aktivní skupiny.
- 2. Landart workshop** – aktivizace místních umělců, tvorba vycházející z identity místa, společný zážitek místní komunity, vyzdvižení potenciálu místa, sociální rozměr – díla jsou sdílena a vytvářena společenstvím.
- 3. Veřejné přednášky a diskuze** – vzdělávání místní komunity, sdílení, propojování různých skupin místních obyvatel, vzbuzení zájmu o místo, ve kterém žijí.
- 4. veřejná vernisáž** – setkávání, sdílení, prohlubování vztahů, rozvíjení komunity.
- 5. propagace projektu**- v místních denících a na internetu – informovanost pro velmi širokou veřejnost

3. Kde bude projekt realizován (obec / město, okres, kraj) a kolik má dané místo obyvatel? Pokud je cílem vašeho projektu úprava / zásah do určitého objektu / pozemku, uveďte jeho **parcelní číslo a přibližnou rozlohu v m²**, popište jeho **aktuální stav**, objasněte **majetkoprávní vztahy** mezi žadatelem o grant a vlastníkem a uveďte, zda je objekt / lokalita **chráněn/a zákonem**.

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese Lucie.volakova@nadacevia.cz.

4

- formulář žádosti 5. str.

Zájmové území se nachází v trojúhelníku měst Moravská Třebová, Lanškroun a Svitavy. Uprostřed těchto měst leží Hřebečský hřbet (podle něhož je nazváno Hřebečsko). Přímo na Hřebečském hřbetě bude probíhat workshop (přesná lokalizace se upřesní dle zájmu tvořících umělců). Zájmové obce: Trpík, Anenská studánka, Helvíkov, Mladějov na moravě, Damníkov, Nová ves, Kunčina, Dětičovo a Kocliřov. V zájmové oblasti žije zhruba 1500 obyvatel.

4. Komu a jak bude projekt prospěšný? Popište cílovou skupinu projektu a dále co se pro ni podle vašeho názoru realizací projektu změní/zlepší. Odhadněte, kolik osob se bude projektu aktivně účastnit.

Cílová skupina: místní obyvatelé zájmových obcí, kteří budou pozváni na závěrečnou vernisáž, na přednášky a diskuze během probíhajícího workshopu.

Další cílovou skupinou jsou účastníci workshopu (místní umělci, studenti uměleckých škol, sochaři a další zájemci z řad místních obyvatel). Dále jsou to klienti Domova u Studánky a děti MŠ Žižkova, kteří obohatí vernisáž o své kresby krajiny.

Přínos pro obyvatele: vzdělávání místní komunity, sdílení, prohlubování vztahů, rozvíjení komunity, propojování různých skupin místních obyvatel, vzbuzení zájmu o místo, ve kterém žijí, aktivizace místních umělců, společný zážitek místní komunity, prohlubování vztahu k místu

5. Jak vzbudíte zájem občanů o účast na projektu? Popište, jaké nástroje a prostředky budete využívat.

Pomocí:

- článků v místních novinách (Lanškrounské listy, Svitavský deník)
- facebooku (region Hřebečsko)
- na stránkách o Hřebečsku <http://www.hrebecsko.estranky.cz>, na stránkách NAOKRAJI (www.naokraj.cz), stránky obcí
- pomocí osobního pozvání místních starostů, přátel a známých.

6. Jak konkrétně zapojíte místní veřejnost do přípravné a realizační fáze projektu? V případě, že některé kroky na zapojení občanů již proběhly (např. komunitní plánování, setkání s partnery, občany atd.), to nezapomeňte zmínit.

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese Lucie.volakova@nadacevia.cz.

5

- formulář žádosti 6. str.

Příprava projektu: Místní aktivní skupina, zajímaví se o Hřebečsko; spolek NAOKRAJI, o krajině na okraji, z.s.

Účastníci workshopu: místní umělci, studenti uměleckých škol, sochaři a další zájemci z řad místních obyvatel

Účastníci vernisáže: široká veřejnost (pozváni budou zástupci měst i vesnic, místní spolky, akční skupiny, jednotlivci)

Doprovodný program na vernisáži: Místní hudební doprovod, přednáška o historii místa

Další spolupráce: Domov u studánky, Anenská Studánka– domov pro lidi s mentálním postižením. Klienti se zapojí formou kresby místa, ve kterém žijí. Práce budou vystaveny v rámci vernisáže.

Mateřská školka Žižkova, Lanškroun – Děti se zapojí formou kresby domova. Práce budou vystaveny v rámci vernisáže.

7. Časový harmonogram projektu (jednotlivé kroky, předpokládané termíny jejich realizace a jména osob / organizací, které je budou realizovat):

- 1. Červen- září: Přípravná fáze projektu**
 - Plánování workshopu (realizátoři: spolek NAOKRAJI, z.s.)
 - Pozvání místních odborníků pro přednášky – Mgr. Vlastimila Nováka, Mgr. Janu Němcovou, Ondřeje Hrubého a další (realizátor: Hana Syrová)
 - Oslovení místních umělců – Františka Žáčka - sochař, Lumíra Moučku - dokumentarista, Vladana Kolára - malíř, Radek Lepka - profesionální fotograf (realizátor: Hana Schindlerová)
 - Oslovení Mateřské školky – kresba dětí (realizátor Pavla Vyhnálková)
 - Oslovení Domova u studánky – kresba lidí s mentálním postižením - (realizátor: Adéla Jungová)
 - Tvorba propagačních materiálů (Ing. Daniel Matějka)
 - Propagace akce v médiích (realizátor: Syrová Hana)
- 2. Září- říjen: Landart workshop + slavnostní vernisáž**
 - Organizace (realizátor: spolek NAOKRAJI, z.s)

8. S kým budete na projektu spolupracovat? Vymenujte spolupracující organizace / instituce a partnery (z veřejné, neziskové či podnikatelské sféry) a uveďte jejich roli

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese Lucie.volakova@nadacevia.cz.

6

- formulář žádosti 7. str.

při realizaci projektu.

Společnost česko-německého porozumění Walthera Henzela – role: přednášející
 Tvůrci Hřebečských naučných stezek – František Žáček, Lumír Moučka, role: umělci a přednášející
 Profesionální fotograf z Lanškrouna – Radek Lepka, role: fotograf
 Historik zájímající se o Hřebečsko: Mgr. Vlastimil Novák – role: přednášející
 Archeoložka: Mgr. Jana Němcová – role: přednášející
 Profesionální umělec: Mgr. Ondřej Hrubý: role: umělec a přednášející
 Hudební doprovod k vernisáži: Pavla Vyhánková a Vojtěch Šprync z Lanškrouna – role: koncert při vernisáži

9. Jak budete o projektu a jeho přínosech informovat veřejnost?

články v místních novinách (Lanškrounské listy, Svitavský deník), facebook (region Hřebečsko), na stránkách o Hřebečsku <http://www.hrebecsko.estranky.cz>, na stránkách NAOKRAJI, z.s. (www.naokraj.cz), stránky obcí

10. Uveďte, zda bude projekt v průběhu realizace vytvářet příjmy a na co je případně využijete (můžete přidávat další řádky):

Zdroje příjmů	Výše příjmů a jejich využití

11. Jak poznáte, že se vám projekt podařil a naplnil vaše očekávání?

Popište:

- co očekáváte s jistotou,
- co by se vám líbilo, kdyby se povedlo,
- co byste si přáli.

a) účast minimálně 10 lidí na landart workshopu, společný prožitek místních lidí na společné akci, účast 50 lidí na závěrečné vernisáži, zajímavé přednášky a diskuze od místních přednášejících s účastní veřejnosti

b) aktivní zapojení místních lidí, účast 100 lidí na závěrečné vernisáži, zvýšení povědomí místních lidí o historii místa, aktivizace místní komunity, navázání nových vztahů, zlepšení mezilidských vztahů, zlepšení vztahu člověka ke krajině, zvýšení povědomosti o potenciálu místa v dané oblasti

c) Aby se opravdu obnovil ztracený vztah lidí ke krajině a lidé opět začali o krajinu s láskou pečovat. Dále realizace dalších projektů podobného charakteru v daném místě organizovaných vzniklou aktivní skupinou.

Potřebujete-li svůj projekt konzultovat, obraťte se na manažerku programu Lucii Volákovou na telefonních číslech 233 113 370 a 604 965 559, případně e-mailem na adrese lucie.volakova@nadacevia.cz.

- formulář rozpočtu

ROZPOČET PROJEKTU RFR _____ / 2014 (nevyplňujte)

Náklady	Celkové náklady projektu (Kč)	Spolu-financování (Kč)	Identifikace dárců/donátorů + žádáno/potvrzeno	Grant z Regionálního fondu rozvoje Poštovní spořitelny (Kč)
I. Osobní náklady	13 500 Kč	13 500 Kč		0 Kč
Příprava workshopu - odměna pro členy spolku (6 lidí) - dohoda o provedení práce	6 000 Kč	6 000 Kč	NAOKRAJI,z.s.	
Příprava workshopu - odměna pro místní aktivní skupinu (4 lidí) - dohoda o provedení práce	4 000 Kč	4 000 Kč	NAOKRAJI,z.s.	
Příprava materiálu pro trvalé objekty v krajině	3 000 Kč	3 000 Kč	dar - potvrzeno	
Vernisáž - finanční odměna pro hudební doprovod	500 Kč	500 Kč	dar - potvrzeno	
II. Materiálové náklady	41 700 Kč	0 Kč		41 700 Kč
Propagace akce - letáky 150 ks, bannery, propagační placky	5 000 Kč			5 000 Kč
Workshop - stravování účastníků (10 účastníků + odborný lektor, 5 dní)	5 500 Kč			5 500 Kč
Workshop - výtvarné a technické potřeby pro uměleckou tvorbu - dle specifických požadavků účastníků (10 účastníků)	4 000 Kč			4 000 Kč
Workshop - materiál na trvalé objekty v krajině (dřevo + nátěr)	10 000 Kč			10 000 Kč
Workshop - občerstvení na večerní přednášky (4 x)	1 500 Kč			1 500 Kč
Vernisáž - občerstvení	2 000 Kč			2 000 Kč
Vernisáž - tisk vystavovaných prací (15 x panel), možnost dalších výstav	12 000 Kč			12 000 Kč
Vernisáž - štetce pro kreslení veřejnosti na kameny barvivem z místního Rezavého potoka	200 Kč			200 Kč
Vernisáž - kotvící systémy pro postery	500 Kč			500 Kč
Vernisáž - výtvarné potřeby a papíry pro MŠ a Dům u Studánky	1 000 Kč			1 000 Kč
III. Nemateriálové náklady / nákup služeb	40 500 Kč	0 Kč		40 500 Kč
Příprava workshopu - cestovné	4 500 Kč			4 500 Kč
Workshop - ubytování účastníků (10 účastníků x 5 nocí)	7 500 Kč			7 500 Kč
Workshop - ubytování odborného lektora	1 000 Kč			1 000 Kč
Workshop - finanční odměna pro přednášející (5 přednášejících)	5 000 Kč			5 000 Kč
Workshop - pronájem prostoru pro večerní přednášky (4 x)	2 000 Kč			2 000 Kč
Workshop - odborné lektorování při umělecké tvorbě (4 dny)	4 000 Kč			4 000 Kč
Workshop - doprava mezi místem tvorby a ubytováním	5 000 Kč			5 000 Kč
Workshop - fotodokumentace (5 dní)	5 000 Kč			5 000 Kč
Vernisáž - fotodokumentace	1 000 Kč			1 000 Kč
Vernisáž - grafické práce - příprava panelů pro výstavu grafikem	3 000 Kč			3 000 Kč
Propagace akce - grafické práce	2 500 Kč			2 500 Kč
IV. Jiné náklady	1 000 Kč	0 Kč		1 000 Kč
telefon organizátorů akce	1 000 Kč			1 000 Kč
CELKEM	96 700 Kč	13 500 Kč		83 200 Kč
Podíl na celkových nákladech	100%	14%		86%

5.2.4 PROPAGACE PROJEKTU

Aby se mohl naplnit cíl projektu, tedy zvýšit povědomí o zaniklém regionu Hřebečsko, bylo potřeba promyslet kvalitní propagaci. Prvním krokem bylo sehnat účastníky workshopu. Byl vytvořen plakátek, který jsme šířili po internetu (e-mail a facebook). Dalším krokem bylo pozvání lidí na veřejnou přednášku v Lanškrouně a také na samotnou vernisáž. Vytvořené plakáty byly otištěny v místních novinách, byly vystaveny na stránkách obcí a vyvěšeny na úředních nástěnkách v okolí Anenské Studánky. Nemálo lidí přišlo také na osobní pozvání.

Obr. č. 78: Pozvánka na landartový workshop.

Obr. č. 79: Pozvánka na vernisáž v Královci.

Obr. č. 80: Pozvánka na přednášku Kulturní krajina sudet a její paměť v Lanškrouně.

Obr. č. 81

5.2.5 UMĚLECKÝ WORKSHOP

Účastníci workshopu. Workshopu se zúčastnilo třináct lidí různého zaměření. Na místo přijeli studenti konceptuálního umění, krajinní architekti, pedagogové, fotograf, muzikantka, architektka a geograf. Díky různorodosti účastníků vznikla nesmírně zajímavá skupina, která se vzájemně inspirovala a obohacovala. Celý workshop byl veden odbornou lektorkou umělecké tvorby v krajině MgA. Zdeňkou Řezbovou - Morávkovou, PhD., která nám

pomáhala při tvorbě našich konceptů i při realizaci děl. Doprovodný program, který měl za cíl propojit účastníky měla na starost Lucie Fryčová – studentka konceptuálního umění. Mojí rolí byla celková koordinace, komunikace a zásobování. Neméně důležitou rolí byla také příprava mapových a historických podkladů, které byly potřeba k průzkumu terénu pro účastníky. Jenom díky spolupráci s odborníky z uměleckých okruhů mohlo dojít ke komplexnosti a ucelenosti celé akce.

Obr. č. 82

Obr. č. 83

Obr. č. 84

Hledání konceptu. Samotné tvorbě uměleckých děl předcházelo několik kroků. První večer workshopu jsme byli seznámeni s různorodými přístupy umělecké tvorby v krajině. Odbornou přednášku vedla lektorka Zdeňka Řezbová. Druhý den workshopu jsme měli prostor pro prozkoumávání terénu. Přímo na místě zaniklé obce také proběhla přednáška Kateřiny Kokešové, místní novinářky, o historii Hřebečska a o sudetské krajině. Účastníci měli k dispozici mapy pozemkového katastru s naznačenými parcelami zbořených domů. Mohli tak podrobně

prozkoumávat terén a nacházet pozůstatky zdí, sklepů a sadů. Celý den měli účastníci prostor na to, aby na sebe nechali prostor působit. Místo je tak specifické, že vyvolává hodně silné emoce. Naším cílem bylo, aby účastníci definovali, jak se toto specifické místo dotýká jejich přítomného života. Přáli jsme si, aby koncept vycházel z nich samých. Z jejich vnitřní zkušenosti. Večer proběhla diskuze o konceptech. Vytvořili se pracovní skupinky účastníků, kteří se rozhodli určitá díla realizovat společnými silami.

Obr. č. 85

Obr. č. 86

Obr. č. 87

Obr. č. 88

Tvorba děl. Účastníci měli na tvorbu tři dny čistého času. Celému procesu přihlížela odborná lektorka, která radila účastníkům s finalizováním konceptu i s realizací děl a výběrem materiálů. Účastníci si mohli požádat o jakýkoliv dostupný materiál, který jsme následně zakoupili. V rámci odpoledních a večerních přestávek jsme diskutovali o proběhlé práci i o tom, co je potřeba udělat následující dny, aby bylo vše na vernisáž včas připraveno. Díky různorodosti profesí účastníků začala vznikat velice rozmanitá díla, která měla různé formy. Některá díla měla formu performance, např. Vyšlapáno od konceptualistky Lucie Fryčové (viz příloha Vyšlapáno). Záznam byl zachycen na kameře a následně z něho byl sestříhán němý film. Další performance bylo

dílo Sklizeň od hudebnice Žanety Vítové. Toto dílo bylo založeno na prožitku pocitu, který ve stejném místě prožívali obyvatelé před sto lety. Stejně vůně, stejná práce, jiní lidé. Záznam byl zaznamenán na diktafon a použit při vernisáži, kdy v rozpadajícím se kamenném sklepě byla umístěna ošatka s jablky a puštěn záznam z česání jablek. Geograf Michal Bajgrt se zaměřil na analyzování obvodových zdí původních statků dle historických map. Krajinní architekti pracovali s prostorem zaniklé kaple, čímž chtěli připomenout zanikající paměť krajiny. Rozdílný pohled na svět, částečně ovlivněný jistě i oborovým zařením, dal vzniknout rozmanitým dílům. Více informací o vzniklých dílech v kapitole Vzniklá díla - fotodokumentace.

Obr. č. 89

Obr. č. 90

5.2.6 VERNISÁŽ. Samotná vernisáž byla vyvrcholením celého projektu. Konala se přímo pod širým nebem v srdci zaniklé osady Královec. V rámci vernisáže proběhly přednášky pro veřejnost s hudebním doprovodem. Následovalo představení děl samotnými tvůrci. Popovídat si a posdílet dojmy návštěvníci mohli u rautu v zanikajícím sadu. Vernisáže se zúčastnilo přes osmdesát lidí, což bylo velké překvapení, jelikož dostat se na toto místo je celkem komplikované. Vernisáže se zúčastnili především lidé z okolních obcí a pozvaní přátelé. Mezi lidmi se našli

dokonce pamětníci, kteří ještě pamatovali Královec stát. Díky vernisáži se podařilo lidem zprostředkovat neobvyklý zážitek. Došlo k setkání lidí, kteří žijí na stejném místě, ale vzájemně se neznají. Byl zde prostor pro vytvoření a navázání nových sousedských vztahů. Byla to radost, pozorovat tepající život na tak specifickém místě s pohnutou historií. Sedmdesát let se v tomto místě nikdo neradoval. Nikdo nezpíval. A my zpívali. Radovali se. Jedli a pili. Povíдали si a sdíleli.

Obr. č. 91

Obr. č. 92

Obr. č. 93

Obr. č. 94

5.2.7 RAUT V SADU. Na místě, kde se usychající jabloně nakláněly pod tíhou stáří a švěstky plodily ne pro lidi, ale pro divou zvěř, jsme prostřeli bílý stůl. Vstupenkou na vernisáž bylo přinést něco dobrého na společný raut. A tak se stůl brzy prohýbal pod tíhou místních dobrot. Nechyběla ani povidla z místních švěstek, které jsme očesali a uvařili. Stejně jak před sedmdesáti lety původní obyvatelé. Oslavili jsme život, který zde přežival.

*A když drtíte jablko svými zuby, promluvte k němu ve svém srdci takto,
 "Tvá jádra budou žít v mém těle
 a květy tvého zítřka vykvetou v mém srdci
 a tvá vůně se stane mým dechem
 a společně se budeme radovat ve všech obdobích roku."*

Chalíl Džibrán

Obr. č. 95

Obr. č. 96

5.2.8 VZNIKLÁ DÍLA - FOTODOKUMENTACE

V rámci týdenního workshopu vznikla v prostoru zaniklé vesnice celkem 24 pomíjivých děl. Některá větší, jiná menší. Některá téměř neviditelná, či pouze myšlenková. Všechna ovšem odrážela místo samotné a také odrážela jejich tvůrce.

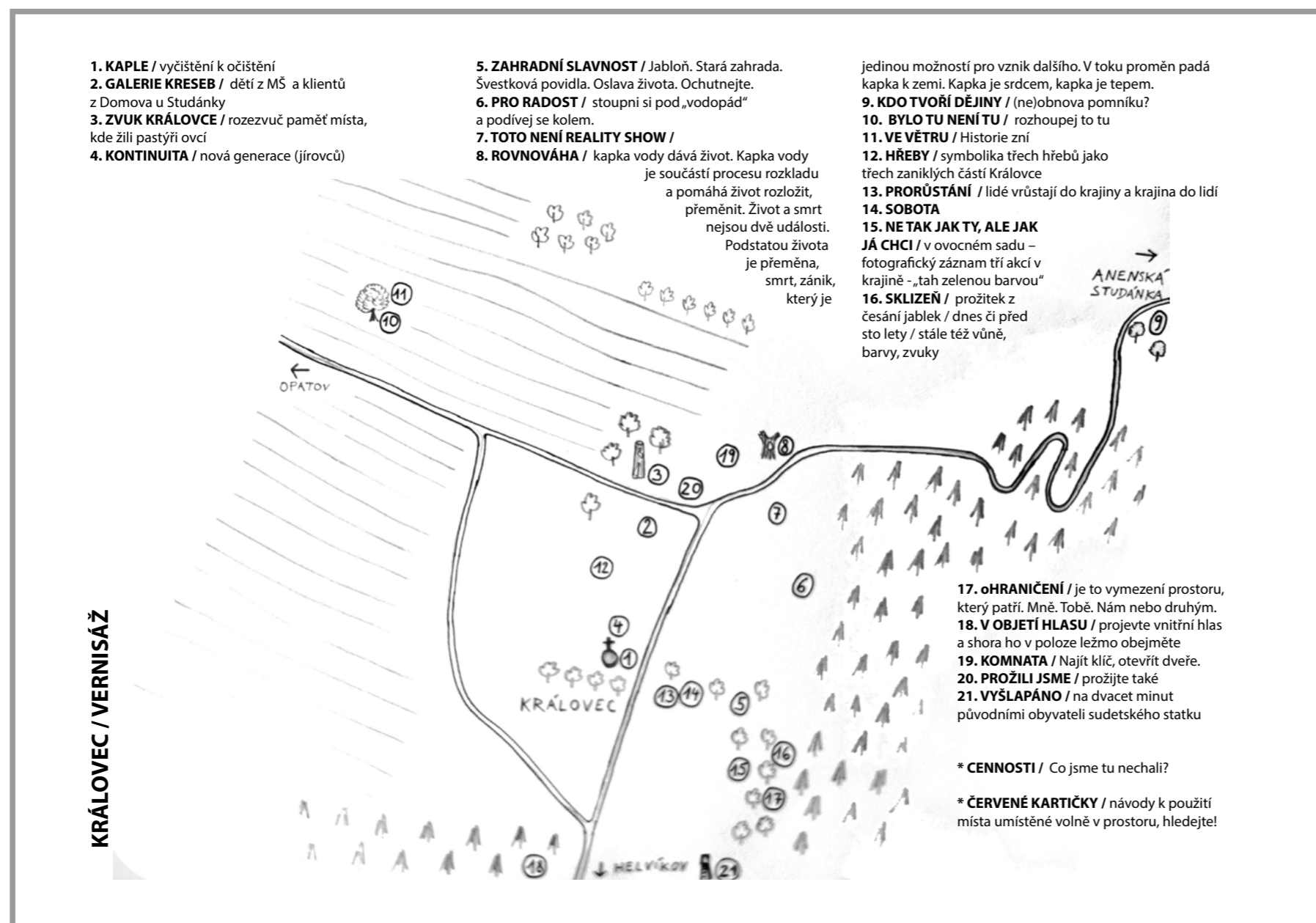
Jak řekla naše lektorka Zdeňka Morávková při proslovu na vernisáži: „Cílem nebylo tvořit velké objekty – sochy a využít krajinu jako zajímavou kulisu, ale s místem skutečně žít – poznat ho a nechat ho promluvit. Část děl připomíná život, který tu byl, nešlo nám ale o to vytvářet skanzen – muzeum, ale položit

si otázku, co z dřívějšího života tady je pro mě ještě živé. Nesnažili jsme se tu být umělci, ale spíše lidmi. Pokoušeli jsme se být sami sebou, být i ve skupině – společenství, být na tomto místě, být při něm, být s ním. Dílo není jen předmět, objekt. Je to spíše událost, něčím, co je stále v procesu. Něčím otevřeným – nedokončeným. Dílo je spíš otázkou než sdělením faktu – oznámením pravdy.“

NEBÝT ORIGINALNÍ

jsou cesty
které je třeba vyšlapávat
stále dokola
aby nezarostly
aby nezanikly

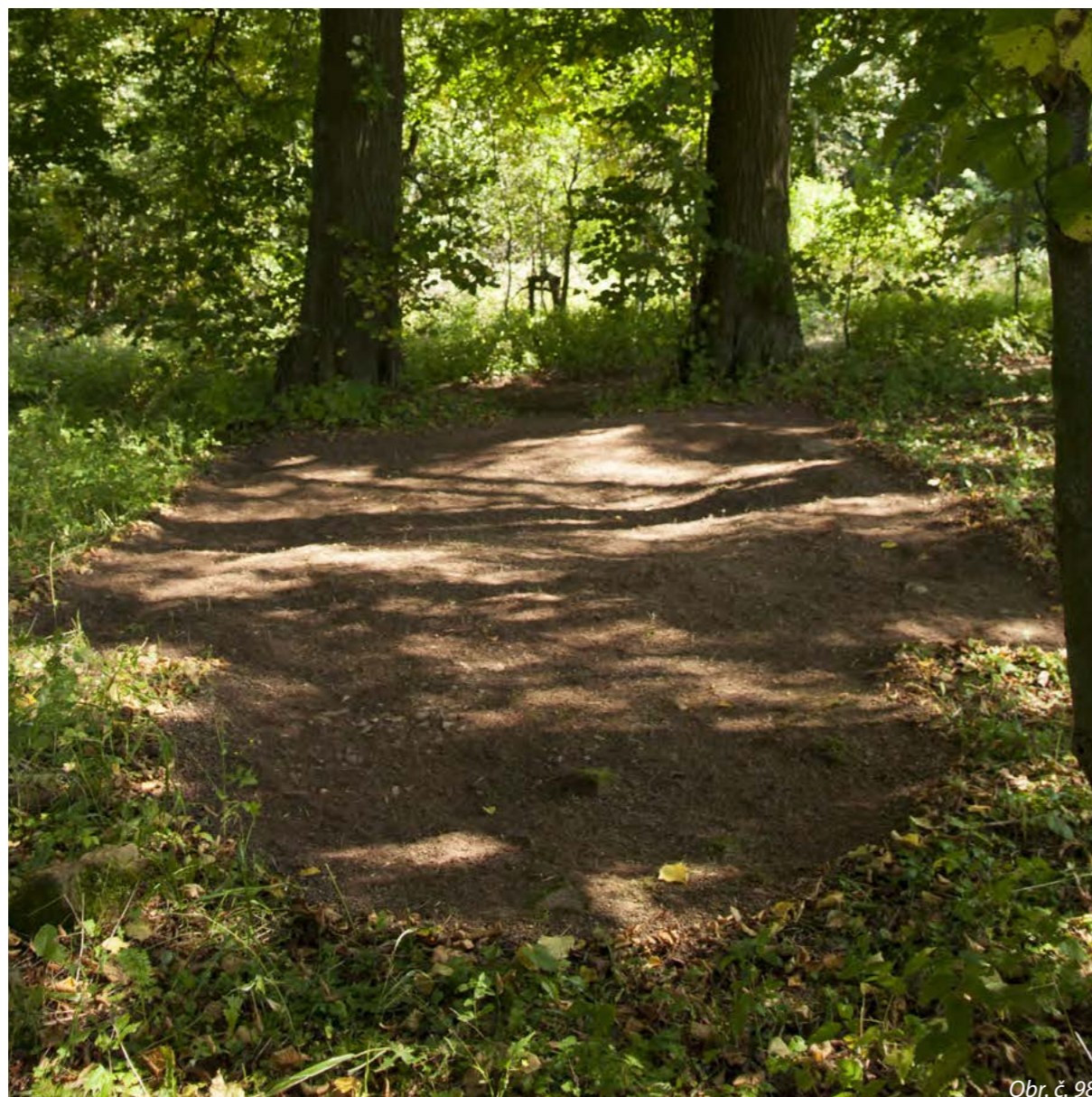
Zdeňka Morávková

PROŽILI JSME...prožijte také...
Záznam pocitů a dojmů, které utkvěly v mysli účastníků workshopu.

Společenství / Jsou cesty, které je třeba vyšlapávat stále, aby nezmizely / Vytrvalost / Trhání třešní a jablek / Koloběh života, vzniku a zániku / Zahrádka / Ovocné stromy prorostlé kopřivami a ostružiním / Povidla z Královce / Ldná souhra procesů v prostoru provzdušněné zahrady / Vidím lidi sedět v dálce v krajině v trávě... konečně zase tady / Já se chci seznámit, i kdyby už tu šly tisíce jiných přede mnou / Kde končíš ty a začínám já / Prožitky srostlé se sadem / Slunce prozařuje větve třešní, zdající se být černější než obvykle / Jemnost a síla / Stromy ochránci / Bylo tu, není tu / Zodpovědnost za přítomnost / Domov – místo kde zpívá tvé srdce.

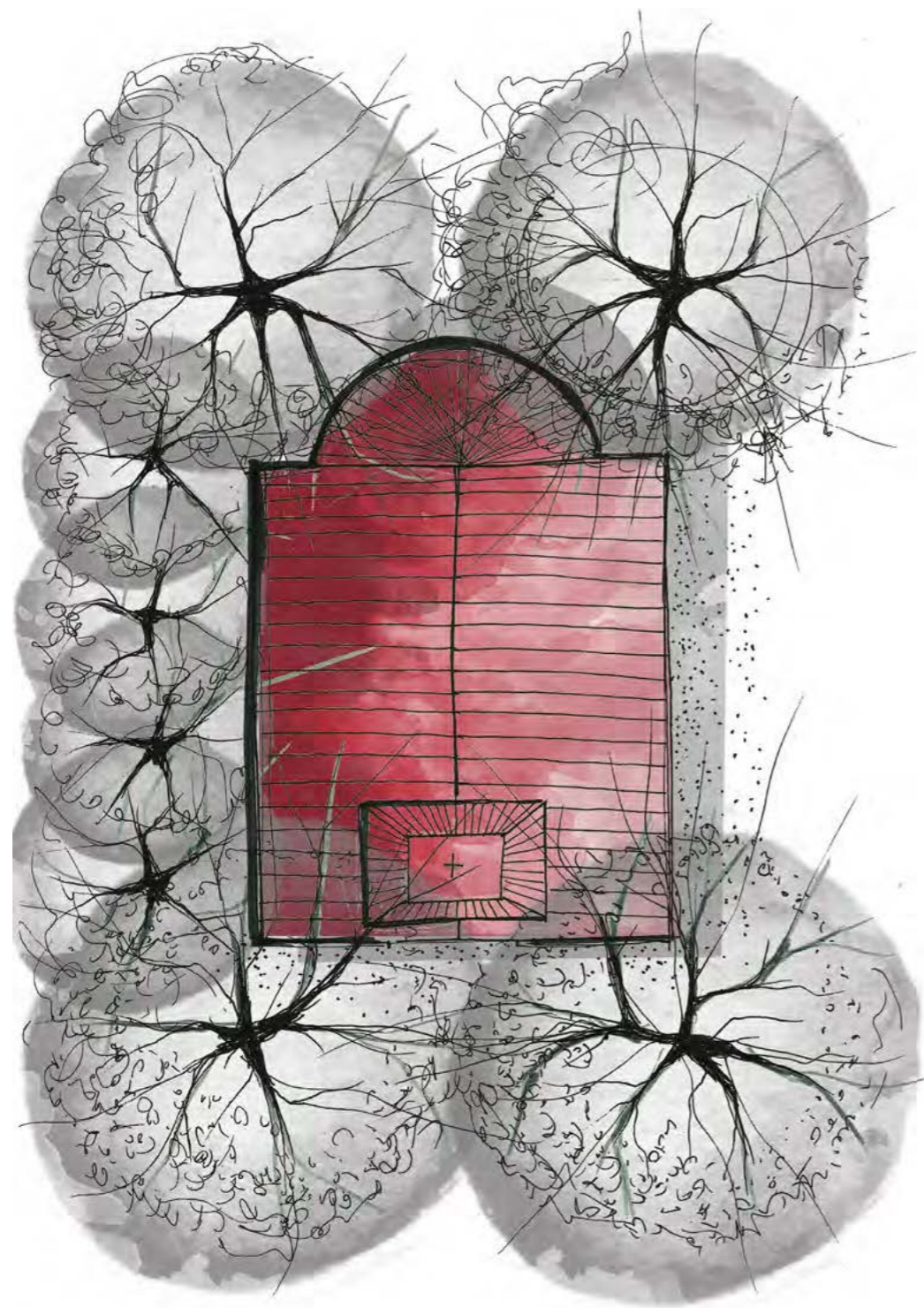
Obr. č. 97: MAPA DĚL // Všechna díla byla zaznamenána na mapce, která posloužila návštěvníkům vernisáže pro orientaci. Na následujících stránkách jsou zfotodokumenovány nejhlavnější vzniklá díla. Autorem všech fotografií je Daniel Matějka.

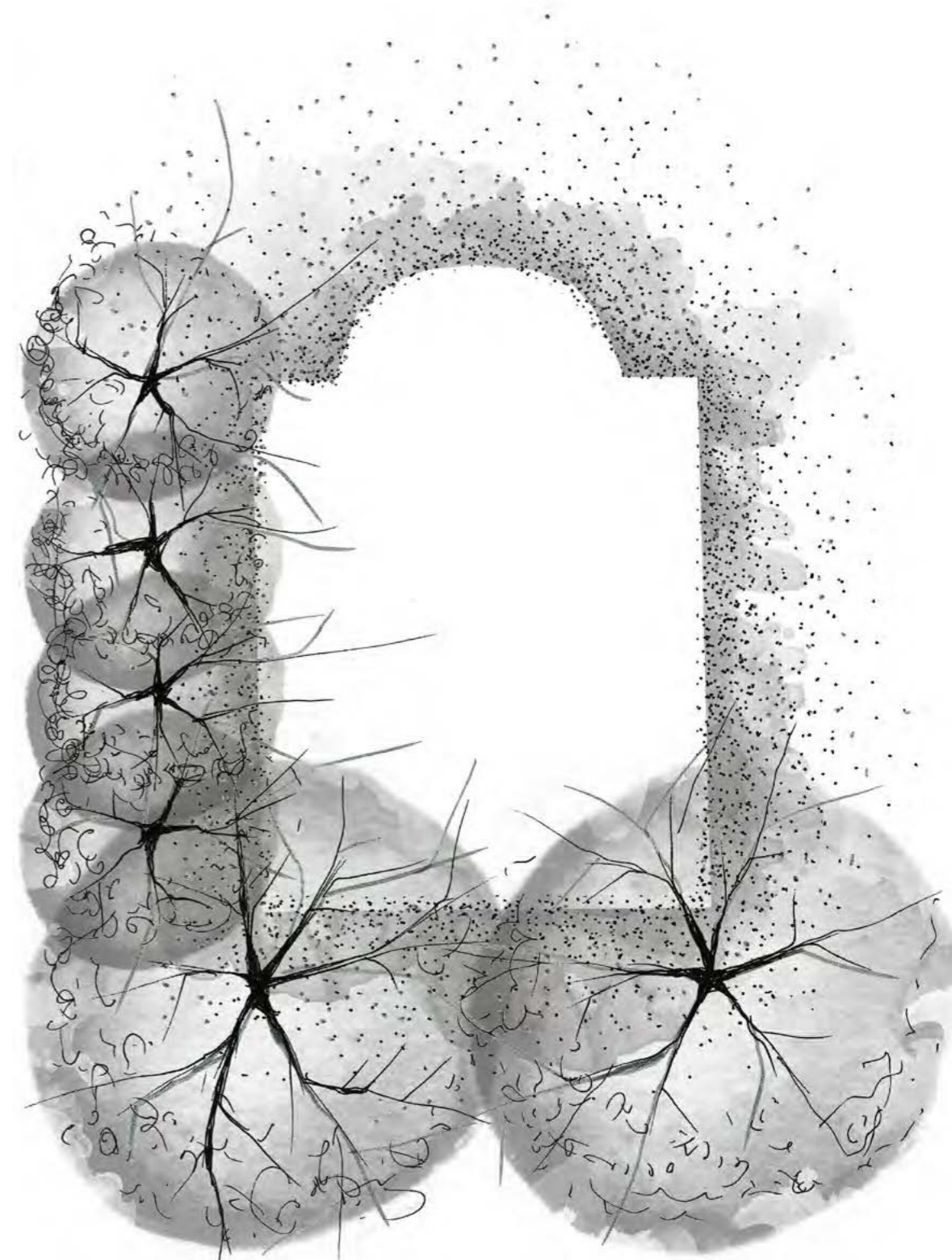
KAPLE - VYČÍŠTĚNÍ K OČIŠTĚNÍ // Zvýraznění půdorysu kaple - posledního stojícího objektu v zaniklé osadě Královec, který byl v roce 2007 srovnán se zemí na základě rozhodnutí zastupitelstva obce - obraz krajiny s přetrženými kořeny? Autor nápadu: Syrová Hana, realizace: účastníci workshopu. Autor básně: Zdeňka Morávková.

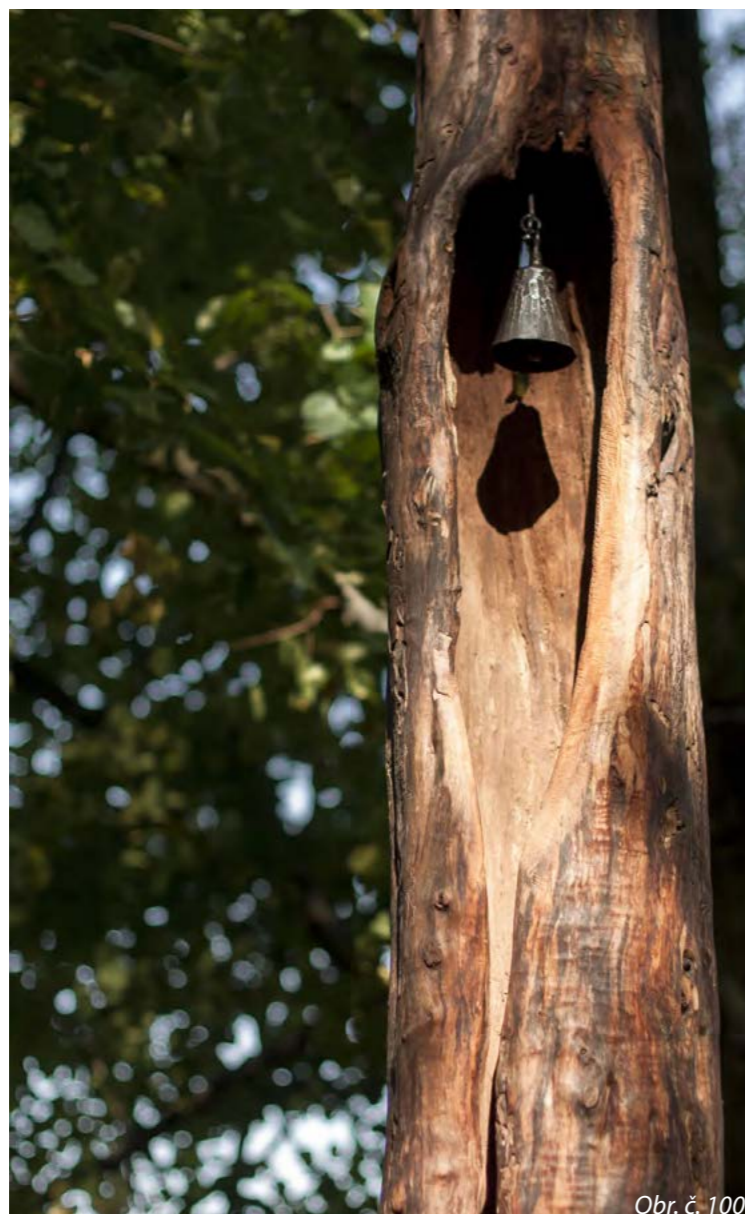
jsme živé sochy
stojíme
na kraji cesty
na kraji pole
na kraji lesa
na kraji zaniklé kaple
vstoupit dovnitř
chce odvahu

SKICA MINULOST // Půdorys bývalé kaple.

SKICA SOUČASNOST // Místo bývalé kaple je stále patrné díky stromům, které nesou paměť. Dvě mohutné lípy stojí v průčelí kaple a čtyři jírovce tvoří boční stěnu kaple. Stromy - němí svědci tiše přihlížejí dějinám lidstva.

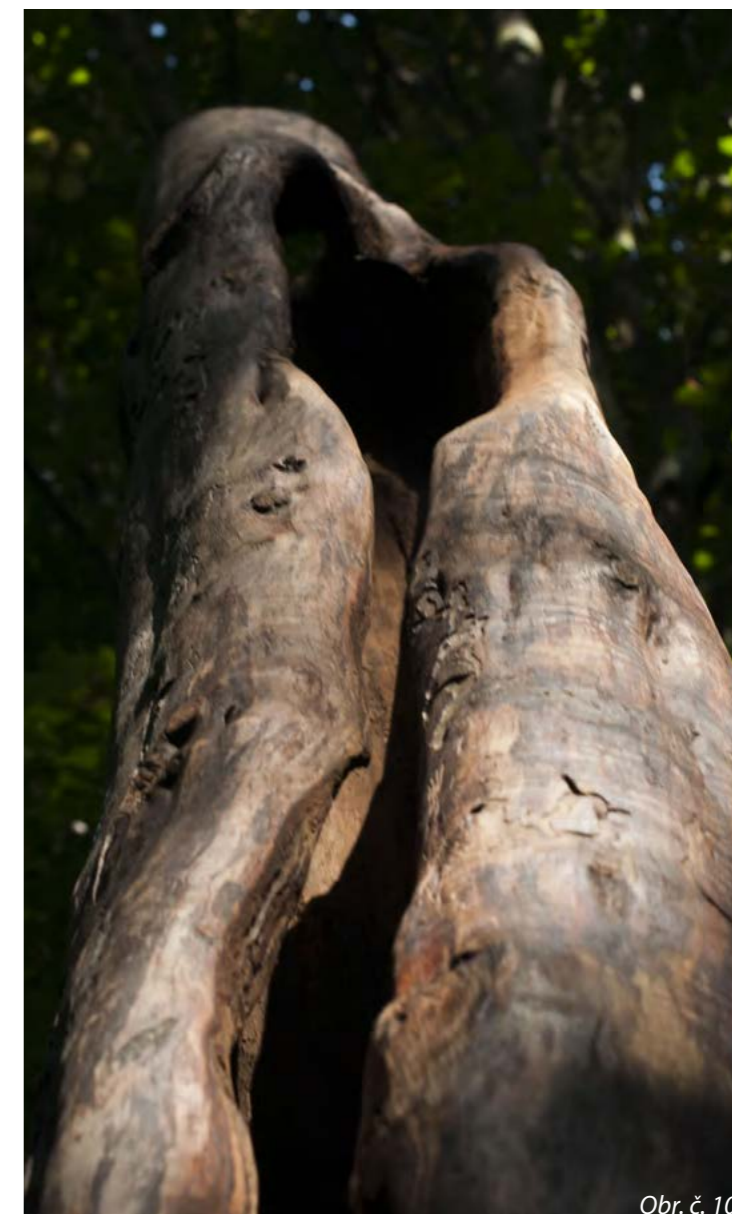
Obr. č. 100

ZVUK KRÁLOVCE // Rozezvuč paměť místa, kde žili pastýři ovčí Autoři: Hana Syrová, Petr Syrový, Daniel Matějka.

Obr. č. 101

Koncept vychází z navrácení typického pasteveckého zvuku do zaniklé obce. Zvuk ručně tepaného zvonu má připomínat pasoucí se ovce, které se dříve proháněly na pastvinách Královce. Zvuk, stejně jako vůně, je silným nositelem paměti a představivosti.

Obr. č. 102

Proto stačí zavřít oči a zazvonit. V mysli se vám roztančí obrazy. Tato třešňová stéla je jediným trvalým dílem, které během projektu vzniklo. Slouží taktéž pro potěchu poutníků, kteří skrz Královec prochází a a zhora nic netuší o prazvláštní historii tohoto místa.

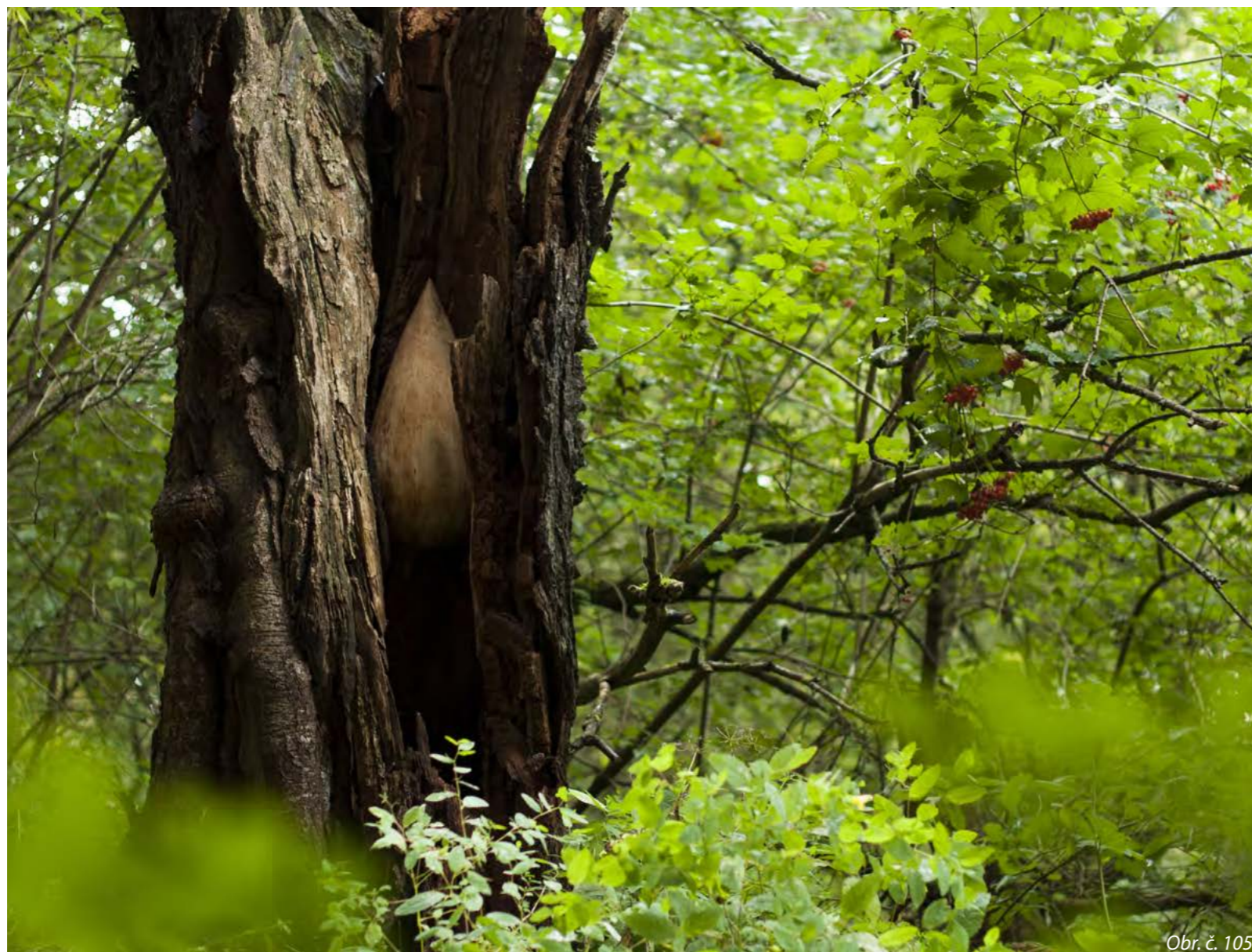

Obr. č. 103

Obr. č. 104

KOMNATA // Najít klíč. Otevřít dveře.
Autor: Pavla Kratochvílová.

Obr. č. 105

Obr. č. 106

ROVNOVÁHA // Kapka vody dává život. Kapka vody je součástí procesu rozkladu a pomáhá život rozložit, přeměnit. Život a smrt nejsou dvě události. Podstatou života je přeměna, smrt, zánik, který je jedinou možností pro vznik dalšího. V toku proměn padá kapka k zemi. Kapka je srdcem, kapka je tepem. Autor: Zdeňka Morávková, Syrový Petr.

Obr. č. 107

BYLO TU, NENÍ TU...NEBO JE TU? // Rozhoupej to tu. Houpačka pověšená na lípě uprostřed kukuřičného pole. Cestou k houpačce se můžete ztratit v kukuřičném poli. A stát se menším a ještě menším, až budete nejmenším na celém světě. Autor: Daniel Matějka a Hana Syrová.

Obr. č. 108

Obr. č. 109

Obr. č. 110

SOBOTA //

Dnes či před sto lety
stále též vůně, barvy, zvuky,
jiní lidé.

Autor: Adéla Jungová, Martina Matiašková.

Obr. č. 111

Obr. č. 112

KDO TVOŘÍ DĚJINY? // Ne(obnova) pomníku? Autor: Zdeňka Morávková.

VYŠLAPÁNO // Na dvacet minut jsme se stali původními obyvateli sudetského statku. Vařili jsme, pracovali na poli, hráli si, pokuřovali dýmku a hřebelcovali koně. A znovu jsme tak prošlapávali cesty domem, polem a zahradou, které už dávno zarostly. Nebo nezarostly? Autor: Lucie Fryčová, autor básně: Zdeňka Morávková.

zase vidím lidi
sedět v dálce
v krajině
v trávě
kouká jim jen hlava
ten pohled na ně
znamená, že jsem doma
že jsem správně
konečně
zase
tady.

Obr. č. 115

CENNOSTI //

Jaký to je pocit opustit domov?
Zanechat to, co milujeme?
Zanechte své krásné šperky ovocnému sadu,
tak jako bývalí obyvatelé...

Autor: Pavla Jašková.

Obr. č. 116

V OBJETÍ HLASU // Zvukový experiment v útrokách bývalého vodojemu. Odhodte stud ze svého hlasu! 1. Lehněte si na břicho, přiložte hlavu k otvoru a dujte. 2. Sestupte po žebřících do útroby prostoru a v temnotě vyjádřete vnitřní hlas. Autor : Lucie Fryčová, Žaneta Vítová.

Obr. č. 117

TOTO NENÍ REALITY SHOW // Autor: Zdeňka Morávková.

Obr. č. 118

SKLIZEŇ // Prožitek z česání jablek, dnes či před sto lety, stále též vůně, barvy, zvuky. Kolektiv autorů.

Obr. č. 120

Obr. č. 121

O-HRANIČENÍ //
hranice tebe
hranice nebe
hranice (ne)jsou
hranice v hlavě
nebát se a nekrást
co je za tvým plotem?
Autor : Adéla Jungová.

Obr. č. 123

5.2.9 ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI

Přednášky. Důležité posláním celého projektu bylo zvýšit povědomí o zaniklém sudetském regionu Hřebečsko a poukázat na problematiku ztráty kulturní paměti krajiny. Během týdenního workshopu proběhla přednáška o historii Hřebečska od místní novinářky Bc. Kateřiny Kokešové. Tato přednáška byla určena speciálně účastníkům workshopu a měla za cíl nastartovat tvorbu konceptů. Další přednáška proběhla v nedalekém Lanškrouně a byla určena pro širokou veřejnost.

Přednášející Mgr. Tereza Vávrová z občanského sdružení ANTIKOMLEX přednášela o sudetské krajině. Přednášky se zúčastnilo okolo čtyřiceti lidí. V rámci vernisáže znovu opět vystoupila Bc. Kateřina Kokešová, která otevřela sudetskou otázku mezi lidmi, kterých se konkrétně týká. K návštěvníkům promluvil také evangelický farář Jakub Keller, který vnesl do celé akce duchovní rozměr. Vernisáž byla podbarvena hudbou místních hudebníků: Pavly Vyháňkové a Vojtěcha Špryncy.

Obr. č. 124

Obr. č. 125

Vzdělání. Jelikož hlavním cílem projektu bylo zvýšit povědomí o zaniklém regionu Hřebečsko, bylo potřeba připravit kvalitní informační materiál, který by poskytl veřejnosti základní důležité informace. Bylo vytvořeno pět posterů, které byly vyvěšeny v lesní galerii v rámci vernisáže. Mapy a informační materiály byly vypracovány v rámci analytické části.

Jednalo se o tyto postery:

- 1. poster - historie hřebečského regionu
- 2. poster - historické mapy od 1. vojenského mapování až po současnost
- 3. poster - koláže fotek z roku 1911 a 2014
- 4. poster - mapa pozemkového katastru z 1. poloviny 20. století s vykreslenými parcelami domů
- 5. poster - informace o kapli, která byla zbořena v roce 2007 na pokyn zastupitelstva obce

1.

Hřebečsko (z německého Schönhengstgau, Schönhengster land) je název zaniklého jazykového ostrova rozkládajícího se po obou stranách historické zemské hranice Čech a Moravy mezi městy Ústí nad Orlicí, Litomyšl, Polička a Jevíčko, které již nebyly jeho součástí, a Mohelnicí, Zábřehem a Lanškrounem, které součástí byly. Jeho centrem byla města Moravská Třebová a Svitavy. Toto území bylo od 13. století až do roku 1945 obývané převážně Němci (rozkládal se tu největší německý jazykový ostrov v českých zemích). Název pochází od Hřebečského hřbetu, který prochází přibližně středem regionu.

Hřebečsko, německy Schönhengstgau, bylo zřejmě jako region poprvé definováno v roce 1813. Zdá se, že jediným důvodem pro vymezení byla německá jazyková příslušnost většiny obyvatelstva a fakt, že území bylo obklopeno prostory,

kde naopak více či méně převládalo obyvatelstvo jazykově české. Region byl vymezen v rovině vědomí kulturní a národní příslušnosti. Charakter hranic označuje nikoliv reálné kompaktní území, ale zahrnuje jednotlivé obce německého osídlení v širokém okolí.

V Hřebečsku bylo celkem šest měst (Svitavy, Březová nad Svitavou, Moravská Třebová, Lanškroun, Zábřeh, Mohelnice) a dalších 142 obcí, z nichž jen ve 13 žilo více Čechů než Němců. V roce 1939 zde žilo 126 000 obyvatel, z nichž bylo 84 % německé národnosti. Je uváděno, že rozloha území byla 1230 km².

Po celou dobu druhé světové války je Hřebečsko součástí sudetské župy, pokrývající území bývalé provincie Sudetenland, s centrem v Opavě. České menšiny jsou odejmuta téměř všichni

práva, Češi slouží jako pomocná síla v německých zbrojních továrnách.

Hřebečsko je osvobozeno Rudou armádou ve dnech 9. a 10. května 1945, kdy jsou zřízovány prozatímní národní výbory. Ve Svitavách také vzniká Úřad pro Němce, jenž měl dohlížet na postupný a poklidný odsun německého obyvatelstva. Přesto obecní kroniky mluví v prvních poválečných měsících o tzv. divokém odsunu, charakteristickým rabováním německých domů a násilím mnohdy na celých německých rodinách. Teprve po vydání dekretů prezidenta obnovené republiky Eduarda Beneše se situace uklidňuje. Z již naznačených, historicky vzniklých důvodů zde bylo jen minimálně těch, kterým bylo povoleno vystěhování do Rakouska mimo odsuny. Historie regionu Hřebečsko, postaveného především na jazykové a národnostní soudržnosti, by tím měla končit. Z daného území zmizelo etnikum, které jej sblížovalo, pro české starousedlíky pak toto regionální vymezení nikdy nenabýlo takového významu, aby byli ochotni jej dále udržovat. Souběžně s odsunem německého obyvatelstva přichází na Hřebečsko obyvatelstvo české, a to ze všech koutů obnoveného Československa, především ze střední Moravy a severovýchodních Čech. Vznikají tedy komise pro jmenování národních správců na německé továrny a podniky. V polovině padesátých let již kraj žije normálním životem, přestože všechny válečné škody nejsou ještě napraveny. Hřebečsko není region, který by zcela zmizel. Zřejmě proto, že nikdy nebyl primárně postaven na existenci hospodářských vazeb, může v určité formě existovat i za situace, kdy nemá žádný takový podklad. Protože většina organizací, sdružujících odsunutě Němce z Čech a Moravy, je postavena na územním principu, stále existuje Hřebečsko jako jednotka těchto spolků.

Použitá zdroje:
 Marie Macková - HŘEBEČSKO - REGION, KTERÝ ZMIZEL. Moravskotřebovsko Svitavsko. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 2002
 Kronika města Svitavy, město Svitavy 200
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hřebečsko>
 Mapa z roku 1936 (zdroj): http://www.hrebecsko.eu/stranky.cz/img/picture/149/Schoenhengstgau_1808a1947.jpg
 Obrázky z Hřebečska (zdroj): <http://www.schoenhengstgau.eu/archiv/b/1kc/>

2.

3.

4.

5.

Zapojení dětí z MŠ. Do projektu se zapojilo několik sociálních skupin. Jednou z nich byla i skupina dětí z mateřské školky Žižkova v Lanškrouně. Díky kreativním učitelkám mohly děti vytvářet hned několik děl týkajících se Královce. Samotné tvorbě předcházelo povídání o zaniklé osadě. Děti si se zavřenými očima představovaly, jak prochází krajinou, kde jsou domy, kaple, ovocné stromy či pracující obyvatelé na poli. Následovala první tvořivá aktivita, při které se dětem namalovaly chodidla hliněnými pigmenty a následně se prošly „krajinou Královce“, neboli

po bílém plátně, kde zanechaly své stopy. Dále děti kreslily pomocí přírodních hliněných pigmentů na plátno Královce. Poslední aktivitou byla kresba autoportrétů obyvatel Královce s popisem jména a charakteru. Všechna díla byla vyvěšena v lesní galerii v rámci vernisáže, díky čemuž přišli na vernisáž i rodiče dětí. Díky této aktivitě byly do projektu zapojeny i ti nejmladší. Forma, která byla zvolena, nenásilně dětem nastínila situaci, která se stala v minulosti v jejich okolí.

Obr. č. 126

Zapojení klientů z domova U Studánky. Další zapojenou sociální skupinou byli klienti z Domova u studánky v Anenské Studánce. Tento domov slouží jako ústav sociální péče pro mentálně postižené dospělé ženy. O klienty pečují řádové sestry z Kongregace Sester

Nejsvětější Svátosti. Klientky se tedy zapojily svými kresbami na téma krajina domova, jelikož svým pobytem v léčebně často o svůj domov přišly. Vytvořené práce byly vystaveny v lesní galerii v rámci vernisáže. Některé ženy se přišly na vernisáž osobně podívat.

Obr. č. 127

Obr. č. 128

5.2.10 MEDIALIZACE PROJEKTU

Na vernisáž jsme pozvali místní novinářku, která následně napsala článek o akci v místním deníku Lanškrounské listy. Díky článku se o akci dozvěděla širší veřejnost, která následně mohla Královec osobně navštívit a vytvořená díla si prohlédnout i po ukončení vernisáže. Další článek vyšel časopisu ZAHRADA - PARK - KRAJINA a v časopisu Ministerstva vnitra - Veřejná správa, č. 25-26/2014. Dalším krokem medializace projektu bylo vytvoření putovní výstavy KRAJINA NA OKRAJI, která prezentuje tvorbu našeho sdružení naOkraji, z.s.. Velká část výstavy je věnovaná právě projektu Hřebečsko. Výstava měla vernisáž v prostoru átria fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně v březnu 2015. Dále bude výstava putovat do Galerie Kritiků v Praze, do Olomouce a dalších měst. Projekt byl také vybrán na mezinárodní výstavu děl zahradní a krajinářské tvorby Landscape Odyssey 2010-2015 v Maďarsku, kde bude prezentovat Českou republiku v kategorii land art.

Obr. č. 129: Pozvánka na výstavu

Výstava LANDSCAPE ODYSSEY

Administrativní palác Florentinum

Děkujeme všem, kteří jste nám zaslali své projekty. Velmi si vážíme Vašeho zájmu o reprezentaci ČR na mezinárodní výstavě LANDSCAPE ODYSSEY 2010-2015. Vybraní členové správní rady pečlivě hodnotili všechny přihlášené prezentace děl a nakonec vybrali ty, které nejlépe odpovídaly požadavkům výstavy. Zde jsou výsledky.

Vybrané projekty:

- Landart - Hřebečsko – region, který (ne)zanikl
- Komunitní akce - Víkend otevřených zahrad
- Věda a výzkum - Živý les v umělém prostředí
- Ochrana krajiny - Obora Obelisk
- Krajinářské plánování - Proměna ostrova Santos
- Krajinářský urbanismus - akce v rámci Landscape Festivalu
- Veřejné prostranství - Administrativní palác Florentinum v Praze

Obr. č. 130: Newsletter SZKT 3/2013

Zaniklou osadou Královec zněl znovu zvonek

Víc než 80 lidí zhlédlo projekt Hřebečsko, které (ne)zaniklo

7.9. Královec - Poblíž Anenské Studánky leží Königsberg, po česku Královec, největší zaniklá osada Hřebečska. Na začátku 20. let minulého století byla obec se stovkou obyvatel, po roce 1945 vysídlené Němce nahradilo 5 českých rodin. Místo ale opustili, bylo špatně dostupné a domy chátraly stejně jako krajina. Skupina mladých tvůrců landartu (umění v krajině, pozn. red.) si Královec vybrala pro svůj projekt. Chtějí obnovit vztah lidí ke krajině.

Horní Čermné. Jedna z účastnic strávila v Královci dětství, kdy prolezala zchátralé domy. „Někdy mě zajímá, kdy byl vlastně Královec založený, musí to být nesmírně stará vesnice. Ale jsem moc ráda, že se tu dnes něco děje,“ komentovala ruch vernisáže. Kdo přišel, mohl pátrat podle přiložené mapky po sklepech domu, ve kterém ležela jablka nebo objevit odmetené půdorysy zbořené kaple. Tvůrci většinou z přírodních materiálů upozornili svými objekty na místa, kde se nacházely relikty domů, nebo obnovili dojem zabydlenosti - pověšené bílé prádlo mezi stromy nebo plot uprostřed lesa.

Na fotografii nad článkem je Hana Syrová, jedna z organizátorek projektu Hřebečsko, které (ne)zaniklo. Vidí odsun německých obyvatel po válce jako ztrátu kulturní i krajinářské identity. „Posledním reliktem v Královci byla kaple, kterou postupně pohltil les. V roce 2007 se zastupitelstvo Opatova rozhodlo chátrající kapli zbořit. Je smutné, že i v novém tisíciletí může dojít k takovému činu. Na některých místech se kaple opravují, na jiných místech se kaple bourají. Je to obraz toho, že žijeme v krajině s přetřesenými kořeny!“ upozorňuje Hana na ještě nedávno zřasby v místě. Téma Sudet a regionu Hřebečska je ostatně i její diplomovou prací na Mendelově univerzitě, kde studuje krajinářskou tvorbu. „Čím víc jsem se do tématu ponořovala, tím více mě fascinovalo, jak malé nebo skoro žádné povědomí o zaniklém regionu panuje mezi místními lidmi. Dostala jsem tedy chuť, podělit se o to s ostatními. A to pomocí landartu či site-specific, tedy umění v krajině. Myslím si, že je to cesta, jak promlouvat k místním lidem o krajině a jak postupně obnovovat ztracený vztah k ní,“ rozvažuje rodatka ze Žichlinka.

Hana Syrová zve případné návštěvníky do Královce na víkendový výlet. „Mějte otevřené oči. Můžete rozeznat zvony zvonečnický. Nebo se zhopnout se na lipě uprostřed kukuřičného pole. A pak se třeba projít po mechové pěšince až k zamčeným dveřím.“

Hana Syrová je jednou ze zakladatelek občanského sdružení naOkraji, pro projekt Hřebečsko získala grant z regionálního fondu rozvoje od Nadace Via a Poštovní spořitelny. Jiným jejich projektem je 100 hupozornit na krásná místa v krajině.

Kateřina Kokešová, foto: Dan Matějka

Kromě ní se na přípravě a realizaci projektu podílela Zdeňka Řezbová-Morávková, odborná lektorka umělecké tvorby v krajině, a studentka konceptuálního umění na AVU Lucie Fryčová. Workshopu se zúčastnilo třináct lidí různého zaměření. Jak studentka konceptuálního umění, architektka, tak třeba muzikantka nebo geograf. Nedělní vernisáž prezentovala díla vzniklá během několika denního workshopu. Na přednášce a zkoumání krajiny se přišlo podívat přes 80 lidí převážně z okolních vesnic. Tvůrci vztýčili malou zvoničku, kterou svolávali na začátky přednášek, např. duchovního slova se ujal Jakub Keller, evangelický farář z

Obr. č. 131: Článek o projektu Hřebečsko - region, který (NE)zanikl v Lanškrounských Listech 20/2014

Obr. č. 134

Hřebečsko – region, který (ne)zanikl

Hana Syrová, Daniel Matějka

Landartový workshop v srdci zaniklého sudetského regionu, jehož cílem bylo vzkřísit kulturní paměť krajiny, která pomalu, ale nenavratně mizí.

V září minulého roku proběhl v zaniklé osadě Královec experiment na hranici umění a krajinářství. Jednalo se o týdenní umělecký workshop, jehož výstupem byla veřejná vernisáž uměleckých děl pro širokou veřejnost. Cílem bylo zvýšit povědomí místních lidí o historii a identitě místa, ve kterém žijí. Přiblížit místním lidem krajinu s přetřesenými kořeny. Cílovou skupinou byli místní obyvatelé, kterým byl vytvořen prostor pro setkávání, sdílení a navazování nových vztahů díky společnému zážitku. Jako prostředek k dosažení vytyčených cílů byl použit land art, jakožto cesta, jak promlouvat k místním lidem o krajině a jak postupně obnovovat ztracený vztah k ní.

Místo

Projekt probíhal v srdci bývalého regionu Hřebečsko – v zaniklé osadě Královec u Lanškrouna. Ještě v roce 1920 v ní žilo 102 lidí a stálo zde 23 domů. Po odsunu německých obyvatel se do Královce přistěhovalo pět rodin, které ale postupně opět místo opustily. Důvodem byla především špatná dostupnost. Domy začaly chátrat, a tak zastupitelé Opatova využili projíždějící ruské tanky k demolicí celé vesnice. Posledním reliktem zaniklé obce byla kaple, kterou postupně pohloval les. V roce 2007 se zastupitelstvo Opatova rozhodlo chátrající kapli zbořit. Je smutné, že i v novém tisíciletí může dojít k takovému činu. Na některých místech se kaple opravují, na jiných místech se kaple bourají. Je to obraz krajiny s přetřesenými kořeny? Odsunem německých obyvatel došlo ke ztrátě kulturní identity i identity krajiny.

Tvorba

Na uměleckém workshopu se sešlo třináct účastníků různého zaměření – studenti konceptuálního umění, krajinářští architekti, pedagogové, fotograf, muzikantka, architektka a geograf. Samotné tvorbě děl předcházelo několik kroků. První večer proběhlo seznámení s historií a různorodými přístupy umělecké tvorby v krajině. Interaktivní přednáška vedla lektorka Zdeňka Morávková. Druhý den workshopu byl prostor především pro prozkoumávání terénu. Přímou na místě zaniklé obce také proběhla přednáška místní novinářky Kateřiny Kokešové o historii Hřebečska a sudetské krajiny. Na historických mapách a mapách pozemkového katastru s naznačenými parcelami zbořených domů účastníci podrobně prozkoumávali terén, nacházeli pozůstatky zdí, sklepů a sadů. Žádný spěch – celodenní rozjímání v prostoru. Místo je tak specifické, že v člověku vyvolává

hodně silné emoce a ty se účastníci pokoušeli definovat. Všichni se snažili odpovědět na otázku: Jak se toto místo dotýká mého současného života? Koncept díla měl totiž vycházet z nich samých, z jejich vnitřní zkušenosti. Studentka konceptuálního umění Lucie Fryčová dodává: „Díky zařazení přednášky Kateřiny hned na začátek kurzu měli všichni účastníci možnost ponořit se hlouběji do tematiky Sudet, vystěhování, opuštění domova a tím se hned na začátku podařilo dobře vytyčit téma a jít do hloubky. Přestože následující program už nebyl příliš strukturován a účastníci nedostávali intelektuální stimul, jaksi automaticky se začali „nořit do sebe“ a začali se osobně konfrontovat s královecovou historií. Díla, která začala vznikat, tedy neměla příliš uměleckých ambic, ale spíše ambice historicko-spoločenské, sociální či autoterapeutické.“

Celkově vzniklo okolo dvaceti děl poměrně jednoduchých, vycházejících z jedinečnosti jednotlivých míst. Jediným trvalým dílem vznikl v rámci setkání byla třešňová stěla – zvonička připomínající zvuk pasoucích se ovci na pastvinách Královce. Zvuk, stejně jako vůně, je silným nositelem paměti a představitosti. Stěla bude sloužit také pro potěchu poutníků, kteří Královec procházejí a zhořel nic netuší o prázdnosti historie tohoto místa. Díky různorodosti skupiny se podařilo vytvořit velké množství děl odlišných ve způsobu pojetí – vznikla díla hravá i vážná, procesuální i trvalá, romanticky jemná i politická.

Vernisáž

Samotná vernisáž byla vyvrcholením celého týdenního tvůrčího setkání. Konala se přímo pod širým nebem v srdci zaniklé osady Královec. Vernisáže se zúčastnilo přes osmdesát lidí, což bylo velké překvapení, jelikož dostat se na toto místo je vcelku komplikované. Mezi účastníky byli především lidé z okolních obcí a pozvaní přátelé. Důležití však byli především pamětníci, kteří ještě pamatovali Královec jako fungující vesnici a svými postřehy zhmotňovali příběhy, které se zde odehrály. Díky vernisáži se podařilo všem přichozím zprostředkovat neobyčejný zážitek – setkali se lidé, kteří žijí na stejném místě, ale vzájemně se neznají. Vznikl prostor pro vytvoření a navazování nových sousedských vztahů. Na místě, kde se usychající jabloně nakláňely pod tíhou stáří a švestky plodily ne pro lidi, ale pro divou zvěř, byl prostřen bílý stůl. Vstupenkou na vernisáž bylo přinést něco dobrého na společný raut, a díky štěrnosti příchozích se tak stůl brzy prohybal pod tíhou místních

Bc. Hana Syrová studentka oboru Zahradní a krajinářská architektura na ZF MENDELU v Lednici. Ráda hledá staré sady, které nemají nikoho, kde by z nich měl radost. Ráda oclutává dary, které krajina lidem dává. Ráda tvoří v krajině pro počtu dříve i kolemjdoucích.

Ing. Daniel Matějka absolvent oboru Zahradní a krajinářská architektura na ZF MENDELU. V současnosti výzkumný pracovník na Ústavu plánování krajiny ZF v Lednici a samostatný projektant. Ve volném čase věší houpačky, obdivuje staré továrny a sbírá rezavé šrouby.

Autři jsou členy sdružení naOkraji, z.s., www.naokraji.cz

Obr. č. 132: Článek o Hřebečsku v časopisu ZAHRADA -PARK - KRAJINA.

Obr. č. 135

5.2.11 ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA PROJEKTU

Po zakončení projektu bylo potřeba celý projekt vyúčtovat a vyplnit závěrečnou zprávu, kde je popsán průběh, naplnění cílů a výsledky projektu. Je zde hodnocena úspěšnost projektu, problémy a přínosy. Dále hodnocení spolupráce s Nadací Via a hodnocení grantového programu.

- formulář závěrečné zprávy 1. str.

Závěrečná zpráva
Regionální fond rozvoje Poštovní spořitelny
souSedíme si

Číslo projektu: 034/2014
Organizace/obec: NAOKRAJI – o krajině na okraji, z.s.
Název projektu: : HŘEBEČSKO – region, který (NE)zanikl
Jméno osoby odpovědné za realizaci projektu: Hana Syrová
<ul style="list-style-type: none"> • aktuální e-mail: svrovahanka@gmail.com • aktuální telefon: 608 888 971

Při zpracovávání závěrečné zprávy vycházejte z popisu a harmonogramu projektu uvedeného v žádosti o grant. Velikost jednotlivých rámečků si upravte podle potřeby.

1. Popište průběh a výsledky projektu. Konkretizujte zapojení veřejnosti. U akcí nezapomeňte uvést jejich termíny a počty zúčastněných osob. Pokud jste se během realizace projektu odchýlili od původního plánu, změny popište a odůvodněte.

Průběh projektu:

Plánování projektu – aktivizace a prohlubování vztahů mezi dobrovolníky místní aktivní skupiny. Vytvoření realizačního týmu. Zapojení různých sociálních skupin - klienti z Domova u Studánky a děti MŠ Žižkova, kteří se zapojili do projektu svými kresbami, které byly vystaveny na závěrečné vernisáži. Schůzky s jednotlivými přednášejícími – domlouvání přednášených témat. Schůzka s muzikanty. Tvorba propagačních materiálů. Oslovování místních umělců k účasti na landart workshopu.

Landart workshop – 2.-9. září. Účastnilo se 11 účastníků a 2 organizátoři (různorodá skupina studentů i pracujících, umělců i neumělců. Celou akci provázela odborná lektorka. Do workshopu byl zapojen i místní sochař, který vytvořil stálý objekt – třeshňovou zvoničku. V rámci workshopu byly pro skupinu připraveny přednášky odborníků, díky kterým získali tvůrci povědomí o místě, ve kterém tvoří.

Veřejné přednášky a diskuze – vzdělávání místní komunity, sdílení, propojování různých skupin místních obyvatel, vzbuzení zájmu o místo, ve kterém žijí.

V rámci projektu vznikly tyto přednášky:

1. 3. září - Bc. Kateřina Kokešová – o historii Hřebečska pro účastníky workshopu. 17 účastníků
2. 4. září - Ing. Tereza Vávrová, ANTI-komplex – O sudetské krajině v Lanškrounské knihovně. 50 účastníků z veřejnosti
3. 5. září - Ing. Veronika Beranová – přednáška na téma sudetské písně a zvyky. 23 účastníků
4. 7. září - Jakub Keller – duchovní rozmluva na místě bývalé kaple. 90 účastníků
5. 7. září - Bc. Kateřina Kokešová – historie Hřebečska a sudetské otázky. 90 účastníků

Veřejná vernisáž – setkávání, sdílení, prohlubování vztahů, rozvíjení komunity. 7. září. Účastnilo se zhruba 90 lidí. Převážně občané z okolních obcí. Dostavili se dokonce i pamětníci, kteří zaniklou obec ještě pamatovali. Díky nim vznikla zajímavá diskuze po vernisáži. V rámci vernisáže proběhly přednášky a hudební vystoupení místních umělců. V zaniklém sadu bylo připraveno pohoštění z místních potravin, které přinesli samotní návštěvníci vernisáže. V rámci vernisáže byla představena vzniklá díla (23 děl) samotnými tvůrci. Z fotografií vzniklých děl byla vytvořena putovní výstava. Máme v plánu umístit ji do Lednice, Brna, Olomouce, Moravské Třebové, Ostravy a dalších měst.

- formulář závěrečné zprávy 2. str.

2. Jak se vám projekt povedl? Setkal se s odezvou místních lidí? Dosáhli jste vytyčených cílů? Na co jste hrdí a z čeho máte největší radost?

Myslíme si, že naše cíle byly dosaženy – vzkřísili jsme kulturní paměť krajiny. Zvýšili jsme povědomí o historii místa. Podpořili jsme místní komunitu a umožnili jsme zapojení různých sociálních skupin. Díky společnému zážitku – veřejné vernisáži pod širým nebem – jsme vytvořili prostor pro sdílení setkávání, diskuzi. Největší radost máme z hojně účastní na vernisáži. Jelikož se jedná o těžko dostupné místo, nečekali jsme tolik návštěvníků. Potěšila nás i velká spokojenost návštěvníků, kteří na místě často byli úplně poprvé a nevěděli, že něco takového v blízkosti jejich bydliště existuje. Radost máme z celkové energie celého workshopu. Sešla se různorodá inspirující skupina, která vytvořila velice citlivá a povedená díla.

3. Vyskytly se během realizace projektu nějaké obtíže? Jak jste se s nimi vypořádali? Co byste poradili jiným realizátorům na základě zkušeností získaných během realizace projektu?

Žádné větší problémy se nevyskytly. Jenom doporučíme ostatním, aby si vytvořili kvalitní a stabilní realizační tým, který se do práce pustí s plným nasazením. Časově byl projekt o hodně více náročný, než jsme si původně mysleli.

4. Vyznačte na škále (ve spodním řádku osy), nakolik jste se během realizace projektu přiblížili vaší představě ideálních sousedských vztahů ve vaší komunitě. Vývoj okomentujte.

Číslo 10 představuje lýžený stav sousedských vztahů.

Pro vyznačení použijte tato písmena: Z = stav při zahájení projektu, S = současný stav

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		z			s				

Komentář: Během projektu došlo k propojení lidí z okolních vesnic zaniklé obce Královce. Pozvali jsme pamětníky, kteří povídali o vývoji Královce a propojili se tak s mladší generací. K propojení došlo také na samotné vernisáži, kdy lidé společně prožili silný zážitek. Na vernisáži také došlo k propojení klientů z Domova u Studánky s postiženými s ostatními obyvateli. Za tento kontakt jsme velice rádi, jelikož klienti se v běžném životě do kontaktu s obyvateli vůbec nedostanou.

5. Co považujete za největší přínos projektu pro místní komunitu?

Zvýšení povědomí obecně o Hřebečsku, ale také o místě samotné – zaniklé osadě. Otevření sudetské otázky mezi lidmi, kterých se otázka konkrétně týká. Zprostředkování neobvyklého zážitku – vernisáž pod širým nebem. Setkání lidí, kteří žijí na stejném místě, ale vzájemně se neznají. Vytvoření a navázání nových sousedských vztahů. Možnost realizace mladých umělců.

6. Co bylo největším přínosem projektu pro vaši organizaci/váš tým? Co nového jste se naučili? Podařilo se vám získat nové příznivce (např. dobrovolníky, dárcy, sponzory, novináře, zastupitele, partnery apod.)?

Největší přínos bylo obohacení našeho týmu o nové členy z jiných oborů – uměleckých. Dalším přínosem byla komunikace s různými orgány a sociálními skupinami. Zkušenost jsme také nabrali v komunikaci s médií, při medializaci projektu.

7. Co bude dál? Budete v projektu nějakým způsobem pokračovat? Hodláte navázat na jeho výsledky a/nebo tento projekt dále rozvíjet?

- formulář závěrečné zprávy 3. str.

Máme vytvořenou putovní výstavu, se kterou bychom chtěli vystavovat v různých městech republiky a šířit tak dále povědomí, jak už o Hřebečsku, tak o umění v krajině a jeho významu pro lidi.

8. Jak byste zhodnotili spolupráci s Nadací VIA a projektovými manažerkami Lucií Volákovou a Renatou Wilflingovou? Co bychom mohli vylepšit?

Skvělá komunikace, bez problému. Děkujeme.

9. Jak byste zhodnotili program souSedíme si? Co dalšího nebo jiného – krom poskytnuté finanční a vzdělávací podpory – byste potřebovali? Co bychom mohli vylepšit?

Skvělý program, velmi potřebný. Podporuje to, co je v českém prostředí opravdu nutně podporovat – mezilidskou komunikaci, sdílení. Možná by nám pomohlo, kdybyste více propagovali a medializovali to, co v rámci projektu vzniklo – pomohlo by to v šíření našich myšlenek mezi veřejnost.

10. Popište stručně (v několika větách) realizovaný projekt a dosažené cíle tak, aby se text dal využít jako anotace vašeho projektu na webových stránkách Nadace VIA.

Cílem projektu bylo v zaniklém sudetském regionu Hřebečsko vzkřísit kulturní paměť krajiny, která pomalu, ale nenávratně mizí. A to pomocí landartu či site-specific, tedy umění v krajině. V rámci projektu proběhl landart workshop pro místní umělce, studenty uměleckých škol a zájemce z řad místních obyvatel. Workshop byl zakončen veřejnou vernisáží v zaniklé osadě Královec. V průběhu celé akce probíhaly přednášky a diskuze s místními pamětníky, historiky, archeology a krajináři. Vznikl tak prostor pro setkávání, sdílení a navazování nových vztahů díky společnému zážitku.

11. Kreativně a jednoduše znázorněte vývoj sousedských vztahů ve vaší komunitě za dobu realizace projektu. Můžete tak učinit jakýmkoli způsobem (fotkou, obrázkem, komiksem, textem apod.), rozhodující není umělecká, ale výpovědní hodnota.

Sousedské vztahy u vás před realizací projektu...

Sousedské vztahy u vás poté...

PS: Pokud by se vám to sem nevešlo, můžete odpovědět v příloze.

12. Prostor pro vaše poznámky, komentáře a cokoli, co chcete dodat či nám sdělit.

Těšíme se na další projekty s vámi ☺

6. DISKUZE

V rámci diplomové práce jsem formou dotazníku oslovila 10 krajinářských architektů a 10 umělců, kterých jsem se dotázala na tři otázky, které mi vyvstaly při zpracovávání diplomové práce a nepodařilo se mi na ně najít odpověď. Z krajinářských architektů mi odpověděli tito respondenti: Dr. Ing. Arch. Otakar Kuča, Ing. Václav Babka a Ing. Petr Mičola. Z řad umělců tito respondenti: Akad. Soch. Martin Zet, Magdalena Jetelová a Milan Maur. Následující text vznikl zpracováním zodpovězených dotazníků v kombinaci s mými vlastními úvahami nad problematikou. (Pozn: dotazníky byly vypracovány v únoru a březnu 2015. V textu jsou respondenti uváděni bez titulů.)

1. Kde je pro vás hranice mezi uměním v krajině a krajinářskou architekturou?

Architekt Otakar Kuča mezi hodnotnou krajinářskou architekturou a uměním v krajině nevidí rozdíl, neboť dle jeho názoru hodnotná krajinářská architektura prvky umění v krajině obsahuje. Václav Babka zastává názor, že pokud je uměním lidská činnost - práce člověka, který něco umí, pak neexistuje žádná hranice mezi těmito dvěma pojmy. Za umění v krajině považuje: „lidský výtvar vyvolávající silné pocity či zážitek, který svědčí o inteligenci tvůrce, jeho citu a řemeslné schopnosti a řemeslné schopnosti pro detail, drobné úpravy, plastiky nebo o odhodlání k velkým krajinářským počínům, člověka vzdělaného znalce krajiny, velkorysého hospodáře s citem pro svoji krajinu se všemi v ní obsaženými komponenty, krajinu, kterou svojí tvorbou obsáhne v rámci svého vyspělého lidského uměleckého intelektu a tvůrčí energie. Vše méně nebo jinak nedostatečně není tedy uměním a není tedy krajinářskou architekturou v tom pravém slova smyslu. Vše ostatní vyvolává pochybnosti“. Umělec Milan Maur si v rámci své mnoholeté tvorby uvědomil, že zásadní věci se dějí nejčastěji právě na rozmezí jednotlivých oborů. Dokonce nejen mezi jednotlivými druhy umění či mezi jednotlivými kategoriemi vědy, ale často i mezi vědou a uměním. Tím se naučil tyto hranice nevnímat jako hranice, ale jako příležitost pochopit určité věci. Proto mezi uměním v krajině a krajinářskou architekturou nevidí žádnou pevnou hranici. Krajinářský architekt Petr Mičola tvrdí, že: „krajina sama o sobě je lidským dílem, krajinářskou architekturou a při troše fantazie se dá považovat za výtvar „umělecký“. Připustíme-li, že existuje i umění, které má člověka pobuřovat, vytrhávat z letargie, lomcovat s ním a podněcovat pocity, pak nás krajina povrchového dolu nebo velké skládky odpadu, autostráda, panelové sídliště mohou umělecky oslovovat. To znamená, že i když to zní absurdně, je to člověkem a z jeho činnosti vytvořená socha, land art, krajinářská kompozice“.

Dle mého názoru umění v krajině je s krajinářskou architekturou velmi blízce propojeno. Pracuje ve stejném prostoru, se stejnou hmotou a materiály a zaobírá se podobnými tématy. Krajinářská architektura však v sobě může propojovat více přístupů – sochařský, architektonický či konceptuální, a tak propojuje různé formy umění v krajině. Další rozdíl vnímám také v tom, že krajinářská architektura se snaží vytvářet funkční prostor, k čemuž používá formy umění v krajině. Umění je zde tedy využito jako prostředek k získání určitého cíle.

2. S jakým úskalím jste se setkali při umělecké tvorbě v krajině?

Největším úskalím podle akad. sochaře Martina Zeta jsou při tvorbě v krajině vlastnické vztahy. Dle Václava Babky: „Hlavním důvodem neutěšenosti krajiny a mizivost dopadu toho, co lze snad někdy nazvat uměleckou tvorbou v krajině, je odcizení lidí v krajině hospodařících. Jsou ztraceny přirozené vztahy a vazby na krajinu, působí zde lidé odosobněně, partikulárně, jednoúčelově, ziskuchtivě a to i v tak zvaných odborných kruzích. Vše komplikují různě se uplatňující a různě vykládané vyhlášky, zákony, i když byly sepsány lidmi kdysi v dobré víře, ale často bez potřebné jasnoživosti a nekomplexně. Dále rozsekanost zájmů v krajině, také neschopnost spolupráce v krajině jednotlivých krajinozpytných rezortů. Tím nemyslím jen skupiny hospodařící a stavějící, ale také nekompetentnost a nekomplexní vedení státní správy, nespolečenský odborníků a nevhodný a nevyvážený způsob rozdělování financí atd.“ Petr Mičola vidí úskalí v přístupu veřejnosti. Většina lidí se dnes vznáší v jakémsi chaosu doby a špatnou zkušenost z jiných oblastí života promítají do vztahu ke krajině. „Bez souvislostí zvedají prapor ochrany, jsou vždy vyděšení, nikomu nevěří a boj vedou telefonem přes instituce ochrany přírody. Inspekce životního prostředí je úřad a neposuzuje co je krajinářským záměrem, jaká je vazba na historii, filozofii řešení, jaký byl záměr architekta, ale pouze přímý akt.“

Dle mého pohledu vidím úskalí v zaplevelenosti krajiny uměleckými díly, které bývají často nerespektující k místu, nevycházející z historické či jiné danosti místa. Více než oslovující a otázky vzbuzující kvalitní dílo, se jedná o pomník tvůrce. Názorným příkladem může posloužit tvorba Michala Olšiaka, který svými železo-betonovými plastikami zahrnuje chráněnou krajinu Žďárských Vrchů.

3. Myslíte si, že umění v krajině může mít vliv na zlepšování vztahu člověka ke krajině? Pokud ano, jak?

Dle Otakara Kuči vliv rozhodně existuje. Dokladem jsou boží muka, kapličky a další umělecké prvky, které známe z historie naší krajiny i obdiv veřejnosti k dílům krajinářské architektury. Podle Václava Babky je tomu přesně naopak. Obnovou vztahů člověka ke krajině lze dosáhnout uměním v krajině. Martin Zet zmiňuje, že při nejmenším umění v krajině usnadňuje lidem orientaci. Milan Maur tvrdí, že: „pokud nemá lidstvo samo sebe zničit, musí svůj vztah k přírodě či krajině změnit. Přestat vše řešit zcela sobecky, přestat sebe vidět jako střed a měřítko. Tomu může pomoci matematik, chemik, kněz, architekt, umělec“.

Třetí otázka je ve vztahu k mé diplomové práci klíčová. Diplomový projekt Hřebečsko – region, který (NE)zanikl, si klade za cíl vzkřísit kulturní paměť krajiny a postupně obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině. V rámci projektu byla vytvořena spousta příležitostí ke zvýšení povědomí o historii místa – veřejné přednášky, vernisáže, články v novinách, putovní výstava. Byly zapojeny různé sociální skupiny – studenti, umělci, krajináři, děti z MŠ, klienti s postižením, místní pamětníci, místní obyvatelé. Díky společnému zážitku – veřejné vernisáži pod širým nebem – byl vytvořen prostor pro sdílení, setkávání či diskuzi. Prostor pro budování nové komunity, která by v následujících letech v aktivní činnosti v regionu pokračovala. Projekt byl pouhým „naťuknutím či zasetím semínka“

v duších místních lidí. Jeho cílem bylo pouze poukázat na zanikající kulturní paměť krajiny a její hodnoty. Zda zmíněné hodnoty místní lidé přijali za své, zda je budou chránit a vážit si jich, ukáže čas.

Poučením pro mě, jakožto hlavního organizátora, je především v uvědomění si, že je potřeba napojit se hned v počátcích organizace na místního aktivního člověka, který by následně v dalších letech vytvářel příležitosti pro ucelování komunity. Není totiž možné z časového a finančního hlediska vnášet do místa stále podněty z vnějšku. Musí přijít doba, kdy si místo a jeho lidé vystačí bez vnější energie. S touto dobou přijde ruku v ruce i obnovení vztahu lidí ke krajině, pocitu sounáležitosti a odpovědnosti za místo, ve kterém žijí. Možná pak dojde k obnovení pocitu domova a k oživení lidských příběhů, které pomohou navázat ztracená spojení s minulostí, protože jedině krajině, které rozumíme, můžeme patřit.

Stále nezodpovězenou otázkou však zůstává: proč si myslet, že skrze umění můžu nabídnout něco, co předčí zkušenosti a vědomosti místních lidí, kteří jsou s místem každodenně konfrontováni? Jak můžu lidem ukazovat hodnotu jejich místa, aniž by je omezovala, kolonizovala či zasahovala do jejich života? Jedinou cestou je nejspíš: pozorovat, naslouchat a respektovat...

7. ZÁVĚR

Teoretická část diplomové práce se zabývá uměleckými tendencemi v krajině od šedesátých let minulého století až po současnost. Hlavní pozornost je zaměřena především na umělecký směr land art. V literární rešerši jsou popsána jeho historická východiska vzniku. Kdy na počátku stálo hledání nové alternativy k modernistickému umění, touha překročit hranice sterilního prostředí galerií a dematerializace uměleckého díla. Land art jde tak rukou v ruce se vznikem site-specific, konceptuálního umění a minimalismu. V práci je popsán také vznik land artu v České republice a vliv krajinářské architektury poválečné doby na vývoj tohoto uměleckého směru. Zmíněn je vliv Ladislava Žáka, který svými úvahami o tvorbě krajiny, jakožto uměleckého díla, předpověděl nové tendence land artu i rozvoj krajinářské architektury v Čechách v následujících letech. Dále je popsán rozdíl mezi americkým a evropským přístupem land artu s představením děl jednotlivých významných umělců. Diplomová práce si neklade za cíl zmapovat všechny tendence a představitele. Hlavním cílem je najít propojení mezi land artem a krajinářskou architekturou. V práci jsou tak popsáni vybraní zahraniční i čeští tvůrci, kteří se zabývají reálným ztvárněním veřejného prostoru, pohybující se na pomezí land artu, sochařství a krajinářské architektury.

Literární rešerše je zakončena příklady aplikovaného land artu. Tedy směru vznikající v současné přetechizované době a nabízí prostor pro alternativu, která hledá jiné hodnoty života, než které jsou předkládány současnou společností. Jsou tak použity formy land artu (stejně výrazové prostředky a principy) k dosažení jiného cíle (např. řešení problémů a potřeb). Tento směr posouvá formu land artu do mezioborového prostoru, kde se land art potkává se sociologií, krajinářskou architekturou, historií a jinými obory, které mají vliv na utváření krajiny. Vznikají tak projekty, které umožňují posílit historické, ekonomické, sociální a krajinářské charakteristiky. Je tak vytvořena příležitost, kdy lidé mohou prožít krajinu a ucítit sounáležitost s ní.

V praktické části jsou nastíněny problémy krajiny, které vyplývají z krajinářské analýzy. Praktická část popisuje postup od krajinářské analýzy, následnou interpretaci a definici problémů. V rámci diplomové práce je navrženo řešení kulturních problémů v modelovém území prostřednictvím aplikovaného land artu, který nám pomáhá mluvit s lidmi o problémech, které se v území nachází. Neřeší problémy přímo, ale poukazuje na ně, informuje, vytváří otázky a hledá odpovědi. Jako forma aplikovaného land artu byla zvolena veřejná vernisáž uměleckých děl v krajině, která nám umožní:

- Přilákat lidi do krajiny
- Poukázat na problémy a hodnoty krajiny
- Zvýšit povědomí o historii místa
- Odkrýt identitu místa
- Zapojit různé sociální skupiny
- Vzdělávat místní obyvatele formou přednášek
- Zažít společný zážitek
- Podpořit tvorbu místní komunity

Byl tak vytvořen projekt Hřebečsko – region, který (NE)zanikl, který měl za cíl zvýšit místním lidem povědomí o historii a identitě místa, ve kterém žijí a postupně obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině. Cílem bylo oslovit především místní obyvatele a vytvořit prostor pro setkávání, sdílení a navazování nových vztahů díky společnému zážitku.

Realizace projektu se skládala z těchto základních částí:

- Propagace a medializace projektu
- Zapojení veřejnosti – zapojení dětí z MŠ a klientů s postižením, přednášky pro veřejnost, výstava krajina na okraji.
- Týdenní umělecký workshop
- Veřejná vernisáž děl v krajině

Vznikl tak mezioborový experiment, do kterého byly zapojeny různé skupiny lidí, které měly svou nepostradatelnou úlohu:

- Místní lidé – znalost místa, citový vztah k místu, orientace
- Umělci – odborné vedení uměleckého workshopu, zkušenost s prezentací děl
- Krajinářští architekti – krajinářská analýza, definování hodnot a problémů krajiny
- Další odborníci – odborné znalosti z jiných oborů – geografové, architekti, historici, sociologové...
- Veřejnost – účastníci vernisáže, šíření myšlenky mezi další okruhy

Přínosem diplomové práce je vlastní realizace projektu v roli hlavního organizátora. Práce tak přináší praktické zkušenosti a poznatky z organizování akce - (vlastní know – how). Práce tak může sloužit jako modelový návod k pořádání podobného projektu, který je přenositelný na jiné lokality. Vždy ovšem bude záležet na charakteru modelového území a na zvolené formě aplikovaného land artu.

Zajímavostí je, že projekt vernisáže neskončil a pokračuje dál. Vyšly o něm články v časopisu ZAHRAHA – PARK – KRAJINA, v Lanškrounských Listech a v časopisu MV ČR – Veřejná správa. Byla vytvořena putovní výstava Krajina na okraji, která šíří myšlenku projektu mezi další skupiny lidí. Projekt byl dokonce vybrán na mezinárodní výstavu LANDSCAPE ODYSSEY, kde bude prezentovat Českou republiku v kategorii Land art. Vybrán byl především pro svůj přesah do sociálně-historické sféry. Dovolím si říct, že z lokálního site-specific projektu se tak stává projekt, který má mezinárodní přesah.

Land art použitý pro vzkříšení paměti a obnovení lokální identity přináší umění v krajině nový rozměr. Oživuje paměť místa i lidí, čímž překračuje hranice umění. Je to ojedinělý pokus, který umožňuje lidem prožitek v krajině a pocit sounáležitosti s ní. Umění v krajině tak nabyvá původní sociální rozměr umění samotného. Vyrůstá z nitra společenství a je vzájemně sdíleno.

LANDART

...slyší místo
...vidí horizont
...zúrodňuje myšlenky
...sází obrazy
...sklízí radost.

8. SOUHRN, RESUME, KLIČOVÁ SLOVA

Diplomová práce se zabývá uměleckými tendencemi v krajině od šedesátých let minulého století až po současnost. Hlavní pozornost je zaměřena na historická východiska land artu, vznik land artu v České republice a rozdíl mezi americkým a evropským přístupem v tvorbě. Důležitým tématem je hledání propojení mezi land artem a krajinářskou architekturou. V práci jsou popsáni vybraní zahraniční i čeští tvůrci, kteří se zabývají reálným ztvárňováním veřejného prostoru, pohybující se na pomezí land artu, sochařství a krajinářské architektury. Literární rešerše také otevírá téma aplikovaného land artu, který používá formy land artu (stejně výrazové prostředky a principy) k dosažení jiného cíle (např. řešení problémů a potřeb). Tento směr posouvá formu land artu do mezioborového prostoru, kde se land art setkává se sociologií, krajinářskou architekturou, historií a jinými obory, které mají vliv na utváření krajiny. Vznikají tak projekty, které umožňují posílit historické, ekonomické, sociální a krajinné charakteristiky. Je tak vytvořena příležitost, kdy lidé mohou prožít krajinu a ucítit sounáležitost s ní. V praktické části jsou nastíněny problémy krajiny v řešeném modelovém území – Anenská Studánka, které vyplývají z krajinářské analýzy. Je navrženo řešení kulturních problémů prostřednictvím aplikovaného land artu, který nám pomáhá mluvit s lidmi o problémech krajiny. Jako forma aplikovaného land artu byla zvolena veřejná vernisáž uměleckých děl v krajině, která nám umožňuje přilákat lidi do krajiny, poukázat na problémy a hodnoty krajiny, zvýšit povědomí o historii místa a umožnit společný prožitek v krajině. Aplikovaný land art byl vyzkoušen na projektu Hřebečsko – region, který (NE)zanikl, který měl za cíl zvýšit místním lidem povědomí o historii a identitě místa, ve kterém žijí, a postupně obnovovat ztracený vztah lidí ke krajině. Cílem bylo oslovit především místní obyvatele a vytvořit prostor pro setkávání, sdílení a navazování nových vztahů díky společnému zážitku. Přínosem diplomové práce je vlastní realizace projektu v roli hlavního organizátora. Práce tak přináší praktické zkušenosti a poznatky z organizování akce (vlastní know – how). Práce tak může sloužit jako modelový návod k pořádání podobného projektu, který je přenositelný na jiné lokality.

Klíčová slova:

Umění v krajině, land art, aplikovaný land art, Hřebečsko, Královec, sudety, hodnoty krajiny, identita krajiny, vztah člověka ke krajině, vernisáž, umělecký workshop.

The thesis deals with artistic tendencies in the landscape from the sixties to the present. The main attention is focused on historical basics of land art, land art formation in Czech republic and the difference between the American and the European approach in creation. An important issue is finding connections between land art and landscape architecture. The paper describes selected foreign and domestic authors who deal with creation of new public spaces, lying on the border between land art, sculpture and landscape architecture. The literature review also raises the question of applied land art, which uses forms of land art (the same means of expressions and principles) to achieve another objective (eg. solving problems and needs). This direction drifts the form of land art into the interdisciplinary area where the land meets the sociology, landscape architecture, history and other fields that have an impact on shaping of the landscape. Hence projects are created allowing the strengthening of the historical, economic, social and landscape features. It thus creates an opportunity where people can experience the landscape and feel sense of belonging. The practical part outlines the problems of landscape in the project area - Anenská Studánka, arising from landscape analysis. Solution to cultural problems is suggested through applied land art that helps us to talk to people about the problems of the landscape. As a form of applied art land a public exhibition of art in the landscape was chosen, which enables us to attract people to the landscape, to identify problems and landscape values, raise awareness about the history of the site and allow a common experience in the landscape. Applied land art was tested in project Hřebečsko - a region that (DID NOT) disappear(ed), which aimed to raise awareness of local people about the history and identity of the place they live in, and gradually restore the lost relationship between people and the landscape. The aim was to address mainly local people and create a space for meeting, sharing and forming new relationships through the shared experience. The benefit of this thesis is the realization of the project as the main organizer. The thesis thus brings practical experience and knowledge of organizing events (own know - how). The work can serve as a guide for organizing similar projects, which are transferable to other locations.

Keywords:

Landscape Art, Land Art, Applied Land Art, Hřebečsko, Královec, Sudetenland, landscape values, identity of landscape, man's relationship to the landscape, opening, art workshop.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

• LITERÁRNÍ PRAMENY

- BORKOVCOVÁ, M. - UHLÍŘ, K.,: *Obce Lanškrounska - album starých pohlednic ze sbírky Karla Uhlíře*, Lanškroun: Městské muzeum, 2008, 326 s. ISBN 978-80-254-2195-6
- CULEK, M., et al. Culek, M. a kol.: *Biogeografické členění České republiky I. Praha* : Enigma, 1995
- CULEK, M. a kol. *Biogeografické členění České republiky : II. díl*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005. 589 s. ISBN 80- 86064-82-4.
- DEMEK, J. a MACKOVČIN, P. (ed.): *Zeměpisný lexikon: Hory a nížiny*,. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno, 2006, II. vydání, 582 s. ISBN 80-86064-99-9
- DEJMAL, Ivan. *Proměny sudetské krajiny*. 1. vyd. Editor Matěj Spurný. Praha: Antikomplex, 2006, 238 s. ISBN 80-861-2575-0.
- DEMPSEY, A. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním*. 1. vyd. Překlad Miroslav Koláč, Jiří Matas, Kateřina Kubíčková-Zvebilová. Praha: Slovart, 2002, 304 s. ISBN 8072094025.
- DEMPSEY, A. *Destination art*. Rev. and expanded ed. London: Thames & Hudson, 2011. ISBN 0500288801.
- GABLIKOVÁ, S. *Selhala moderna?*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1995, 157 s. ISBN 80-858-8520-4.
- HOWARD, P J. *Landscapes - The Artist's Vision*. Routledge, 1991. ISBN 0-415-00775-5.
- JETELOVÁ, M. *Magdalena Jetelová: Urban Landscape* : [katalog výstavy. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 2001, [250] s. ISBN 80-7010-083-4.
- JOHANSON, P. *Art and survival: Creative solutions to environemntal problems*. Gallerie Publications, Vancouver, B.C., 1992
- FOSTER, H.. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. V Praze: Slovart, 2007, 704 s. ISBN 978-80-7209-952-8.
- KOHÁK, E. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 2. přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 204 s. ISBN 80-858-5086-9.
- LIBROVÁ, H. *Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu)*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2003, 319 s. Společensko-ekologická edice, sv. 8. ISBN 8072391496.
- LÖW, J. Hodnocení a ochrana krajinného rázu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I.Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 199-203. ISBN 80-01-01979-9.
- MACKOVÁ, Marie. Hřebečsko - region, který zmizel. In: *Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice*. Ústí nad Orlicí, 2001.
- MIKYŠKA, R.: *Geobotanische Karte der Tschechoslowakei - Böhmen und Mähren*, 1 : 200 000. Teplice, 1968
- MORÁVKOVÁ, Z. *Eko-art: (vztah umění a ekologie)*. 2012. Disertační práce. FaVU VUT Brno.
- MORGANOVÁ, P. Místa činu, akční umění 60. a 70. let. In: HORÁK, Jan. *Místa počínu: historie výstavních prostorů u nás od 19. st. po současnost*. Vyd. 1. Editor Ondřej Horák. Praha: Komunikační prostor Školská 28, [2010], 125 s. ISBN 978-80-254-8775-4.
- NORBERG-SCHULZ, Ch. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Překlad Petr Kratochvíl, Pavel Halík. Praha: Dokořán, 2010, 219 s. ISBN 9788073633035.
- ONDRUŠEK, T, in: VÁCLAVOVÁ, Denisa a Tomáš ŽIŽKA. *Site specific*. Vyd. 1. Editor Jan Dvořák. Praha: Pražská scéna, 2008, 324 s. Panorama českého alternativního divadla, sv. 10. ISBN 9788086102443
- OSLZLÝ, P. *Jan Šimek - příběhy soch: příběhy - svědectví - myšlenky - sochy - akce - dokumentace*. Vyd. 1. Brno: Kulturní a informační centrum města Brna, 1998, 257 s. ISBN 8071081655.
- QUITT E.: *Klimatické oblasti Českolovenska*. Studia Geographica, Geografický ústav ČSAV, Brno, 1971
- SALAŠOVÁ, A. *Strategický plán krajiny: Metodický rámec zpracování*. MENDELU, ZF Lednice, 2008.
- SALAŠOVÁ, A. Krajinný ráz – potřeba vymedzenia pojmu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 28-31. ISBN 80-01-01979-9
- SÁDLO, J. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 2. opr. vyd. Praha: Malá Skála, 2005, 247 s. ISBN 8086776026.
- SCHAMA, S. *Krajina a paměť*. 1. vyd. Praha: Argo, 2007. 702 s. Zip. ISBN 978-80-7363-071-3.
- SCHMELZOVÁ, R., ŠUBRTOVÁ a MIKULÁŠ. *Současná umělecká díla v krajině*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014, 266 s. Průvodce (Academia). ISBN 978-802-0022-752.
- SKALICKÝ, V. Regionálně fyto geografické členění. In: Hejný S. & Slavík B. [eds.], *Květena České republiky* 3. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0256-1
- SKÁLA, F. *František Skála*. Vyd. 1. Editor Eva Skálová. Praha: Arbor vitae, 2004, 180 s. ISBN 8086789020.
- SMITH, L. *Arttoday. Současné světové umění*. 1. vyd. Praha: Slovart, 1996, 511 s. ISBN 80-858-7197-1.
- SRP, K. *Minimal & Earth & Concept Art*. 1. vyd. Praha: Jazzpetit, 1982.
- SMITHSON, R. *The collected writings*, 2nd Edition, edited by Jack Flam. Berkeley and Los Angeles, California, London, England: University of California Press, LTD, 1996.
- STIBRAL, K. *Proč je příroda krásná?: estetické vnímání přírody v novověku*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005, 202 s., [16] s. barev. obr. příl. Bod. ISBN 8073630087
- ŠEJN, M. *Miloš Šejn: býti krajinou = being landscape*. Vyd. 1. Řevnice: Arbor vitae, 2010, 143 s. ISBN 978-80-87164-31-0.
- ŠKABRADA, J. *Lidové stavby*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 246 s.
- ŠVÁCHA R., Žák, Teige, surrealismus – a Ležáky, in: *Fórum architektury a stavitelství VIII*, 2000, n. 9-10, 68-73.
- VALOCH J. *Land art a konceptuální umění, in: Krajina-Landscape*. In: Marta SMOLÍKOVÁ (ed.), Praha 1993
- VÍTEK, J. *Geomorfologické poměry Lanškrounska*. Brno, 197?:
- WEILACHER, Udo. *Between landscape architecture and land art*. Boston: Birkhäuser, c1996, 247 p. ISBN 0817653163.
- ZEMÁNEK, J. Znovuobjevení krajiny jako materie, procesu a místa. In: BREGANTOVÁ, P. *Dějiny českého výtvarného umění*. Vyd. 1. Editor Rostislav Švácha, Marie Platovská. Praha: Academia, 2007, 526 s. ISBN 978-80-200-1489-6.
- ZEMÁNEK, J. *Od země přes kopec do nebe--: o chůzi, poutnictví a posvátné krajině*. Vyd. 1. Editor Jiří Zemánek. V Litoměřicích: Severočeská galerie výtvarného umění, 2005, 183 s. ISBN 8085090619
- ZHOŘ, I. *Proměny soudobého výtvarného umění*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 165 s. ISBN 8004255558
- ŽÁK, L. *Byt a krajina*. Praha: Arbor vitae, 2006, 192 s. Texty o architektuře, sv. 3. ISBN 8086300781.
- ŽIŽKA T. a D. VÁCLAVOVÁ. *Site specific*. Vyd. 1. Editor Jan Dvořák. Praha: Pražská scéna, 2008, 324 s. Panorama českého alternativního divadla, sv. 10. ISBN 9788086102443

• INTERNETOVÉ ZDROJE

ALTMANN, Suzanne. Window and Mirror. Looking at the work of Magdalena Jetelová. In: LORENZ, Ulrike. *Magdalena Jetelová. Landscape of Transformation*. Köln, 2010. Dostupné z: http://issuu.com/muzeumumeniolomouc/docs/magdalena_jetelova_issuu

BAJER, Tomáš. *Anenská Studánka. 2x větrná elektrárna 250 kVA*. [online]. 2005 [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: http://portal.cenia.cz/eiasea/download/RUIBX1BBSzEwNI9vem5hbWVuaURPQ18xLnBkZg/PAK106_oznameni.pdf

BAIRD, Tim. *Herbert Bayer and the Art of Reclamation*. In: [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://kentwa.gov/content.aspx?id=5956>

BLAIL, Michael. *Umění v kontextu environmentální problematiky*. Brno, 2008. Diplomová práce. FSS, Masarykova univerzita

BOWER, Sam. *A Profusion of Terms*. In: [online]. 2010. vyd. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://greenmuseum.org/generic_content.php?ct_id=306

GEBAUER IN NIMRICHTOVÁ, Kateřina. *Kultura není nadstavba. Kultura je prostě základ*. [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.rcradost.cz/wp-content/uploads/2014/05/Rozhovor-s-Kurtem-Gebauerem-26.5.-09-T%C3%A1borsk%C3%BD-den%C3%ADk.pdf>

GLENN, Martina. *Artmuseum*: [online]. 2008 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.artmuseum.cz/>

GOLDSWORTHY, Andy. *Rivers and Tides* [dokumentární film]. Scénář a režie Thomas RIEDELSCHHEIMER. UK, 2001. V digitalizované podobě dostupný prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=xQiHfgFnY_A

HARRISON, Newton. *Portable Orchard, 1972-73*. In: [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: http://theharrisonstudio.net/?page_id=214

HEMMERLE, Rudolf. *Sudetenland: Wegweiser durch ein unvergessenes Land*. Augsburg: Bechtermünz Verlag, 1996, 496 s., [34] obrazových příloh [někt. barev.]. ISBN 3-86047-183-x.

CHRISTO AND JEANNE CLAUDE: *Running Fence*. [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://christojeanneclaude.net>

LONG, Richard. *Heaven and Earth*. UK: Tate Gallery, 2009. Dostupné z: <http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-britain/exhibition/richard-long-heaven-and-earth>

PASCOE, SIMON. *DOORS INTO THE NEOLITHIC MIND: Experiential Interpretations of the Prehistoric Landscape*. [online]. 2012 [cit. 2015-03-11].

SMITHSON, Robert. *A sedimentation of the mind: Earth project*. 1968. In: [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <https://gsareadingsociety.files.wordpress.com/2011/05/asedimentationofthemind.pdf>

VRÁNA, Vladimír. *Pardubický kraj: Aktualizovaná Koncepce ochrany přírody Pardubického kraje* [online]. Ver. 3.0. Pardubice, 2008 [citováno 2008-4-22]. Dostupné z URL: <http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=4079&item=59281>
<http://www.anenskastudanka.cz/informace-o-obci/historie>

WIERINGA, Helmer. *The Garage Rural: An invitation to work on a vital rural area*. 2011. vyd. Dostupné z: <http://www.landco.nl/uploads/Garage%20Rural.e%20definitief.pdf>

WILSON, Andrew. *The blue mountains are constantly walking: On the art of Hamish Fulton*. London, 2002. Dostupné z: http://www.maureenpaley.com/system/assets/files/1568/original/FH-2002-00-00_walking_journey-web.pdf

• MAPOVÉ ZDROJE

Podklady od ČUZK

ORTOFOTO, 1: 5000, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

RCOC - stabilní katastr, 1 : 2880, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

ZM50, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

ZM10, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

Geologická mapa ČR, 1 :50 000, Katastrální území Anenská Studánka

Pedologická mapa, 1:50 000, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

Hydrogeologická mapa, 1:50 000, Katastrální území Anenská Studánka, ČUZK 2014

Jiné mapové zdroje:

MIKYŠKA, R.: *Geobotanische Karte der Tschechoslowakei - Böhmen und Mähren*, 1 : 200 000. Teplice, 1968

NOVÁK P., *Syntetická půdní mapa ČR*. Praha, 1992

SVOBODA J., *Mapa předčtvrtohorních útvarů - list Česká Třebová*, Praha, 1990

Online mapové zdroje

Agentura ochrany přírody a krajiny České Republiky [online]. Ver. 2.0. Praha, 2010 [citováno 2010-1-8]. Dostupný z URL: http://mapy.nature.cz/mapinspire/MapWin.aspx?M_WizID=8&M_Site=aopk&M_Lang=cs

Geologické mapy ČR [online]. Ver. 2. Praha, 2010 [citováno 2010-1-26]. Dostupný z URL: http://www.geology.cz/app/ciselniky/loka-lizace/show_map.php?mapa=g500&y=597430&x=1071454&r=40000

Oldmaps: staré mapy [online]. 2005 [cit. 2014-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://oldmaps.geolab.cz/>>. 2. vojenskémápoování: 1 : 25 000

NOVÁK P., *Syntetická půdní mapa ČR*. Praha, 1992 Portál veřejné správy České Republiky [online]. Ver. 1. Praha, 2010 [citováno 2014-3-9]. Dostupný z URL: http://geoportal.cenia.cz/mapsphere/MapWin.aspx?M_Site=cenia&M_Lang=cs

SVOBODA J., *Mapa předčtvrtohorních útvarů - list Česká Třebová*, Praha, 1990

• ÚSTNÍ ZDROJE

Paní Jana Lněničková. Opatov. 2014